

23.

MARCKXOVÁ
proti BELGICKÉMU KRÁĽOVSTVU

rozsudok
Európskeho súdu pre ľudské práva
z 13. júna 1979

CHARAKTERISTIKA SŤAŽNOSTI

Sťažovateľky – slobodná matka Paula Marckxová („prvá sťažovateľka“) a jej maloletá dcéra Alexandra Marckxová („druhá sťažovateľka“), v mene ktorej vystupovala jej matka, napádali pozíciu, do ktorej slobodnú matku a „nemanželské“ dieťa situovala (vtedy) platná belgická zákonná úprava.

Sťažovateľky namietali, že (vtedy) platné belgické právo má diskriminačný charakter, keď v porovnaní so statusom vydatej matky a jej dieťaťa znevýhodňuje status slobodnej matky a „nemanželského“ dieťaťa najmä tým, že:

1. od slobodnej matky vyžaduje, aby procedurálne uznala a adoptovala svoje vlastné dieťa, ak s ním má nadviazať právny zväzok, pričom ani v takom prípade nedôjde k úplnému zrovnoprávneniu „nemanželského“ dieťaťa s dieťaťom, ktoré sa narodilo v manželstve;
2. slobodná matka nie je oprávnená voľne disponovať svojím majetkom v prospech svojho vlastného formálne uznaného dieťaťa, čo zahŕňa jej ohrozenú spôsobilosť niečo mu dať alebo odkázať;
3. procedurálne uznané „nemanželské“ dieťa sa po právnej stránke nestáva členom rodiny svojej matky, v dôsledku čoho nemá spôsobilosť dediť po svojich príbuzných.

Sťažovateľky tak predovšetkým namietali, že (vtedy) platná belgická zákonná úprava údajne porušuje článok 14 a článok 8 Dohovoru, keď kóduje Dohovorom zakázané diskriminácie a neprihliada na Dohovorom zaručené „rešpektovanie súkromného a rodinného života“.

NAJVÝZNAMNEJŠIE PRÁVNE VETY

1. Súd... považuje nevyhnutnosť adoptovať svoje dieťa pre matku za diskriminačnú. (pozri paragrafy 55 a 56)
2. Z pohľadu článku 14 Dohovoru Súd nechápe, o aký „všeobecný záujem“, ani o aké objektívne a rozumné ospravedlnenie by sa štát mohol oprieť pri obmedzovaní práva slobodnej matky niečo darovať alebo odkázať v prospech svojho dieťaťa, keď sa vydatá žena nestretáva s nijakou analogickou prekážkou. (pozri paragraf 65)
3. Článok 8 nerobí rozdiel medzi „legitímnou“ a „prirodzenou“ rodinou (pozri paragraf 31);
4. Isteže, v čase v ktorom sa redigoval Dohovor... bolo rozlišovanie medzi „prirodzenou“ a „legitímnou“ rodinou... prípustné... v mnohých európskych krajinách. Súd však pripomína, že tento Dohovor sa musí interpretovať vo svetle podmienok dneška... vnútroštátne právo veľkej väčšiny členských štátov Rady Európy sa vyvíjalo a pokračuje vo vývine v korelácii s relevantnými medzinárodnými nástrojmi smerom k úplnému potvrdeniu zásady „mater semper certa est“. (pozri paragraf 41)
5. „Rodinný život“ v zmysle článku 8 zahŕňa prinajmenej zväzky medzi blízkymi príbuznými, ktorí v ňom môžu hrať pozoruhodnú úlohu, napríklad medzi starými rodičmi a vnukmi alebo vnučkami (pozri paragraf 45); nezahŕňa výlučné sociálne, morálne alebo kultúrne vzťahy, napríklad v oblasti výchovy detí; pozostáva tiež z materiálnych záujmov... (pozri paragraf 52)
6. Proklamujúc v paragrafe 1 právo na rešpektovanie rodinného života, článok 8 predovšetkým znamená, že štát nemôže zasahovať do výkonu tohto práva, iba ak v súlade so striktnými podmienkami vyjadrenými v paragrafe 2... Neuspokojuje sa však s tým, že prinúti štát, aby sa zdržal takých zásahov: k tomuto primárne skôr negatívne angažovaniu môžu pristúpiť pozitívne záväzky na efektívne „rešpektovanie“ rodinného života. (pozri paragraf 31)
7. Sumarizujúc, Alexandra Marckxová bola obeťou porušenia článku 14 v spojení s článkom 8 z dôvodu obmedzenia jej spôsobilosti nadobúdať majetok svojej matky, ako aj z dôvodu úplného nedostatku dedičských práv vo vzťahu k blízkym príbuzným zo strany matky. (pozri paragraf 59)
8. Princíp právnej istoty, nevyhnutne obsiahnutý v práve Dohovoru ako aj v komunitárnom práve, zbavuje belgický štát povinnosti, aby spochybňoval právne akty alebo situácie, ktoré predchádzali vyneseniu tohto rozsudku (pozri paragraf 58).

COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME

13 june 1979

AFFAIRE MARCKX

ARRÊT

(version raccourcie)

En l'affaire Marckx,

La Cour européenne des Droits de l'Homme, statuant en séance plénière par application de l'article 48 de son règlement et composée des juges dont le nom suit:

MM. G. BALLADORE PALLIERI, *président*,
G. WIARDA,
M. ZEKIA,
P. O'DONOGHUE,
Mme H. PEDERSEN,
MM. Thór VILHJÁLMSSON,
W. GANSHOF VAN DER MEERSCH,
Sir Gerald FITZMAURICE,
Mme D. BINDSCHEDLER-ROBERT,
MM. D. EVRIGENIS,
G. LAGERGREN,
F. GÖLCÜKLÜ,
F. MATSCHER,
J. PINHEIRO FARINHA,
E. GARCÍA DE ENTERRÍA,

ainsi que de MM. M.-A. EISSEN, greffier, et H. PETZOLD, *greffier adjoint*,

Après avoir délibéré en chambre du conseil les 25 et 26 octobre 1978, puis du 24 au 27 avril 1979,

Rend l'arrêt que voici, adopté à cette dernière date:

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

13. júna 1979

PRÍPAD MARCKXOVÁ

ROZSUDOK

(krátené)

V prípade Marckxováⁱ

Európsky súd pre ľudské práva, rozhodujúc na plenárnom zasadnutí, aplikujúc pravidlo 48 Rokovacieho poriadku Súdu, zložený z týchto sudcov:

G. BALLADORE PALLIERI, *prezident*,
G. WIARDA,
M. ZEKIA,
P. O'DONOGHUE,
H. PEDERSENOVÁ,
THÓR VILHJÁLMSSON,
W. GANSHOF VAN DER MEERSCH,
SIR GERALD FITZMAURICE,
D. BINDSCHEDLEROVÁ-ROBERTOVÁ,
D. EVRIGENIS,
G. LAGERGREN,
F. GÖLCÜKLÜ,
F. MATSCHER,
J. PINHEIRO FARINHA,
E. GARCÍA DE ENTERRÍA,

ako aj M.-A. EISSEN, *registrátor*, a H. PETZOLD, *zástupca registrátora*,

radiac sa na verejnom zasadnutí 25. a 26. októbra 1978 a od 24. do 27. apríla 1979,

vynáša tento rozsudok, ktorý bol prijatý v poslednom uvedenom dni:

ⁱ Malými rímskymi číslicami s použitím „i“ ako symbolu pre rímsku „I“ sa bude v tomto slovenskom znení textu odkazovať na poznámky prekladateľa s cieľom odlíšiť ich od odkazov, ktoré tvoria súčasť autentického textu; hoci je v súlade so skutočnosťou uvedené, že sa daný prípad týka sťažovateľiek, francúzske znenie uvádza spis pod titulom „affaire Marckx“ (anglické znenie odkazuje na spis pod titulom „Marckx case“), považujem za potrebné podčiarknuť, že by bolo primeranejšie celý prípad uvádzať pod názvom „prípady Marckxových“ (porovnaj napr. s anglickým znením nesúhlasného názoru, kde sub 13. sudca Sir Fitzmaurice hovorí o „Marckxes“, teda o „Marckxových“); v súvislosti s označením Európskeho súdu pre ľudské práva možno použiť i slová „Európsky súd práv človeka“ vychádzajúce z francúzskeho názvu tejto inštitúcie „Cour européenne des Droits de l'Homme“ (pozn. prekl.).

PROCEDURE

...

FAITS

A. Les circonstances de l'espèce

8. Alexandra Marckx, née le 16 octobre 1973 à Wilrijk, près d'Anvers, est la fille de Paula Marckx, journaliste belge célibataire. Sa mère déclara régulièrement la naissance à l'officier d'état civil de Wilrijk. Celui-ci en avisa le juge de paix ainsi que l'article 57 bis du code civil belge ("le code civil") le prescrit dans le cas d'un enfant "naturel".

9. Le 26 octobre 1973, le juge de paix du premier canton d'Anvers convoqua Paula Marckx (article 405) afin qu'elle lui fournit les renseignements nécessaires à l'organisation de la tutelle d'Alexandra; à cette occasion, il lui signala les formes possibles et les conséquences juridiques d'une reconnaissance éventuelle de sa fille (paragraphe 14 ci-dessous). Il attira aussi son attention sur certaines dispositions du code civil, dont l'article 756, concernant les successions "irrégulières".

10. Le 29 octobre 1973, Paula Marckx reconnut son enfant en vertu de l'article 334 du code. Elle devint ainsi de plein droit sa tutrice (article 396 bis); le conseil de famille, présidé par le juge de paix et où siégeaient la soeur et d'autres parents de Paula Marckx, avait compétence pour prendre dans l'intérêt d'Alexandra différentes mesures prévues par la loi.

11. Le 30 octobre 1974, Paula Marckx adopta sa fille en application de l'article 349 du code civil. La procédure se déroula selon les articles 350 à 356; elle comporta des enquêtes et entraîna des frais. Elle s'acheva, le 18 avril 1975, par un jugement d'homologation qui rétroagit au jour de l'acte d'adoption, soit au 30 octobre 1974.

KONANIEⁱⁱ

...

FAKTY

A. Okolnosti prípadu

8. Alexandra Marckxová, narodená 16. októbra 1973 vo Wilrijku neďaleko Antverp, je dcérou Pauly Marckxovej, belgickej žurnalistky, ktorá nie je vydatá. Jej matka riadne oznámila jej narodenie úradníkovi pre registráciu občianskoprávneho statusu vo Wilrijku. Ten o tom vyrozumel okresného zmierovacieho sudcuⁱⁱⁱ tak, ako to požaduje článok 57 bis belgického Občianskeho zákonníka („občiansky zákonník“) v prípade „prirodzeného“ dieťa^{iv}.

9. Dňa 26. októbra 1973 zmierovací sudca prvého kantónu Antverp predvolal Paulu Marckxovú (článok 405) na to, aby mu poskytla požadované informácie v súvislosti so zabezpečením Alexandrinej opatery; pri tejto príležitosti jej signalizoval možné formy a právne účinky uznania jej dcéry (paragraf 14). Takisto ju upozornil na určité ustanovenia občianskeho zákonníka vrátane článku 756 týkajúceho sa „výnimočných“ foriem dedenia (*successions „irrégulières“*).

10. Dňa 29. októbra 1973 Paula Marckxová v súlade s článkom 334 zákonníka uznala svoje dieťa. Tým sa stala jeho plnoprávnou opatrovníčkou (článok 396 bis); rodinná rada pod vedením zmierovacieho sudcu v prítomnosti sestry a ďalších príbuzných Pauly Marckxovej bola splnomocnená prijať v Alexandrinom záujme rôzne opatrenia predpísané zákonom.

11. Dňa 30. októbra 1974 Paula Marckxová adoptovala svoju dcéru, uplatniac článok 349 občianskeho zákonníka. Procedúra prebiehala podľa článkov 350 až 356; zahŕňala prešetrovania a priniesla určité výdavky. Zavrášila sa 18. apríla 1975 rozsudkom potvrdzujúcim adopciu s retroaktívnym efektom vzťahujúcim sa na deň aktu adopcie, menovite na 30. október 1974.

ⁱⁱV tejto časti Európsky súd pre ľudské práva uvádza procedurálny postup pri prejednávaní tohto prípadu. (pozn. prekl.).

ⁱⁱⁱVo francúzskom texte „juge de paix“; v anglickom texte „District Judge“ (pozn. prekl.).

^{iv}T. j. „nelegitímneho“ dieťaťa, na ktorého označenie v slovenčine prichádza do úvahy pojem „nemanželské“ dieťa (pozn. prekl.).

12. Lors de la saisine de la Commission Mme Paula Marckx avait notamment pour famille, outre Alexandra, sa propre mère, Mme Victorine Libot, décédée en août 1974, et une soeur, Mme Blanche Marckx.

13. Les requérantes se plaignent des clauses du code civil relatives au mode d'établissement de la filiation maternelle "naturelle" comme aux effets de cet établissement quant à l'étendue de la famille et aux droits patrimoniaux de l'enfant et de la mère. Elles dénoncent aussi la nécessité, pour celle-ci, d'adopter celui-là si elle veut en accroître les droits.

B. La législation en vigueur

1) Etablissement de la filiation maternelle "naturelle"

14. En droit belge, aucun lien de filiation entre la mère célibataire et son enfant ne résulte de l'accouchement à lui seul: tandis que l'acte de naissance inscrit au registre de l'état civil suffit à prouver la filiation maternelle des enfants d'une femme mariée (article 319 du code civil), celle d'un enfant "naturel" s'établit au moyen soit d'une reconnaissance volontaire par la mère, soit d'une action en recherche de maternité.

L'enfant "naturel" non reconnu porte cependant le nom de sa mère, lequel doit figurer dans l'acte de naissance (article 57). La désignation de son tuteur incombe au conseil de famille, présidé par le juge de paix.

Aux termes de l'article 334, la reconnaissance "sera faite par un acte authentique, lorsqu'elle ne l'aura pas été dans (l')acte de naissance". Elle revêt un caractère déclaratif et non attributif: elle ne crée pas l'état de l'enfant, mais le constate, et rétroagit jusqu'au jour de la naissance. Elle n'implique pourtant pas nécessairement que son auteur soit la mère réelle de l'enfant; en revanche, tout intéressé peut la contester comme contraire à la vérité (article 339). Beaucoup de mères célibataires – environ 25% selon le Gouvernement, chiffre jugé exagéré par les requérantes – ne reconnaissent pas leur enfant.

12. V čase podania žiadosti Komisie rodina Pauly Marckxovej zahŕňala okrem Alexandry jej vlastnú matku, pani Victorine Libotovú, ktorá zomrela v auguste 1974, a sestru, pani Blanche Marckxovú.

13. Sťažovateľky si sťažujú na ustanovenia občianskeho zákonníka vzťahujúce sa na spôsob určenia pôvodu „nemanželského“ dieťaťa z matkinej strany a na efekty takého určenia pôvodu týkajúce sa rozsahu rodiny a dedičských práv dieťaťa a matky. Ako spornú uvádzajú tiež nevyhnutnosť adoptovať dieťa matkou, ak tá chce zväčšiť rozsah jeho práv.

B. Platné právo

1) Určenie pôvodu „nemanželského“ dieťaťa zo strany matky^v

14. Podľa belgického práva iba z faktu narodenia nevzniká nijaký právny zväzok medzi nevydatou matkou a jej dieťaťom: kým certifikát o narodení zaznamenaný registračným úradom postačujúco dokazuje pôvod dieťaťa zo strany matky, ktorá je vydatou ženou (článok 319 občianskeho zákonníka), pôvod „prirodzeného“ dieťaťa sa stanovuje prostredníctvom uznania vyjadrujúceho vôľu matky alebo právnym postupom smerujúcim k tomuto cieľu (*action en recherche de la maternité*).

Neuznané „prirodzené“ dieťa je však nositeľom mena svojej matky, ktoré musí byť uvedené v certifikáte o narodení (článok 57). Určenie jeho opatrovateľa je vecou rodinnej rady, ktorej predsedá zmierovací sudca.

Podľa článku 334 uznanie „nemanželského“ dieťaťa „sa vykoná autentickým aktom, ak nebolo súčasťou certifikátu o narodení“. Uznanie je deklaratórne, a nie atributívne: nevytvára, ale zaznamenáva status dieťaťa a je retroaktívne ku dňu narodenia. Neimplikuje teda nevyhnutne, že osobou vykonávajúcou uznanie bude skutočná matka dieťaťa; naopak, ktokoľvek zainteresovaný ho môže spochybniť ako pravde odporujúce (článok 339). Mnoho nevydatých matiek – asi 25 % podľa vyjadrenia Vlády – neuznáva svoje deti, hoci sťažovateľky považujú taký údaj za prehnaný.

^v „Etablissement de la filiation maternelle „naturelle““ vo francúzskom texte; „establishment of the maternal affiliation of an „illegitimate“ child“ v anglickom texte; v danom kontexte ide vlastne o úkony späté s určením materstva dieťaťa narodeného mimo manželstva (pozri tiež pozn. ix); „afiliácia“ sa ako právny zväzok medzi rodičmi a deťmi v danom prípade rozumie ako právny zväzok medzi slobodnou matkou a jej dieťaťom, tzv. „prirodzená afiliácia“; pojem „afiliácia“ možno v danom prípade prekladať pojmami „pôvod zo strany matky“, „materstvo“; táto poznámka sa vzťahuje na všetky pojmy „afiliácia“ uvedené v slovenskom texte (pozn. prekl.).

Quant à l'action en recherche de maternité, elle peut être intentée par l'enfant dans un délai de cinq ans à compter de sa majorité ou, pendant sa minorité, par son représentant légal avec l'accord du conseil de famille (articles 341a–341c du code civil).

2) Effets de l'établissement de la filiation maternelle

15. L'établissement de la filiation maternelle “naturelle” a des effets restreints en ce qui concerne tant l'étendue de la famille que les droits de l'enfant et de sa mère en matière de successions et de libéralités.

a) Etendue de la famille

16. Pour la filiation maternelle “naturelle”, le législateur belge n'utilise pas les notions de “famille” et “parent”. Même une fois établie, elle ne produit en principe de lien juridique qu'avec la mère. L'enfant n'entre pas dans la famille de celle-ci. La loi l'en écarte dans le domaine des successions *ab intestat* (paragraphe 17 ci-dessous). En outre, s'il a perdu ses auteurs ou s'ils se trouvent empêchés de manifester leur volonté, il ne peut se marier, avant l'âge de vingt et un ans révolus, sans le consentement de son tuteur (article 159 du code civil) et non, comme pour un enfant “légitime”, de ses aïeuls et aïeules (article 150); la loi n'institue expressément entre eux et lui aucune obligation alimentaire, etc. Toutefois, certains textes ménagent des exceptions, par exemple pour les empêchements au mariage (articles 161 et 162).

D'après un arrêt de la Cour de cassation de Belgique, du 22 septembre 1966 (Pasicrisie I, 1967, pp. 78–79), ils “donnent aux liens unissant l'enfant naturel et ses grands-parents une consistance légale, qui repose sur les relations d'affection, de respect et de dévouement, dues à la communauté de sang; (...) celle-ci crée chez les ascendants l'obligation de s'intéresser à leurs descendants et comporte pour eux comme corollaire, dès lors que la loi ne l'exclut pas, le droit de les connaître, de les protéger et d'exercer sur eux l'influence que l'affection et le dévouement leur dictent”. La Cour de cassation en a déduit un droit de visite au profit des grands-parents.

b) Droits de l'enfant né hors mariage et de sa mère en matière de successions et de libéralités

17. L'enfant “naturel” reconnu jouit de droits successoraux inférieurs à ceux d'un enfant “légitime”. Ainsi qu'il ressort des articles 338, 724, 756 à

Postup smerujúci k určení pôvodu dieťaťa z matkinej strany (*action en recherche de maternité*) môže vyvolať dieťa do piatich rokov po tom, ako nadobudlo plnoletosť, alebo ak je maloleté, prostredníctvom svojho právneho zástupcu so súhlasom rodinnej rady (články 341a – 341c občianskeho zákonníka).

2) Účinky určenia pôvodu zo strany matky

15. Určenie pôvodu „prirodzeného“ dieťaťa zo strany matky má ohraničené účinky, či už sa to týka rozsahu jeho rodiny, alebo práv dieťaťa a jeho matky v dedičských veciach a vôľových dispozíciách.

a) Rozsah rodiny

16. Na stanovenie pôvodu „prirodzeného“ dieťaťa zo strany matky belgický zákonodarcia nepoužíva pojmy „rodina“ a „rodič“. I keď raz došlo k takému určení pôvodu, právne väzby ním utvorené sa týkajú zásadne len matky. Dieťa sa nestáva členom matkinej rodiny. Zákon ho z tejto rodiny vylučuje na úseku dedenia *ab intestat*^{vi} (paragraf 17). Navyše, ak rodičia dieťaťa nežijú alebo nie sú spôsobilí vyjadrovať vôľu, dieťa nemôže uzavrieť manželstvo pred dovŕšením veku dvadsaťjeden rokov bez súhlasu svojho opatrovníka (článok 159 občianskeho zákonníka), nie je tak v prípade „legitímneho“ dieťaťa, kde platí súhlas jeho starých rodičov (článok 150); zákon výslovne neustanovuje medzi nimi a ním nijakú vyživovaciu povinnosť atď. A predsa určité texty umožňujú výnimky, napríklad, čo sa týka prekážok pri uzatvorení manželstva (články 161 a 162).

Podľa rozsudku Belgického kasačného súdu z 22. septembra 1966 (*Pasicrisie I*, 1967, s. 78 – 79) tieto texty „dávajú väzkom jestvujúcim medzi prirodzeným dieťaťom a jeho starými rodičmi priamy základ spočívajúci na vzťahoch náklonnosti, rešpektu a oddanosti, ktoré sú dôsledkom pokrvného spoločenstva... vytvárajúceho povinnosť ascendentov prejavovať záujem o descendantov, v dôsledku čoho, keďže to zákon nevylučuje, je im dané právo poznať ich, chrániť ich a vykonávať na nich vplyv, ktorý im diktuje náklonnosť a oddanosť“. Kasačný súd z toho dedukoval právo starých rodičov na prístup k dieťaťu.

b) Práva dieťaťa narodeného mimo manželstva a práva jeho matky vo veciach dedičských a vôľových dispozícií

17. Uzané „prirodzené“ dieťa požíva menej práv ako dieťa „legitímne“. Ako vyplýva z článkov 338, 724, 756 až 758, 760, 761, 769 až 773 a 913 ob-

^{vi}T. j. na úseku netestamentárneho dedenia; pozri ďalej napr. poznámku vii a ďalšie na to sa vzťahujúce poznámky (pozn. prekl.).

758, 760, 761, 769 à 773 et 913 du code civil, il n'a pas, dans la succession *ab intestat* de son auteur, la qualité d'héritier, mais uniquement celle de "successeur irrégulier": il doit demander son envoi en possession. Les biens de sa mère décédée ne lui échoient en entier que si elle ne laisse pas de parents au degré successible (article 758); sinon, ses droits portent au maximum — à savoir en l'absence de descendants, ascendants, frères ou sœurs de sa mère — sur les trois quarts de la portion héréditaire qui lui serait revenue s'il eût été "légitime" (article 757). Sa mère peut en outre, de son vivant, réduire cette part de moitié. Enfin, l'article 756 refuse à l'enfant "naturel" toute vocation successorale à l'égard des parents de sa mère.

18. De son côté, l'article 908 désavantage les enfants "naturels" reconnus en ce qui concerne les libéralités: ils "ne pourront, par donation entre vifs ou par testament, rien recevoir au-delà de ce qui leur est accordé au titre 'Des successions'."

Réciproquement, la mère d'un tel enfant ne peut disposer en sa faveur que d'une fraction de ses biens, sauf à défaut de parents au degré successible. En revanche, elle peut les lui donner ou léguer en entier, pour peu qu'il n'existe pas d'héritiers réservataires, si la filiation n'est pas établie. Elle se trouve donc en face d'une alternative: le reconnaître et perdre la possibilité de lui laisser la totalité de son patrimoine; renoncer à nouer avec lui un lien familial de caractère juridique, afin de conserver cette possibilité comme envers un étranger.

3) Adoption des enfants "naturels" par leur mère

19. Si la mère d'un enfant "naturel" reconnu reste célibataire, un unique moyen s'offre à elle pour en améliorer le statut: l'adoption "simple", dont en pareil cas l'article 345 par. 2, alinéa 2, du code civil assouplit les conditions d'âge. L'adopté acquiert sur la succession de l'adoptante les droits d'un enfant "légitime", mais il n'a contrairement à celui-ci aucune vocation successorale à l'égard des parents de sa mère (article 365).

Seules la légitimation (articles 331–333) et la légitimation par adoption (articles 368–370) assimilent pleinement l'enfant "naturel" à un enfant "légitime"; elles présupposent l'une et l'autre le mariage de la mère.

čianskeho zákonníka, uznané „prirodzené“ dieťa nemá pri dedení po rodičovi, ktorý zomrel bez závetu, status dediča, ale iba „výnimočného dediča“ („*successeur irrégulier*“): musí žiadať na súde o pririeknutie statusu súdnym výrokom (*envoi en possession*). Pozostalosť po jeho zomrelej matke pripadá dieťaťu v úplnosti iba vtedy, ak niet príbuzných oprávnených dedič (článok 758)(ak ich niet, jeho práva dosahujú maximálne — t. j. v prípade absencie descendantov, ascendentov, bratov alebo sestier jeho matky — tri štvrtiny podielu, ktorý by mu pripadol, ak by bolo „manželské“ (článok 757). Okrem toho jeho matka môže počas svojho života zredukovať tento diel na polovicu. Napokon článok 756 odopiera „prirodzenému“ dieťaťu akékoľvek práva na povolanie k dedičstvu po predkoch jeho matky.

18. Uzané „prirodzené“ deti sú znevýhodnené takisto vzhľadom na vôľové dispozície, keďže článok 908 ustanovuje, že „darovaním medzi živými alebo testamentom nemôžu získať viac, ako im je priznané z titulu „dedenia“⁷.

Récipročne, matka takého dieťaťa môže v jeho prospech disponovať len časťou svojho majetku, čo neplatí len vtedy, ak nemá príbuzných oprávnených dedič. Na druhej strane, ak určenie pôvodu dieťaťa neprebehlo, matka mu môže dať alebo odkázať celý svoj majetok vtedy, ak len niet dedičov oprávnených na povinný podiel (*héritiers réservataires*). Nachádza sa tak zoči-voči alternatíve: uznať ho a stratiť možnosť zanechať mu celý svoj majetok; alebo sa vzdať toho, že s ním nadviaže rodinný vzťah právnej povahy s cieľom zachovať možnosť zanechať mu majetok ako cudzincovi.

3) Adopcia „prirodzených“ detí ich matkou

19. Ak matka uznaného „nemanželského“ dieťaťa zostane slobodná, má k dispozícii iba jediný prostriedok, ako zlepšiť jeho status: „jednoduchú“ adopciu, v prípade ktorej článok 345 § 2, ods. 2 zmiernuje požiadavky na vek. Adoptované dieťa získava na dedičstvo osvojiteľa práva „legitímneho“ dieťaťa, ale na rozdiel od neho nemá právo na dedenie po predkoch svojej matky (článok 365).

Iba legitimita (články 331–333) a legitimizácia adopciou (články 368 – 370) znamená pre „prirodzené“ dieťa úplnú asimiláciu na úroveň „legitímneho“ dieťaťa; obidve tieto opatrenia predpokladajú manželstvo matky.

⁷To znamená „dedenia“, ktoré poznáme ako dedenie zo zákona (pozn. prekl.).

C. Le projet de loi déposé devant le Sénat le 15 février 1978

20. La Belgique a signé la Convention de Bruxelles du 12 septembre 1962 sur “l'établissement de la filiation maternelle des enfants naturels”, élaborée par la Commission internationale de l'Etat Civil et entrée en vigueur le 23 avril 1964; elle ne l'a pas encore ratifiée. Elle n'a pas davantage ratifié jusqu'ici, ni même signé, la Convention du 15 octobre 1975 “sur le statut juridique des enfants nés hors mariage”, conclue au sein du Conseil de l'Europe et entrée en vigueur le 11 août 1978. Ces deux instruments se fondent sur le principe “*mater semper certa est*”; le second règle aussi des questions telles que l'obligation d'entretien, l'autorité parentale et les droits successoraux.

21. Cependant, le gouvernement belge a saisi le Sénat, le 15 février 1978, d'un projet de loi dont il a fait état devant la Cour dans son mémoire du 3 juillet 1978, puis au cours de l'audience du 24 octobre. L'exposé des motifs, qui se réfère entre autres aux conventions susmentionnées de 1962 et 1975, précise que le projet “tend à instaurer une égalité de droit entre tous les enfants”. En particulier, la filiation maternelle se trouverait établie dès que le nom de la mère figurerait dans l'acte de naissance, ce qui introduirait dans la législation belge le principe “*mater semper certa est*”. La reconnaissance par la mère célibataire ne serait donc plus nécessaire, sauf en l'absence de pareille mention. En outre, le code civil accorderait aux enfants nés hors mariage des droits identiques à ceux dont les enfants issus d'un mariage jouissent à l'heure actuelle en matière de successions et de libéralités.

PROCEDURE DEVANT LA COMMISSION

22. Devant la Commission, les requérantes ont allégué en substance:

- qu'en sa qualité d'enfant “naturelle” Alexandra Marckx est victime, de — par certaines prescriptions du code civil belge, d'une “*capitis deminutio*” incompatible avec les articles 3 et 8 de la Convention;
- que cette “*capitis deminutio*” enfreint aussi lesdits articles dans le chef de Paula Marckx;

C. Projekt zákona predloženého Senátu 15. februára 1978

20. Belgicko podpísalo Bruselský dohovor o „určovaní pôvodu prirodzených detí zo strany matky“ z 12. septembra 1962, vypracovaný medzinárodnou komisiou pre občiansky status. Dohovor nadobudol platnosť 23. apríla 1964, no Belgicko ho ešte neratifikovalo. Ďalej Belgicko neratifikovalo, ba ani nepodpísalo Dohovor „o právnom statuse detí narodených mimo manželstva“ z 15. októbra 1975 uzavretý na pôde Rady Európy, ktorý nadobudol platnosť 11. augusta 1978. Obidva tieto nástroje sa zakladajú na princípe „*mater semper certa est*“; druhý z nich upravuje aj také otázky, akými sú povinnosti podpory, rodičovská autorita a dedičské práva.

21. Medzitým 15. februára 1978 belgická vláda predložila Senátu návrh zákona, na ktorý odkazovala v spise z 3. júla 1978 a pred Súdcom 24. októbra. V oficiálnom zdôvodnení, ktoré medziiným odkazuje aj na vyššie uvedené Dohovory z rokov 1962 a 1975, sa spresňuje, že návrh „smeruje k založeniu rovnosti medzi všetkými deťmi“. Predovšetkým ním sa zabezpečí, aby sa určenie pôvodu zo strany matky zakladalo tak, že jej meno bude zaznamenané v certifikáte o narodení, čím sa do belgického práva uvedie princíp „*mater semper certa est*“. Uznanie slobodnou matkou teda už nebude nevyhnutné, iba ak by nebolo takého záznamu. Navyše občiansky zákonník prizná deťom narodeným mimo manželstva práva identické s tými, ktoré požívajú deti narodené v manželstve, v záležitostiach dedenia zo zákona a vôľových dispozícií.

KONANIE PRED KOMISIOU

22. Podstata sťažnosti podanej Komisii bola takáto:

- že ako „prirodzené“ dieťa je Alexandra Marckxová obeťou určitých ustanovení belgického občianskeho zákonníka, obeťou „*capitis deminutio*“^{viii}, čo je nezlučiteľné s článkami 3 a 8 Dohovoru;
- že toto „*capitis deminutio*“ porušuje tiež rovnaké články vo vzťahu k Pauline Marckxovej;

^{viii} „*Capitis deminutio*“ — obmedzovanie právneho (i sociálneho) postavenia (pozn. prekl.).

- qu'il existe entre enfants "naturels" et enfants "légitimes", comme entre mères célibataires et mères mariées, des discriminations contraires à l'article 14 combiné avec l'article 8;
- que la possibilité de la reconnaissance d'un enfant "naturel" par n'importe quel homme, même s'il n'est pas le père, se heurte aux articles 3, 8 et 14;

qu'il y a violation de l'article 1 du Protocole n° 1 en ce que la mère non mariée ne jouit pas de la liberté de disposer de ses biens en faveur de son enfant.

23. Par une décision partielle du 16 mars 1975, la Commission a déclaré irrecevable l'avant-dernier de ces griefs. Le 29 septembre 1975, elle a retenu la requête pour le surplus; elle a résolu en outre de prendre d'office en considération l'article 12 de la Convention.

Dans son rapport du 10 décembre 1977, elle formule l'avis:

- par dix voix contre quatre, "que la situation" incriminée "constitue dans le chef de l'enfant naturel une violation de l'article 8 de la Convention" en ce qui concerne le "principe de la reconnaissance et (la) procédure de reconnaissance" d'une part, les "effets" de celle-ci d'autre part;
- par neuf voix contre quatre, avec une abstention, que l'adoption "simple" d'Alexandra par sa mère n'y "a pas remédié" car elle "maintient une restriction illégitime de la notion de vie familiale", de sorte que "la situation incriminée constitue, dans le chef des requérantes, une violation de l'article 8";
- par douze voix et deux abstentions, "que la législation telle qu'elle est appliquée constitue dans le chef des requérantes une violation des articles 8 et 14 combinés";
- par neuf voix contre six, "que la législation belge telle qu'elle est appliquée porte atteinte à l'article 1er du Protocole n° 1 combiné avec l'article 14 de la Convention" dans le chef de la première requérante, mais non de la seconde;
- qu'il n'est "pas nécessaire" d'examiner l'affaire sous l'angle de l'article 3 de la Convention;
- à l'unanimité, que "l'article 12 n'entre pas en ligne de compte".

Le rapport renferme une opinion séparée.

- že medzi „prirodzenými“ a „legitímnymi“ deťmi, podobne ako medzi slobodnými a vydatými matkami, jestvujú určité diskriminácie, ktoré sú v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 8;
- že možnosť uznania „prirodzeného“ dieťaťa kýmkoľvek, i keď nie je jeho otcom, porušuje články 3, 8 a 14;
- že sa porušuje článok 1 Protokolu č. 1 z toho dôvodu, že nevydatá matka nepožíva slobodu disponovať svojím majetkom v prospech svojho dieťaťa.

23. Čiastkovým rozhodnutím zo 16. marca 1975 Komisia vyhlásila za neprijateľný predposledný bod sťažnosti. Dňa 29. septembra 1975 sťažnosť prijala a rozhodla vziať *ex officio* do úvahy článok 12 Dohovoru.

Komisia svoj názor vyslovuje v správe z 10. decembra 1977:

- desiatimi hlasmi proti štyrom, „že situácia“, ktorú sťažnosť napáda, „zakladá vzhľadom na prirodzené dieťa porušenie článku 8 Dohovoru“ jednak čo do „princípu uznania a procedúry uznania“, jednak čo do jeho „účinkov“;
 - deviatimi hlasmi proti štyrom s jedným zdržaním sa hlasovania, že „jednoduchá“ adopcia Alexandry matkou „nenapravila“ to, čo sa napáda, lebo sa „udržiava nelegitímne obmedzenie pojmu rodinný život“ s následkom, že „inkriminovaná situácia sťažovateľiek zakladá vzhľadom na ne porušenie článku 8“;
 - dvanástimi hlasmi s dvoma zdržaniami, „že taká legislatíva, aká sa aplikuje, zakladá vo vzťahu k sťažovateľkám porušenie článku 8 v spojení s článkom 14“;
 - deviatimi hlasmi proti šiestim, „že belgická legislatíva tak, ako sa aplikuje, zakladá porušenie článku 1 Protokolu č. 1 v spojení s článkom 14 Dohovoru“ vo vzťahu k prvej, no nie k druhej sťažovateľke;
 - že nie je „nevyhnutné“ preskúmať prípad podľa článku 3 Dohovoru;
 - jednohlasne, že „článok 12 nie je relevantný“.
- Správa obsahuje zvláštny názor.

CONCLUSIONS PRESENTÉES A LA COUR

24. A l'audience du 24 octobre 1978, le Gouvernement a confirmé les conclusions figurant dans son mémoire, à savoir:

“Plaise à la Cour de décider que les faits relatés par la Commission dans son rapport ne révèlent pas de la part de l'Etat belge, dans le cas des requérantes Paula et Alexandra Marckx, une violation des obligations imposées par la Convention.”

De leur côté, les délégués de la Commission ont conclu à l'audience:

“Plaise à la Cour de dire si la législation belge incriminée constitue, dans le chef des requérantes, une violation des droits qui leur sont reconnus par l'article 8 de la Convention et l'article 1 du Protocole n° 1 considérés isolément ou en liaison avec l'article 14 de la Convention.”

EN DROIT

I. SUR LE MOYEN PRÉLIMINAIRE DU GOUVERNEMENT

25. D'après les requérantes, l'application des clauses du code civil relatives aux enfants nés hors mariage et aux mères célibataires enfreint dans leur chef les articles 3, 8, 12 et 14 de la Convention ainsi que l'article 1 du Protocole n° 1.

26. Le Gouvernement leur oppose d'abord sinon une véritable exception d'incompétence ou d'irrecevabilité, du moins un moyen préliminaire: selon lui, elles soulèvent des problèmes essentiellement théoriques dans leur cas. Par exemple, l'enfant Alexandra Marckx n'aurait pas souffert de ce que l'établissement de sa filiation maternelle n'a pas eu lieu dès sa naissance (16 octobre 1973), mais seulement treize jours plus tard, au moment de sa reconnaissance, car à l'époque elle n'était pas consciente des circonstances de sa venue au monde. En outre sa mère, Paula Marckx, aurait agi de sa propre initiative, et non sous la contrainte, en la reconnaissant (29 octobre 1973) puis en l'adoptant (30 octobre 1974). De surcroît, rien ne montrerait que dans l'intervalle d'un an et un jour entre ces deux dates elle ait désiré tester, ou procéder à une donation, en faveur de sa fille au-delà des limites fixées par l'article 908 code civil. Quant aux frais exposés pour l'adoption, elle aurait pu les éviter dans une très large mesure. Enfin, depuis le 30

ZÁVERY PREDSTAVENÉ NA SÚDE

24. Na pojednávaní 24. októbra 1978 vláda potvrdila závery vyskytujúce sa v jej spise, najmä, že:

„Súd má rozhodnúť, že fakty brané do úvahy Komisiou v jej správe nepredstavujú zo strany belgického štátu, v prípade sťažovateľiek Pauly a Alexandry Marckxových, porušenie povinností uložených Dohovorom“.

Zo strany delegátov Komisie sa na pojednávaní dospelo k záveru:

„Obrátiť sa na Súd, aby sa vyslovil, či inkriminovaná belgická legislatíva porušuje v prípade sťažovateľiek práva, ktoré im zaručuje článok 8 Dohovoru a článok I Protokolu č. 1, vzaté osobitne alebo v spojení s článkom 14 Dohovoru“.

PRÁVO

I. O PREDBEŽNEJ VÝPOVEDI VLÁDY

25. Podľa sťažovateľiek je aplikácia ustanovení občianskeho zákonníka vzťahujúcich sa na deti narodené mimo manželstva a na slobodné matky vo vzťahu k nim, údajným porušením článkov 3, 8, 12 a 14 Dohovoru, ako aj článku 1 Protokolu č. 1.

26. Vláda im najprv oponovala, ak nie namietaním nekompetentnosti alebo neprijateľnosti ako takej, tak prinajmenej predbežnou námietkou: sťažovateľky nastoľujú vo svojom prípade problémy zásadne teoretické. Napríklad dieťa, Alexandra Marckxová, netrpela tým, že určovanie jej pôvodu zo strany matky neprebehlo jej narodením (16. októbra 1973), ale o trinásť dní neskôr, momentom uznania, lebo v tom čase si nebola vedomá okolností svojho príchodu na svet. Navyše jej matka Paula Marckxová kovala zo svojej vlastnej iniciatívy, a nie pod nátlakom, keď uznala Alexandru (29. októbra 1973) a keď ju potom adoptovala (30. októbra 1974). Nič ne naznačuje, že by Paula Marckxová mala v lehote jedného roka a jedného dňa medzi týmito dvoma dátumami akékoľvek želanie odkázať závetom alebo darovať v prospech svojej dcéry mimo rámca stanoveného článkom 908 občianskeho zákonníka. Čo sa týka nákladov vynaložených na adopciu, mohla sa im vo veľkej miere vyhnúť. Napokon od 30. októbra 1974 sa

octobre 1974 Alexandra se trouverait à l'égard de sa mère dans la même situation qu'un enfant "légitime".

Bref, les intéressées oublieraient que la Cour n'a pas à statuer *in abstracto* sur la compatibilité de certaines règles de droit avec la Convention (arrêt Golder du 21 février 1975, série A n° 18, p. 19, par. 39).

La Commission répond qu'elle n'a pas examiné *in abstracto* la législation incriminée, car les requérantes s'appuient sur des faits précis et concrets.

27. La Cour ne souscrit pas à la thèse du Gouvernement. L'article 25 de la Convention habilite les particuliers à soutenir qu'une loi viole leurs droits par elle-même, en l'absence d'acte individuel d'exécution, s'ils risquent d'en subir directement les effets (cf., *mutatis mutandis*, l'arrêt Klass et autres, du 6 septembre 1978, série A n° 28, pp. 17–18, par. 33).

Telle est bien l'attitude des requérantes: elles s'en prennent à plusieurs articles du code civil qui s'appliquaient ou s'appliquent à elles automatiquement. En les dénonçant comme contraires à la Convention et au Protocole n° 1, elles n'invitent pas la Cour à exercer un contrôle abstrait de normes, incompatible avec l'article 25 (cf., en sus des deux arrêts précités, l'arrêt De Becker du 27 mars 1962, série A n° 4, p. 26 *in fine*, et l'arrêt De Wilde, Ooms et Versyp du 10 mars 1972, série A n° 14, p. 10, par. 22): elles s'attaquent à une situation légale, celle des mères célibataires et des enfants nés hors mariage, qui les touche personnellement.

Le Gouvernement paraît en somme considérer que cette situation ne leur cause pas ou guère de dommage. A ce sujet, la Cour rappelle que la question de l'existence d'un préjudice ne relève pas de l'article 25 qui, par "victime", désigne "la personne directement concernée par l'acte ou omission litigieux" (arrêt De Wilde, Ooms et Versyp précité, p. 11, paras. 23–24; cf. aussi les arrêts Engel et autres, des 8 juin et 23 novembre 1976, série A n° 22, p. 37, par. 89, et p. 69, par. 11).

Paula et Alexandra Marckx peuvent donc "se prétendre" victimes des manquements dont elles se plaignent. Pour savoir si elles le sont réellement, il faut étudier au fond chacun de leurs griefs.

Alexandra vo vzťahu k svojej matke nachádzala v rovnakej pozícii ako "legitímne" dieťa^{ix}.

Stručne povedané, zainteresované pozabudli na to, že Súd nemá čo *in abstracto* rozhodovať o kompatibilitate určitých právnych pravidiel s Dohovorom (rozsudok Golder z 21. februára 1975, série A č. 18, s. 19, § 39).

Komisia odpovedá, že nepreskúmavala inkriminovanú legislatívu *in abstracto*, lebo navrhovateľky sa opierajú o presné a konkrétne fakty.

27. Súd nezdieľa názor Vlády. Článok 25 Dohovoru jednotlivcov oprávňuje, aby tvrdili, že zákon sám osebe porušuje ich práva, ak im tým, že chýba individuálny akt vykonateľnosti, hrozia také účinky, že tým priamo utrpia (porovnaj *mutatis mutandis*, rozsudok Klass a iní zo 6. septembra 1978, série A č. 28, s. 17 – 18, § 33).

Práve taký je prístup sťažovateľiek: vznášajú námietky proti viacerým článkom občianskeho zákonníka, ktoré sa na ne automaticky aplikovali alebo aplikujú. Tvrdiac o nich, že sú v rozpore s Dohovorom a Protokolom č. 1, neprizývajú Súd na výkon abstraktnej kontroly noriem, ktorá by bola nezlučiteľná s článkom 25 (porovnaj s dvoma skôr uvedenými rozsudkami rozsudok De Becker z 27. marca 1962, série A č. 4, s. 26 *in fine* a rozsudok De Wilde, Ooms a Versyp z 10. marca 1972, série A č. 14, s. 10, § 22): ony napádajú legálnu pozíciu, totiž tú pozíciu slobodných matiek a detí narodených mimo manželstva, ktorá sa ich osobne dotýka.

Zdá sa, že vláda, stručne povedané, uvažovala tak, že táto situácia nie je pre navrhovateľky škodlivá. S ohľadom na to Súd pripomína, že otázka existencie škodlivosti nie je záležitosťou článku 25, ktorý slovom „obeť“ odkazuje na „osobu priamo dotknutú sporným aktom alebo omisiou“ (rozsudok De Wilde, Ooms a Versyp, uvedený vyššie, s. 11, §§ 23 – 24(porovnaj tiež rozsudky Engel a iní z 8. júna a 23. novembra 1976, série A č. 22, s. 37, § 89 a s. 69, § 11).

Paula a Alexandra Marckxové môžu teda „tvrdiť“, že sú obeťami porušení, na ktoré sa sťažujú. Na potvrdenie toho, či nimi skutočne sú, treba od základu študovať meritá každého sporného bodu.

^{ix}Nech je na tomto mieste pripomenuté, že označenie „legitímne“ dieťa tu má ten istý význam ako má v slovenčine označenie „manželské“ dieťa; v protikladoch tu teda medziiným vystupujú „legitímne“ dieťa versus „prirodzené“ dieťa, „legitímne“ dieťa versus „nelegitímne“ dieťa, „manželské“ dieťa versus „nelegitímne“ dieťa a ide vždy o postihnutie vzťahu: dieťa narodené v manželstve v opozite proti dieťaťu narodenému mimo manželstva, ba o otázku prípustnosti rozrôznenia právneho postavenia prvého a právneho postavenia druhého (pozn. prekl.).

II. SUR LE FOND

28. Les intéressées s'appuient pour l'essentiel sur les articles 8 et 14 de la Convention. Sans négliger les autres dispositions invoquées par elles, la Cour a donc examiné surtout sous l'angle de ces deux articles les trois aspects du problème dont l'a saisie la Commission: mode d'établissement de la filiation, étendue de la famille de l'enfant, droits patrimoniaux de ce dernier et de sa mère.

29. L'article 8 de la Convention se lit ainsi:

“1. Toute personne a droit au respect de sa vie privée et familiale, de son domicile et de sa correspondance.

2. Il ne peut y avoir ingérence d'une autorité publique dans l'exercice de ce droit que pour autant que cette ingérence est prévue par la loi et qu'elle constitue une mesure qui, dans une société démocratique, est nécessaire à la sécurité nationale, à la sûreté publique, au bien-être économique du pays, à la défense de l'ordre et à la prévention des infractions pénales, à la protection de la santé ou de la morale, ou à la protection des droits et libertés d'autrui.”

30. La Cour se trouve amenée en l'espèce à préciser le sens et la portée des mots “respect de (la) vie privée et familiale”, ce dont elle n'a guère eu l'occasion jusqu'ici (arrêt du 23 juillet 1968 en l'affaire “linguistique belge”, série A n° 6, pp. 32–33, par. 7; arrêt Klass et autres, du 6 septembre 1978, série A n° 28, p. 21, par. 41).

31. La première question à trancher consiste à savoir si le lien naturel entre Paula et Alexandra Marckx a donné lieu à une vie familiale protégée par l'article 8.

En garantissant le droit au respect de la vie familiale, l'article 8 présume l'existence d'une famille. La Cour marque son plein accord avec la jurisprudence constante de la Commission sur un point capital: l'article 8 ne distingue pas entre famille “légitime” et famille “naturelle”. Pareille distinction se heurterait aux mots “toute personne”; l'article 14 le confirme en prohibant, dans la jouissance des droits et libertés consacrés par la Convention, les discriminations fondées sur “la naissance”.

II. O ZÁKLADE

28. Zainteresované sa zásadne opierajú o články 8 a 14 Dohovoru. Bez prehliadania iných ustanovení, ktorých sa dovoľávajú, Súd v súlade s tým skúmal pod zorným uhlom týchto dvoch článkov tri aspekty problému, na ktoré odkázala Komisia: spôsob určenia pôvodu, rozsah rodiny dieťaťa, dedičské práva dieťaťa a jeho matky.

29. Článok 8 Dohovoru ustanovuje:

„1. Každá osoba má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

2. Verejná autorita nebude do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, ochrany poriadku a prevencie trestnej činnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných^{ix}.

30. V súčasnom prípade sa Súd necháva viesť vyjasnením významu a jeho pripísaním slovám „rešpektovanie... súkromného a rodinného života“, na čo mal doposiaľ len vzácnu príležitosť (rozsudok z 23. júla 1968 v prípade „belgickej lingvistiky“, séria A č. 6, s. 32 – 33 § 7; rozsudok Klass a iní zo 6. septembra 1978, séria A č. 28, s. 21, § 41).

31. Prvá otázka, ktorú by Súd mal riešiť, spočíva v spytovaní, či prirodzený zväzok medzi Paulou a Alexandrou Marckxovými poskytuje priestor pre rodinný život chránený článkom 8.

Zaručujúc právo na rešpektovanie rodinného života článok 8 predpokladá existenciu rodiny. Súd prejavuje úplný súhlas s rozhodnutím Komisie v kľúčovom bode, menovite, že článok 8 nerobí rozdiel medzi „legitímnou“ a „prirodzenou“ rodinou^{xi}. Taký rozdiel by protirečil slovám „každá osoba“ (článok 14 to potvrdzuje v súvislosti s požívaním práv a slobôd, ktoré sú posvätené v Dohovore zákazom diskriminácie založenej na „narodnosti“).

^{ix}Vzhľadom na autentický, v tomto prípade francúzsky jazyk bude pri citáciách Dohovoru resp. Dodatkového protokolu k Dohovoru – Protokolú č. 1 zohľadnený predovšetkým francúzsky text; v súvislosti s tým, že v oficiálnom slovenskom znení Dohovoru (dostupnom sub Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.) začína článok 8 § 2 Dohovoru slovami „štátny orgán“, poznamenávam, že pojem „verejná autorita“ („autorité publique“ vo francúzskom texte, „public authority“ v anglickom texte) je pojmom prinajmenej širším (ak nie druhovo celkom iným) zahŕňajúcim aj verejnú správu, teda napríklad aj niektorý „orgán“ územnej samosprávy (pozn. prekl.).

^{xi}Francúzsky text na označenie kvality rodiny používa vzťah „legitímná“ – „prirodzená“; anglický text používa vzťah „legitímná“ – „nelegitímná“ (pozn. prekl.).

La Cour note au surplus que le Comité des Ministres du Conseil de l'Europe voit dans la mère seule et son enfant une famille parmi les autres (résolution (70) 15 du 15 mai 1970 sur la protection sociale des mères célibataires et de leurs enfants, par. I-10, par. II-5, etc.).

L'article 8 vaut donc pour la "vie familiale" de la famille "naturelle" comme de la famille "légitime". D'autre part, il n'est pas contesté que Paula Marckx a pris en charge sa fille Alexandra dès sa naissance et n'a cessé de s'en occuper, de sorte qu'il a existé et existe entre elles une vie familiale effective.

Il reste à rechercher ce que comportait, pour le législateur belge, le "respect" de cette vie familiale dans chacun des domaines couverts par la requête.

En proclamant par son paragraphe 1 le droit au respect de la vie familiale, l'article 8 signifie d'abord que l'Etat ne peut s'immiscer dans l'exercice de ce droit, sauf sous les strictes conditions énoncées au paragraphe 2. Ainsi que la Cour l'a relevé en l'affaire "linguistique belge", il a "essentielle-ment" pour objet de prémunir l'individu contre des ingérences arbitraires des pouvoirs publics (arrêt du 23 juillet 1968, série A n° 6, p. 33, par. 7). Il ne se contente pourtant pas d'astreindre l'Etat à s'abstenir de pareilles ingérences: à cet engagement plutôt négatif peuvent s'ajouter des obligations positives inhérentes à un "respect" effectif de la vie familiale.

Il en résulte notamment que l'Etat, en fixant dans son ordre juridique interne le régime applicable à certains liens de famille comme ceux de la mère célibataire avec son enfant, doit agir de manière à permettre aux intéressés de mener une vie familiale normale. Tel que le conçoit l'article 8, le respect de la vie familiale implique en particulier, aux yeux de la Cour, l'existence en droit national d'une protection juridique rendant possible dès la naissance l'intégration de l'enfant dans sa famille. Divers moyens s'offrent en la matière au choix de l'Etat, mais une législation ne répondant pas à cet impératif enfreint le paragraphe 1 de l'article 8 sans qu'il y ait lieu de l'examiner sous l'angle du paragraphe 2.

L'article 8 entrant donc en ligne de compte en l'espèce, il incombe à la Cour d'étudier en détail chacun des griefs des requérantes sous l'angle de cette disposition.

32. Aux termes de l'article 14,

"La jouissance des droits et libertés reconnus dans la (...) Convention doit être assurée, sans distinction aucune, fondée notamment sur le sexe, la race, la couleur, la langue, la religion, les opinions politiques ou toutes autres opinions, l'origine nationale ou sociale, l'appartenance à une minorité nationale, la fortune, la naissance ou toute autre situation."

Navyše Súd poznamenáva, že Výbor ministrov Rady Európy vidí v samej žene a jej dieťati rodinu medzi ďalšími (rezolúcia (70) 15 z 15. mája 1970 o sociálnej ochrane slobodných matiek a ich detí, § I – 10, § II – 5 atď.).

Článok 8 sa teda vzťahuje na „rodinný život“ „prirodzenej“ rodiny ako aj „legitímnej“ rodiny. Na druhej strane niet pochybností, že Paula Marckxová vzala na seba zodpovednosť za svoju dcéru Alexandru od jej narodenia a bez prerušenia sa o ňu starala s tým, že medzi nimi účinne jestvoval a jestvuje skutočný rodinný život.

Zostáva zistiť, čo pre belgického zákonodarcu znamená „rešpektovanie“ tohto rodinného života na každom z úsekov, ktorých sa sťažnosť týka.

Proklamujúc v paragrafe 1 právo na rešpektovanie rodinného života, článok 8 predovšetkým znamená, že štát nemôže zasahovať do výkonu tohto práva, iba ak v súlade so striktnými podmienkami vyjadrenými v paragrafe 2. Tak ako Súd stanovil v prípade „belgická lingvistika“, v článku je „podstatné“ to, že chráni jednotlivca proti ľubovoľným zásahom verejných mocí (rozsudok z 23. júla 1968, séria A č. 6, s. 33, § 7). Neuspokojuje sa však s tým, že prinúti štát, aby sa zdržal takých zásahov: k tomuto primárne skôr negatívne angažovaniu môžu pristúpiť pozitívne záväzky na efektívne „rešpektovanie“ rodinného života.

Z toho vyplýva najmä to, že štát, ktorý vo svojom vnútornom právnom poriadku stanovuje režim aplikabilný na určité rodinné zväzky, ako sú tie medzi slobodnou matkou a jej dieťaťom, musí konať spôsobom, ktorý za-interesovaným umožní viesť normálny rodinný život. Ako je dané článkom 8, rešpektovanie rodinného života implikuje v očiach Súdu predovšetkým to, že sa vo vnútroštátnom práve zohľadní právna ochrana umožňujúca integráciu dieťaťa do rodiny počnúc narodením. Štátu sa na to ponúkajú rôzne prostriedky, ale legislatíva, ktorá nezodpovedá tomu imperatívu, porušuje článok 8 paragraf 1 bez toho, žeby tu bol akýkoľvek priestor na preskúmanie podľa paragrafu 2.

Článok 8, relevantný pre prípad tohto druhu, predstavuje pre Súd povinnosť detailne preštudovať každý z bodov sťažnosti sťažovateľiek týkajúci sa tohto ustanovenia.

32. V pojmoch článku 14

„Požívanie práv a slobôd uznaných... Dohovorom musí byť zabezpečené bez akejkoľvek diskriminácie založenej na akejkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnej menšine^{xii}, majetok, narodenie alebo iné postavenie“.

^{xii}Súc vo francúzskom texte zastúpená slovami „minorité nationale“ a v anglickom texte slovami „national minority“ mohla by v slovenskom texte „národná menšina“ figurovať aj ako „národnostná menšina“, na ktorú pamätá aj oficiálne slovenské znenie Dohovoru (pozri bližšie pozn. x); otázkou zostáva vysvetľovanie rozdielu medzi výrazmi „národná“ a „národnostná“ (pozn. prekl.).

Comme il ressort de la jurisprudence de la Cour, bien que l'article 14 n'ait pas d'existence indépendante il peut jouer un important rôle autonome en complétant les autres clauses normatives de la Convention et des Protocoles: dans la jouissance des droits et libertés qu'elles reconnaissent, il protège contre toute discrimination les individus placés dans des situations analogues. Enfreint donc l'article 14, combiné avec l'article de la Convention ou des Protocoles consacrant tel droit ou liberté, une mesure conforme en elle-même aux exigences du second mais revêtant un caractère discriminatoire incompatible avec le premier. Tout se passe comme si l'article 14 faisait partie intégrante de chacune des dispositions garantissant des droits et libertés (arrêt du 23 juillet 1968 en l'affaire "linguistique belge", série A n° 6, pp. 33-34, par. 9; arrêt Syndicat national de la police belge, du 27 octobre 1975, série A n° 19, p. 19, par. 44).

Dès lors, et puisque l'article 8 entre en ligne de compte en l'espèce (paragraphe 31 ci-dessus), il y a lieu de prendre aussi en considération l'article 14 combiné avec lui.

33. Selon la jurisprudence constante de la Cour, une distinction se révèle discriminatoire si elle "manque de justification objective et raisonnable", c'est-à-dire si elle ne poursuit pas un "but légitime" ou si fait défaut un "rapport raisonnable de proportionnalité entre les moyens employés et le but visé" (cf. notamment l'arrêt précité du 23 juillet 1968, p. 34, par. 10).

34. En agissant de manière à permettre le développement normal de la vie familiale d'une mère célibataire et de son enfant (paragraphe 31 ci-dessus), l'Etat doit se garder de toute discrimination fondée sur la naissance: ainsi le veut l'article 14 combiné avec l'article 8.

A. Sur le mode d'établissement de la filiation maternelle d'Alexandra Marckx

35. En droit belge, l'établissement de la filiation maternelle "naturelle" ne résulte pas du seul fait de l'accouchement, ni même de la mention — que l'article 57 du code civil rend obligatoire — du nom de la mère dans l'acte de naissance; les articles 334 et 341a exigent une reconnaissance volontaire ou déclaration judiciaire de maternité. En revanche, d'après l'article 319 l'acte de naissance inscrit au registre de l'état civil suffit à prouver la filiation de l'enfant d'une femme mariée (paragraphe 14 ci-dessus).

Pour les requérantes, ce système enfreint à leur égard l'article 8 de la Convention, considéré isolément et combiné avec l'article 14. Le Gouvernement le conteste; quant à la Commission, elle aperçoit une violation de l'article 8, isolément et combiné avec l'article 14, dans le chef d'Alexandra, et de l'article 14, combiné avec l'article 8, dans le chef de Paula Marckx.

Ako vyplýva z práva tvoreného Súdom, hoci článok 14 nemá nezávislú existenciu, môže hrať dôležitú autonómnú úlohu dopĺňajúc iné normatívne ustanovenia Dohovoru a Protokolov: v požívaní práv a slobôd, ktoré uznávajú, chránia pred akoukoľvek diskrimináciou jednotlivcov nachádzajúcich sa v analogických situáciách. Opatrenie neskôr vysvetlenej povahy je teda porušením článku 14 kombinovaným s tými článkami Dohovoru alebo Protokolov, ktoré posväcujú dané právo alebo slobodu, t. j. menovite také opatrenie, ktoré je v súlade s požiadavkami toho druhého, ale nadobúdajúc diskriminačný charakter sa stáva nezlučiteľným s prvým. Všetko sa odohráva tak, akoby článok 14 tvoril integrujúcu časť každého z ustanovení zaručujúcich práva a slobody (rozsudok z 23. júla 1968 v prípade „belgická lingvistika“, séria A č. 6, s. 33 – 34, § 9(rozsudok Národný syndikát belgickej polície z 27. októbra 1975, séria A č. 19, s. 19, § 44).

Podľa toho a preto, že článok 8 je relevantný pre súčasný prípad (paragraf 31 vyššie), je potrebné vziať do úvahy tiež s ním kombinovaný článok 14.

33. Podľa práva tvoreného Súdom sa rozlišovanie ukáže ako diskriminačné, ak mu „chýba objektívne a dôvodné ospravedlnenie“, to znamená, ak nesleduje „legitímny cieľ“, alebo ak sa vyskytne nedostatok „vzťahu rozumnej proporcionality medzi použitými prostriedkami a zamýšľaným cieľom“ (porovnaj najmä už citovaný rozsudok z 23. júla 1968, s. 34, § 10).

34. Pri konaní spôsobom umožňujúcim normálny rozvoj rodinného života slobodnej matky a jej dieťaťa (paragraf 31) sa štát musí zdržať akejkolvek diskriminácie založenej na narodení: tak to požaduje článok 14 kombinovaný s článkom 8.

A. O spôsobe určenia pôvodu Alexandry Marckxovej zo strany matky

35. V belgickom práve určenie pôvodu „prirodzeného“ dieťaťa zo strany matky nevyplyva iba z faktu narodenia ani zo záznamu matkinho mena v certifikáte o narodení — povinného podľa článku 57 občianskeho zákonníka; články 334 a 341a požadujú uznanie aktom vôle alebo súdne vyhlásenie o materstve. Na druhej strane podľa článku 319 je pôvod dieťaťa vydatej matky daný jednoducho zápisom do registra občianskeho statusu (paragraf 14).

Sťažovateľky sa domnievajú, že tento systém porušuje vo vzťahu k nim článok 8 Dohovoru posudzovaný či už izolovane, alebo v spojení s článkom 14. Vláda to popiera; čo sa týka Komisie, tá vidí vo vzťahu k Alexandre porušenie článku 8 vzatého samostatne i v spojení s článkom 14 a vo vzťahu k Paule Marckxovej porušenie článku 14 v spojení s článkom 8.

1. Sur la violation alléguée de l'article 8 de la Convention, considéré isolément

36. Paula Marckx n'a pu établir la filiation d'Alexandra que par le moyen fourni par l'article 334 du code civil: la reconnaissance. Cette dernière produit un effet déclaratif et non attributif: elle ne crée pas l'état de l'enfant, mais le constate; irrévocable, elle rétroagit jusqu'à la date de la venue au monde. En outre, la procédure à suivre ne présente guère de difficultés: la déclaration peut revêtir la forme d'un acte notarié, mais aussi s'ajouter, à tout moment et sans frais, à l'inscription de la naissance au registre de l'état civil (paragraphe 14 ci-dessus).

Cependant, la nécessité de recourir à un tel expédient dérivait d'un refus de consacrer pleinement la maternité de Paula Marckx dès la naissance. De plus, la mère célibataire se trouve en Belgique devant une alternative: si elle reconnaît son enfant (dans l'hypothèse où elle en a le désir), elle le lésa du même coup puisqu'elle se verra limitée dans sa capacité de lui donner ou léguer ses biens; si elle souhaite conserver la possibilité de disposer en sa faveur comme elle l'entend, elle devra renoncer à nouer avec lui un lien familial de caractère juridique (paragraphe 18 ci-dessus). Assurément cette possibilité, qui aujourd'hui s'offre à elle en l'absence de reconnaissance, disparaîtrait entièrement d'après le code civil en vigueur (article 908) si l'indication du nom de la mère dans l'acte de naissance prouvait à elle seule, comme le voudraient les requérantes, la filiation maternelle de tout enfant "naturel". Néanmoins, le dilemme existant pour l'heure ne cadre pas avec le "respect" de la vie familiale; il contrecarre et entrave le développement normal de celle-ci (paragraphe 31 ci-dessus). De surcroît, il ressort des paragraphes 60 à 65 ci-dessous que les conséquences patrimoniales désavantageuses de la reconnaissance se heurtent en soi à l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8 ainsi qu'avec l'article 1 du Protocole n° 1.

La Cour en arrive de la sorte à relever une violation de l'article 8, considéré isolément, dans le chef de la première requérante.

37. Quant à Alexandra Marckx, la législation belge lui ouvrait une seule voie pour établir sa filiation maternelle: la recherche de maternité (articles 341a-341c du code civil). Si le jugement qui déclare la filiation "naturelle" déploie les mêmes effets que la reconnaissance volontaire, la procédure applicable est, par la nature des choses, beaucoup plus complexe. Sans parler des conditions de preuve à remplir, le représentant légal de l'enfant mineur a besoin de l'accord du conseil de famille pour exercer, à supposer qu'il le désire, l'action en réclamation d'état; l'enfant lui-même ne peut intenter celle-ci qu'après sa majorité (paragraphe 14 ci-dessus). La recherche de maternité risque donc de prendre bien du temps et l'enfant de rester en droit séparé de sa mère dans l'intervalle. Ce système a entraîné un manque de respect pour la vie familiale d'Alexandra Marckx qui a été juri-

1. O údajnom porušení samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru

36. Paula Marckxová mohla určiť Alexandrin pôvod iba spôsobom ustanoveným článkom 334 občianskeho zákonníka: uznaním. To má deklaratórny, a nie atributívny účinok: nevytvára status dieťaťa, iba ho konštatuje (je neodvolateľné a retroaktívne ku dňu narodenia). Navyše predpísaná procedúra, ktorá má byť zachovaná, sotva predstavuje ťažkosti. Uznanie môže nadobudnúť formu notárskeho aktu, ale tiež môže byť kedykoľvek bezplatne doplnené k zápisu o narodení v registri úradu pre občianskoprávny stav (paragraf 14).

Nevyhnutnosť uchýliť sa k takému prostriedku bola však odvodená z toho, že Paule Marckxovej nebolo úplne priznané materstvo momentom narodenia jej dcéry. Navyše sa slobodná matka v Belgicku nachádza pred alternatívou: ak uzná svoje dieťa (za predpokladu, že si to želá), súčasne ho tým poškodí, lebo sa stane obmedzenou v spôsobilosti darovať alebo odkázať mu svoj majetok; ak si želá uchovať možnosť, aby mala voľnú dispozíciu konať v prospech svojho dieťaťa podľa vlastnej úvahy, bude povinná zriecť sa toho, že s ním po právnej stránke nadviaže rodinný zväzok (paragraf 18). Pripúšťajúc túto možnosť, ktorá sa jej aktuálne ponúka v prípade neuznania dieťaťa, táto by zrejme celkom zanikla podľa platného občianskeho zákonníka (článok 908), ak by, ako si to sťažovateľky želali, sama zmienka o mene matky v certifikáte o narodení dokazovala pôvod každého „prirodzeného“ dieťaťa z matkinej strany. Predsa však dilemma, ktorá v súčasnosti jestvuje, nie je v súlade s „rešpektovaním“ rodinného života; zneprijemňuje jeho rozvoj a prekáža mu (paragraf 31). Navyše z paragrafov 60 až 65 uvedených nižšie vyplýva, že znevýhodňujúce dôsledky uznania na úseku dedičských práv sú samy osebe v rozpore s článkom 14 Dohovoru v spojení s článkom 8, ako aj s článkom 1 Protokolu č. 1.

Súd teda uzatvára, že šlo o porušenie samostatne posudzovaného článku 8 vo vzťahu k prvej sťažovateľke.

37. Vo vzťahu k Alexandre Marckxovej belgická legislatíva umožnila jediný možný spôsob určenia jej pôvodu zo strany matky: právne konanie (*recherche de maternité*; články 341a – 341c Občianskeho zákonníka). I keď rozsudok vyhlasujúci pôvod „prirodzeného“ dieťaťa má rovnaké účinky ako vôľové uznanie, aplikabilná procedúra je podľa povahy vecí omnoho komplexnejšia. Bez toho, žeby sa hovorilo o dôkazných podmienkach, ktoré treba dodržať, právny zástupca maloletého dieťaťa potrebuje na podanie žaloby vo veci právneho postavenia dieťaťa súhlas rodinnej rady; dieťa samo má takú možnosť až po dosiahnutí dospelosti (pozri paragraf 14). Je tu teda riziko, že určenie pôvodu bude náročné na čas a že v medziobdobí dieťa zostane právne oddelené od svojej matky. Tento systém viedol k nedostatočnému rešpektovaniu rodinného života Alexandry Marckxovej, ktorá bo-

diquement sans mère du 16 au 29 octobre 1973. Partant, il y a eu aussi violation de l'article 8 dans le chef de la seconde requérante en dépit de la brièveté de cette période.

2. Sur la violation alléguée de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8

38. Il incombe à la Cour de déterminer en outre si les requérantes ou l'une d'elles ont été victimes d'une discrimination contraire à l'article 14, combiné avec l'article 8, quant au mode d'établissement de la filiation maternelle d'Alexandra.

39. Le Gouvernement invoque la différence de situation entre mère célibataire et mère mariée: alors que cette dernière et son époux "contractent ensemble (...) l'obligation de nourrir, entretenir et élever leurs enfants" (article 203 du code civil), il n'y aurait pas de certitude que la mère célibataire consente à supporter seule la charge de la maternité. En lui donnant la liberté de choisir entre reconnaître son enfant ou s'en désintéresser, la loi s'inspirerait du souci de le protéger: il serait dangereux de le soumettre à la garde et l'autorité d'une personne qui n'aurait nullement exprimé le désir de s'occuper de lui. Beaucoup de mères célibataires ne reconnaîtraient pas leur enfant (paragraphe 14 ci-dessus).

Aux yeux de la Cour, la circonstance que certaines mères célibataires, à l'opposé de Paula Marckx, ne veulent pas prendre soin de leur enfant ne saurait justifier la règle de droit belge subordonnant à une reconnaissance volontaire ou déclaration judiciaire l'établissement de leur maternité. Il ne s'agit pas là, en effet, d'une attitude générale caractérisant les rapports de la mère célibataire avec son enfant; le Gouvernement ne le prétend du reste pas et les chiffres qu'il avance ne le prouvent point. Comme le souligne la Commission, une mère mariée peut parfois elle aussi ne pas souhaiter élever son enfant, et pourtant la naissance suffit à créer à son égard le lien juridique de filiation.

D'autre part, l'enfant "naturel" n'a pas moins intérêt que l'enfant "légitime" à la constatation de ce lien. Or il risque de rester sans mère au regard du droit belge. Une seule ressource s'offre à lui en l'absence de reconnaissance volontaire, la recherche de maternité (articles 341a-341c du code civil, paragraphe 14 ci-dessus). Pareille action existe également pour l'enfant d'une femme mariée (articles 326-330), mais dans l'immense majorité des cas les mentions de l'acte de naissance (article 319) ou, à défaut, une possession d'état constante (article 320) le dispensent de l'exercer.

la po právnej stránke bez matky od 16. do 29. októbra 1973. Napriek krátkosti tohto obdobia došlo tiež k porušeniu článku 8 vo vzťahu k druhej sťažovateľke.

2. O údajnom porušení článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 Dohovoru

38. Ďalej spadá do povinnosti Súdu stanoviť, či sťažovateľky, alebo jedna z nich boli vzhľadom na spôsob určenia Alexandrinho pôvodu zo strany matky obeťmi diskriminácie odporujúcej článku 14 v spojení s článkom 8.

39. Vláda sa dovoľáva rozdielnosti situácie, v ktorej sa nachádza slobodná matka a vydatá matka: pokiaľ vydatá matka a jej manžel „nadobúdajú spolu povinnosť živiť, starať sa a vychovávať svoje deti“ (článok 203 občianskeho zákonníka), niet záruky, že slobodná matka si bude želať sama niesť zodpovednosť vyplývajúcu z materstva. Dávajúc jej na výber medzi uznaním dieťaťa alebo nezáujmom oň, zákon sa inšpiruje starostlivosťou o jeho ochranu: bolo by nebezpečné zveriť ho do autoritatívnej opatery niekoho, kto nijako neprejavil želanie starať sa oň. Mnoho slobodných matiek neuznáva svoje dieťa (pozri paragraf 14).

V očiach Súdu okolnosť, že niektoré slobodné matky, v protiklade k Paule Marckxovej, sa nechcú starať o svoje dieťa, nemôže ospravedlniť pravidlo belgického práva, ktoré určenie materstva podriaďuje vôľovému uznaniu alebo súdnemu vyhláseniu. V skutočnosti taký prístup všeobecne necharakterizuje vzťah slobodnej matky k jej dieťaťu; ostatne, Vláda to ani netvrdí a údaje, ktoré podáva, to vôbec nedokazujú. Ako Komisia podčiarkuje, vydatá matka si občas takisto nemusí priať vychovávať svoje dieťa, a predsa samotné narodenie postačuje, aby sa so zreteľom na ňu vytvoril právny vzťah pôvodu jej potomka.

Na druhej strane, „prirodzené“ dieťa nemá menší záujem o konštatáciu tohto zväzku ako „legitímne“ dieťa. Inak riskuje, že podľa belgického práva zostane bez matky. Jediný prostriedok, ktorý sa mu v prípade, že niet vôľového uznania, ponúka, je žaloba o určenie pôvodu zo strany matky^{xiii} (články 341a – 341c občianskeho zákonníka, paragraf 14). Na rovnakú žalobu je takisto oprávnené dieťa vydatej matky (články 326 – 330), ale v prevažnej väčšine prípadov zápisy v certifikáte o narodení (článok 319) alebo, ak ich niet, faktické požívanie statusu legitímneho dieťaťa (*une possession d'état constante*, článok 320) vedú k tomu, že sa neuplatňuje.

^{xiii}Vo francúzskom texte „la recherche de maternité“ (pozn. prekl.).

40. Le Gouvernement ne conteste pas que la législation actuelle favorise la famille traditionnelle, mais d'après lui elle a pour but d'en assurer le plein épanouissement et se fonde en cela sur des motifs objectifs et raisonnables touchant à la morale et à l'ordre public.

La Cour reconnaît qu'il est en soi légitime, voire méritoire de soutenir et encourager la famille traditionnelle. Encore faut-il ne pas recourir à cette fin à des mesures destinées ou aboutissant à léser, comme en l'occurrence, la famille "naturelle"; les membres de la seconde jouissent des garanties de l'article 8 à l'égal de ceux de la première.

41. Le Gouvernement concède que la législation en cause peut paraître critiquable; il plaide cependant que le problème d'une réforme n'a surgi que plusieurs années après l'entrée en vigueur de la Convention européenne des Droits de l'Homme à l'égard de la Belgique (14 juin 1955), avec l'adoption de la Convention de Bruxelles du 12 septembre 1962 sur "l'établissement de la filiation maternelle des enfants naturels" (paragraphe 20 ci-dessus).

Assurément, distinguer en ce domaine entre famille "naturelle" et famille "légitime" passait pour licite et normal dans beaucoup de pays européens à l'époque où fut rédigée la Convention du 4 novembre 1950. La Cour rappelle pourtant que cette dernière doit s'interpréter à la lumière des conditions d'aujourd'hui (arrêt *Tyrer* du 25 avril 1978, série A n° 26, p. 15, par. 31). En l'espèce, elle ne peut pas ne pas être frappée par un phénomène: le droit interne de la grande majorité des Etats membres du Conseil de l'Europe a évolué et continue d'évoluer, corrélativement avec les instruments internationaux pertinents, vers la consécration juridique intégrale de l'adage "*mater semper certa est*". A la vérité, des dix Etats qui ont élaboré la Convention de Bruxelles huit seulement jusqu'ici l'ont signée et quatre ratifiée. Quant à la Convention européenne du 15 octobre 1975 "sur le statut juridique des enfants nés hors mariage", elle n'a été signée pour le moment que par dix et ratifiée par quatre membres du Conseil de l'Europe. En outre, son article 14 par. 1 autorise tout Etat à formuler — au maximum — trois réserves dont l'une pourrait, en théorie, porter précisément sur le mode d'établissement de la filiation maternelle naturelle (article 2).

On ne saurait cependant invoquer cet état de choses à l'encontre de l'évolution constatée plus haut. Les deux conventions se trouvent en vigueur et rien ne permet d'attribuer le nombre encore limité des Etats contractants à un refus de reconnaître l'égalité entre enfants "naturels" et "légitimes" sur le point considéré. En réalité, l'existence de ces deux traités dénote

40. Vláda nepopiera, že súčasná belgická legislatíva je naklonená tradičnej rodine, no tvrdí, že právo je zamerané na úplný rozvoj rodiny, a teda založené na objektívnych a rozumných motívoch vzťahujúcich sa na morálku a verejný poriadok (*ordre public*).

Súd uznáva, že podpora a pomoc tradičnej rodine je sama osebe legítimná, ba dokonca záslužná. Pri dosahovaní tohto cieľa sa však netreba uchýľovať k prostriedkom, ktorých cieľom alebo dôsledkom je, ako v danom prípade, škodiť „prirodzenej“^{xiv} rodine; členovia takej rodiny požívajú záruky článku 8 rovnako ako tí, ktorí sú členmi prvej rodiny.

41. Vláda pripúšťa, že legislatívu, ktorá sa stala predmetom sporu, ako sa zdá, možno kritizovať (obhajuje sa tým, že problém reformy sa objavil náhle, mnoho rokov po tom, čo vo vzťahu k Belgicku nadobudol Európsky dohovor o ľudských právach platnosť (14. jún 1955), po prijatí Bruselského dohovoru z 12. septembra 1962 o „stanovení pôvodu prirodzených detí zo strany matky“ (paragraf 20).

Isteže, v čase, v ktorom sa redigoval Dohovor zo 4. novembra 1950, bolo rozlišovanie medzi „prirodzenou“ a „legitímnou“ rodinou na tomto úseku prípustné a normálne v mnohých európskych krajinách. Súd však pripomína, že tento Dohovor sa musí interpretovať vo svetle podmienok dneška (rozsudok *Tyrer* z 25. apríla 1978, séria A č. 26, s. 15, § 31). V terajšom prípade Súd môže byť len prekvapený jedným javom: vnútroštátne právo veľkej väčšiny členských štátov Rady Európy sa vyvíjalo a pokračuje vo vývine v korelácii s relevantnými medzinárodnými nástrojmi smerom k úplnému potvrdeniu zásady „*mater semper certa est*“. Pravdaže z desiatich štátov, ktoré vypracovali Bruselský dohovor, ho dodnes podpísalo iba osem a ratifikovali ho iba štyri. Pokiaľ ide o Európsky dohovor z 15. októbra 1975 „o právnom statuse detí narodených mimo manželstva“, tak ten do súčasného momentu podpísali len desiat a ratifikovali len štyria členovia Rady Európy. Navyše článok 14 § 1 neskoršieho Dohovoru umožňuje každému štátu formulovať — maximálne — tri výhrady, spomedzi ktorých jedna by sa mohla teoreticky týkať práve spôsobu určovania pôvodu prirodzeného dieťaťa^{xv} zo strany matky (článok 2)^{xvi}.

Tento stav vecí však nemožno klásť do protikladu s vyššie zmieneným vývojom. Obidva dohovory sú platné a nič v posudzovanom bode neumožňuje priznať aktuálne malému počtu štátov, zmluvných strán, dôvod na to, aby odmietali uznať rovnosť „prirodzených“ a „legitímnych“ detí. V skutočnosti existencia týchto dvoch dohovorov na danom úseku svedčí o tom, že

^{xiv}V anglickom texte pravidelne „illegitimate“ (pozn. prekl.).

^{xv}T. j. mimo úvodzoviek uvádzaného, mimo manželstvo narodeného dieťaťa (pozn. prekl.).

^{xvi}Zmienený článok 2 Dohovoru Rady Európy z 15. októbra 1975 sa odvíja v duchu princípu, že pôvod každého dieťaťa je zo strany matky postačujúco daný faktom narodenia (pozn. prekl.).

en la matière une communauté de vues certaine entre les sociétés modernes.

L'exposé des motifs du projet de loi dont le gouvernement belge a saisi le Sénat le 15 février 1978 (paragraphe 21 ci-dessus) illustre cette évolution des normes et des idées. Il signale entre autres que "ces dernières années, plusieurs pays de l'Europe occidentale, parmi lesquels la République fédérale d'Allemagne, la Grande-Bretagne, les Pays-Bas, la France, l'Italie et la Suisse, ont adopté une législation nouvelle, bouleversant l'économie traditionnelle du droit de la filiation et instaurant une égalité quasi complète entre les enfants légitimes et les enfants naturels". Il relève en outre que "le souci de supprimer toute discrimination et de bannir les inégalités fondées sur la naissance se retrouve (...) dans les travaux de diverses institutions internationales". Quant à la Belgique même, l'exposé précité souligne que la différence de traitement entre les citoyens belges selon que leur filiation est établie dans ou hors les liens du mariage, s'analyse en "une exception flagrante" au principe fondamental de l'égalité de tous devant la loi (article 6 de la Constitution). Il ajoute que "les juristes et l'opinion publique sont de plus en plus convaincus qu'il y a lieu de mettre fin à la discrimination" à l'égard des enfants "naturels".

42. Le Gouvernement soutient enfin que l'introduction de la règle "*mater semper certa est*" devrait s'accompagner, comme le prévoit le projet de loi de 1978, d'une refonte des textes relatifs à la recherche de paternité, sans quoi la mère célibataire subirait un accroissement unilatéral considérable de ses charges. Il s'agirait donc d'un problème d'ensemble qu'il serait dangereux de ne pas résoudre en entier.

La Cour se borne à noter qu'elle se trouve saisie de certains aspects seulement de la filiation maternelle "naturelle" en droit belge. Elle n'exclut pas qu'un arrêt constatant une violation de la Convention sur tel d'entre eux puisse rendre souhaitable ou nécessaire une réforme législative sur d'autres points non soumis à son examen en l'espèce. Il appartient à l'Etat en cause, et à lui seul, de prendre les mesures qu'il estime appropriées pour assurer la cohérence et l'harmonie de son droit interne.

43. La distinction incriminée manque donc de justification objective et raisonnable. Partant, le mode d'établissement de la filiation maternelle d'Alexandra Marckx a enfreint, dans le chef des deux requérantes, l'article 14 combiné avec l'article 8.

spoľahlivo jestvuje súhlasné spoločenstvo názorov medzi modernými spoločnosťami.

Oficiálne expozé motívov sprevádzajúcich návrh zákona, ktorý belgická vláda predložila Senátu 15. februára 1978 (paragraf 21), ilustruje túto evolúciu noriem a ideí. Signalizuje medziiným to, že „v posledných rokoch viaceré krajiny západnej Európy, medzi nimi Spolková republika Nemecko, Veľká Británia, Holandsko, Francúzsko, Taliansko a Švajčiarsko prijali novú legislatívu, ktorá mení tradičnú štruktúru práva určovania pôvodu dieťaťa nastoľujúc kvázi úplnú rovnosť medzi deťmi legítimnými a deťmi prirodzenými“. Zaznamenáva aj to, že „snaha odstrániť všetku diskrimináciu a zrušiť nerovnosti založené na narodení sa vyskytuje (...) v prácach rôznych medzinárodných inštitúcií“. So zreteľom na samotné Belgicko citované expozé podčiarkuje, že rozdiel v zaobchádzaní s belgickými občanmi odvíjajúci sa z určenia ich pôvodu prameniaceho z manželského zväzku alebo mimo neho sa rovná „flagrantnej výnimke“ zo základného princípu rovnosti všetkých pred zákonom (článok 6 Ústavy). Dodáva, že „právnicki a verejná mienka sú stále viac presvedčení, že je dôvod skončiť s diskrimináciou“ „prirodzených“ detí.

42. Vláda napokon tvrdí, že uvedenie pravidla „*mater semper certa est*“ by malo byť, ako to predpokladá návrh zákona z roku 1978, sprevádzané prepracovaním textov vzťahujúcich sa na určenie otcovstva, bez ktorého by slobodná matka jednostranne podstupovala značné zvýšenie zodpovednosti. Malo by teda ísť o rozsiahly problém, ktorý by bolo nebezpečné riešiť čiastkovo.

Súd sa obmedzuje na poznámku, že sa od neho požaduje, aby rozhodol iba o niektorých aspektoch pôvodu „prirodzeného“ dieťaťa zo strany matky v belgickom práve. Nevylučuje, že rozsudok konštatujúci porušenie Dohovoru v niektorom z týchto aspektov by mohol preukázať želanosť alebo nevyhnutnosť legislatívnej reformy týkajúcej sa iných záležitostí, ktoré nie sú predmetom jeho preskúmavania v danom prípade. Je na žalovanom štáte a iba na ňom, aby prijal opatrenia, ktoré uznáva ako primerané na zabezpečenie koherencie a harmónie svojho vnútroštátneho práva.

43. Inkrimovanému rozlíšeniu teda chýba objektívne a rozumné ospravedlnenie. Spôsob určenia pôvodu Alexandry Marckxovej zo strany matky, teda v prípade oboch sťažovateliek, porušil článok 14 v spojení s článkom 8.

B. Sur l'étendue juridique de la famille d'Alexandra Marckx

44. En droit belge, l'enfant "légitime" s'intègre pleinement dès sa naissance à la famille de chacun de ses auteurs. L'enfant "naturel" reconnu et même adopté, lui, demeure en principe étranger à celle des siens (paragraphe 16 ci-dessus). A la vérité, la loi ménage des exceptions que la jurisprudence récente tend à multiplier, mais elle refuse à l'enfant né hors mariage tout droit sur les biens des parents de ses père et mère (article 756 *in fine* du code civil), n'institue expressément entre lui et eux aucune obligation alimentaire, habilite son tuteur et non point eux à autoriser le cas échéant son mariage (article 159, à rapprocher de l'article 150), etc.

Il apparaît par conséquent qu'à certains égards Alexandra n'a jamais eu de liens juridiques avec la famille de Paula Marckx, notamment avec sa grand-mère maternelle, Mme Victorine Libot, décédée en août 1974, et sa tante, Mme Blanche Marckx (paragraphe 12 ci-dessus).

Les requérantes estiment cette situation incompatible avec l'article 8 de la Convention, considéré isolément et combiné avec l'article 14. Le Gouvernement le conteste; quant à la Commission, elle aperçoit un manquement aux exigences de l'article 8, pris isolément et combiné avec l'article 14, dans le chef d'Alexandra, et de l'article 14, combiné avec l'article 8, dans celui de Paula Marckx.

1. Sur la violation alléguée de l'article 8 de la Convention, considéré isolément

45. Aux yeux de la Cour, la "vie familiale" au sens de l'article 8 nglobe pour le moins les rapports entre proches parents, lesquels peuvent y jouer un rôle considérable, par exemple entre grands-parents et petits-enfants.

Le "respect" de la vie familiale ainsi entendue implique, pour l'Etat, 'obligation d'agir de manière à permettre le développement normal de ces rapports (cf., *mutatis mutandis*, le paragraphe 31 ci-dessus). Or l'épanouissement de la vie familiale d'une mère célibataire et de son enfant reconnu par elle peut se voir entravé si le second n'entre pas dans la famille de la première et si l'établissement de la filiation ne produit d'effets qu'entre eux deux.

46. Le Gouvernement objecte que les grands-parents d'Alexandra n'étaient point parties à l'instance; de plus, il ne ressortirait pas du dossier

B. O právnom rozsahu rodiny Alexandry Marckxovej

44. Podľa belgického práva je „legitímne“ dieťa dňom narodenia plne integrované do rodiny každého zo svojich rodičov. Uznané „prirodzené“ dieťa, hoci adoptované, zostáva v princípe cudzincom v rodinách rodičov (paragraf 16). V skutočnosti zákon upravuje výnimky, ktoré má súčasne právo tvorené súdnictvom tendenciu rozširovať, no odopiera dieťaťu narodenému mimo manželstva akékoľvek práva na majetok príbuzných jeho otca a matky (článok 756 *in fine* občianskeho zákonníka), výslovne neutvára medzi ním a nimi žiadnu vyživovaciu povinnosť a oprávňuje nie ich, ale opatrovníka dieťaťa, aby dal prípadný súhlas na jeho vstup do manželstva (článok 159, porovnať s článkom 150), atď.

Preto sa možno domnievať, že v určitých ohľadoch Alexandra nikdy nemala právne vzťahy k rodine svojej matky, napríklad k svojej starej matke zo strany matky pani Victorine Libotovej, zosnulej v auguste 1974, a k svojej tete Blanche Marckxovej (paragraf 12).

Sťažovateľky považujú túto situáciu za nezlučiteľnú s článkom 8 Dohovoru, posudzovaným samostatne a v spojení s článkom 14. Vláda to popiera; Komisia sa nazdáva, že došlo k porušeniu článku 8 posudzovaného samostatne i v spojení s článkom 14 vo vzťahu k Alexandre a k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 vo vzťahu k Paule Marckxovej.

1. O údajnom porušení samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru

45. V očiach Súdu „rodinný život“ v zmysle článku 8 zahŕňa prinajmenej zväzky medzi blízkymi príbuznými, ktorí v ňom môžu hrať pozoruhodnú úlohu, napríklad medzi starými rodičmi a vnukmi alebo vnučkami^{xvii}.

„Rešpektovanie“ takto chápaného rodinného života implikuje na strane štátu záväzok konať takým spôsobom, aby sa tieto zväzky mohli normálne rozvíjať (pozri *mutatis mutandis*, paragraf 31 vyššie). Teda na rozvinutie rodinného života slobodnej matky a ňou uznaného dieťaťa možno nazerať ako na obmedzované, ak sa dieťa nestane členom matkinej rodiny a ak je určenie pôvodu účinné iba medzi nimi dvoma.

46. Vláda namieta, že Alexandrini starí rodičia nevystupovali v tomto prípade ako účastníci konania; ďalej, že zo súdneho spisu nevyplýva, že by

^{xvii}Vo francúzskom texte sa „vnuci a vnučky“ označujú ako „petits-enfants“; takisto v anglickom texte sa deti vo vzťahu k starým rodičom súhrnne označujú ako „grand children“ (pozn. prekl.).

qu'il existe ou ait existé entre eux et elle des relations effectives dont la loi belge ait contrecarré les manifestations normales.

La Cour ne souscrit pas à cette thèse. Que Mme Victorine Libot n'ait pas saisi la Commission n'empêche nullement les requérantes de dénoncer, pour leur propre compte, l'exclusion de l'une de la famille de l'autre. Du reste, rien ne prouve l'absence de relations effectives entre Alexandra et sa grand-mère jusqu'à la mort de celle-ci; en outre, l'enfant paraît en entretenir avec une tante: les renseignements recueillis à l'occasion des audiences le donnent à penser.

47. Il y a donc en la matière violation de l'article 8, considéré isolément, dans le chef des deux requérantes.

2. Sur la violation alléguée de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8

48. La Cour doit encore apprécier si les requérantes, ou l'une d'elles, ont subi une discrimination enfreignant l'article 14, combiné avec l'article 8, quant à l'étendue juridique de la famille d'Alexandra. L'une des différences de traitement constatées en ce domaine entre enfants "naturels" et enfants "légitimes" concerne les successions (article 756 *in fine* du code civil); la Cour se prononce sur elle aux paragraphes 56 à 59 ci-dessous. Pour le surplus, le Gouvernement n'avance pas d'arguments s'ajoutant à ceux qu'il invoque sur le mode d'établissement de la filiation (paragraphes 39 à 42 ci-dessus). La Cour ne discerne aucune justification objective et raisonnable des différences de traitement dont il s'agit ici. Certes, la "paix" des familles "légitimes" peut parfois être troublée si l'enfant "naturel" entre juridiquement dans la famille de sa mère à l'égal de l'enfant issu d'un mariage, mais cette considération n'autorise pas à le priver de droits fondamentaux. La Cour renvoie en outre, *mutatis mutandis*, aux motifs des paragraphes 40 et 41 du présent arrêt.

La distinction litigieuse viole donc, dans le chef des deux requérantes, l'article 14 combiné avec l'article 8.

C. Sur les droits patrimoniaux invoqués par les requérantes

49. Le code civil limite, à des degrés divers, les droits de l'enfant "naturel" et de sa mère célibataire dans le domaine et des successions *ab intestat* et des libéralités entre vifs ou à cause de mort (paragraphes 17 et 18 ci-dessus).

v minulosti alebo v prítomnosti tieto vzťahy účinne jestvovali a že by im belgické právo prekážalo.

Súd nesúhlasí s touto tézou. Fakt, že sa pani Victorine Libotová neobrátila na Komisiu, nijakým spôsobom nebráni sťažovateľkám v tom, aby sa samy sťažovali na vylúčenie jednej z rodiny druhej z nich. Navyše nič nedokazuje, že by medzi Alexandrou a jej starou mamou až do jej smrti nejestvovali účinné vzťahy; naviac, dieťa zjavne malo také vzťahy k tete: informácie, ktoré vyšli najavo počas pojednávania, to naznačujú.

47. Z tohto hľadiska teda vyplýva, že v prípadoch oboch sťažovateľiek došlo k porušeniu samostatne posudzovaného článku 8.

2. O údajnom porušení článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8

48. Súd musí ešte zvážiť, či sťažovateľky, alebo jedna z nich podstúpili diskrimináciu porušujúcu článok 14 v spojení s článkom 8 vzhľadom na právny rozsah Alexandrinej rodiny. Jedna z rozdielností v zaobchádzaní konštatovaná na tomto úseku sa zameriava na rozdielnosť medzi „prirodzenými“ deťmi a „legitímnymi“ deťmi týkajúcu sa dedičstiev (článok 756 *in fine* občianskeho zákonníka); Súd sa k nej vyslovuje v paragrafoch 56 až 59. Navyše Vláda neponúka argumenty, pripájajúce sa k tým, na ktoré sa odvoláva v súvislosti so spôsobom určenia pôvodu (paragrafy 39 až 42). Súd nedospel k poznaniu, že by rôznosti, o ktoré tu ide, boli objektívne a racionálne ospravedlniteľné. Isteže, „pokoj“ „legitímnych“ rodín sa môže občas narušiť, ak do matkinej rodiny právne vstúpi „prirodzené“ dieťa postavené na roveň dieťaťu narodenému v manželstve, no táto úvaha nijako nedáva dôvod na to, aby bolo zbavené základných práv. Súd takisto *mutatis mutandis* odkazuje na dôvody uvedené v paragrafoch 40 a 41 tohto rozsudku.

Sporné rozlišovanie tak v prípadoch oboch sťažovateľiek porušuje článok 14 v spojení s článkom 8.

C. O dedičských právach namietaných sťažovateľkami

49. Občiansky zákonník v rôznej miere ohraničuje práva „prirodzeného“ dieťaťa a jeho slobodnej matky na úseku dedičstiev *ab intestat*^{xviii} a dispozícií medzi živými alebo vôle pre prípad smrti (paragraf 17 a 18 vyššie).

^{xviii}Povedalo sa už, že „ab intestat“ t. j. „bez závetu“ možno prekladať aj ako „zo zákona“ (pozn. prekl.).

D'après l'article 756 Alexandra n'a joui jusqu'à sa reconnaissance, survenue le 29 octobre 1973 au quatorzième jour de sa vie, d'aucun droit successoral sur le patrimoine de sa mère. Elle n'a pas acquis alors la qualité d'héritière présomptive de celle-ci, mais simplement de "successeur irrégulier" (articles 756-758, 760 et 773). Seule son adoption, le 30 octobre 1974, lui a conféré sur les biens de Paula Marckx les droits d'un enfant "légitime" (article 365). En outre, la seconde requérante n'a jamais eu de vocation successorale par rapport à aucun membre de la famille de la première (articles 756 et 365).

De sa reconnaissance à son adoption, Alexandra ne pouvait rien recevoir de sa mère par donation ou testament au-delà de ce que le code lui accordait en son titre "Des successions" (article 908). Cette restriction à sa capacité, comme à la capacité de disposer de Paula Marckx, n'existait pas avant le 29 octobre 1973 et a disparu le 30 octobre 1974.

En revanche, le code civil belge confère aux enfants "légitimes", dès leur naissance voire leur conception, tous les droits patrimoniaux dont il prive et prive Alexandra; quant aux femmes mariées, il ne réduit pas leur capacité de disposer comme celle de Paula Marckx.

D'après les requérantes, ce système enfreint à leur égard l'article 8 de la Convention, considéré isolément et combiné avec l'article 14, ainsi que l'article 1 du Protocole n° 1, considéré isolément et combiné avec l'article 14, dans le cas de Paula Marckx. Le Gouvernement le conteste; quant à la Commission, elle ne décèle qu'une violation de l'article 14, combiné avec l'article 1 du Protocole n° 1, dans le chef de Paula Marckx.

1. Sur les droits patrimoniaux invoqués par Alexandra

50. Pour ce qui est de la seconde requérante, la Cour s'est placée uniquement sur le terrain de l'article 8 de la Convention, considéré isolément et combiné avec l'article 14. Elle écarte en effet l'article 1 du Protocole n° 1: avec la Commission et le Gouvernement, elle constate que ce texte se borne à consacrer le droit de chacun au respect de "ses" biens, ne vaut par conséquent que pour des biens actuels et ne garantit pas le droit d'en acquérir par voie de succession *ab intestat* ou de libéralités. Au demeurant, les requérantes ne semblent pas l'avoir invoqué à l'appui des griefs d'Alexandra. L'article 1 du Protocole se révélant inapplicable, l'article 14 de la Convention ne saurait se combiner avec lui sur le point en question.

Podľa článku 756 Alexandra až do svojho uznania v štrnásť deň života 29. októbra 1973 nepožila nijaké dedičské práva týkajúce sa majetku svojej matky. Zmiený dátum jej nepriniesol status predpokladanej dedičky (*héritière présomptive*), ale len „výnimočného dediča“ (*successeur irrégulier*) (články 756 – 758, 760 a 773). Až adopciou Alexandry^{xix} dňa 30. októbra 1974 jej boli udelené práva na majetok Pauly Marckxovej, práva „legitímneho“ dieťaťa (článok 365). Navyše druhá sťažovateľka nikdy nemala žiadne dedičské oprávnenia týkajúce sa ktoréhokoľvek člena rodiny prvej (články 756 a 365).

Alexandra v čase od uznania po adopciu nemohla nadobudnúť darovaním alebo testamentom^{xx} od svojej matky nič okrem toho, čo jej zákonník priznáva z titulu „dedenia“^{xxi} (článok 908). Toto obmedzenie jej spôsobilosti, ako i spôsobilosti Pauly Marckxovej disponovať svojím majetkom nejstovalo pred 29. októbrom 1973 a zaniklo 30. októbra 1974.

Na druhej strane belgický občiansky zákonník udeľuje „legitímnym“ deťom počnúc narodením, ba počatím všetky tie dedičské práva, ktoré boli a sú upreté Alexandre; čo sa týka vydatých žien, zákonník neobmedzuje ich spôsobilosť disponovať svojím majetkom ako v prípade Pauly Marckxovej.

Podľa sťažovateľiek tento systém vo vzťahu k nim odporuje článku 8 Dohovoru posudzovanému samostatne a v spojení s článkom 14, ako i článku 1 Protokolu č. 1 posudzovanému samostatne a v spojení s článkom 14 v prípade Pauly Marckxovej. Vláda to popiera; čo sa týka Komisie, tak tá nachádza len porušenie článku 14 v spojení s článkom 1 Protokolu č. 1 vo vzťahu k Paule Marckxovej.

1. O dedičských právach namietaných Alexandrou

50. Čo sa týka druhej sťažovateľky, Súd sa sústredil výlučne na článok 8 Dohovoru, posudzovaný samostatne a v spojení s článkom 14. Súd vskutku vylučuje článok I Protokolu č. 1: s Komisiou a Vládou konštatuje, že text článku I Protokolu vymedzuje posvätné práva každého na rešpektovanie „svojho“ majetku, čo má za následok, že sa týka len aktuálneho majetku a nezaručuje právo nadobudnúť ho dedením *ab intestat* alebo z vôľových dispozícií. Navyše sa nezdá, že by sa ho sťažovateľky dovoľávali na podporu Alexandriných sťažností. Článok 1 Protokolu sa ukazuje ako neaplikovateľný, článok 14 Dohovoru s ním nemožno v posudzovanom bode kombinovať.

^{xix}Slovo „adoption“ možno prekladať ako „osvojenie“ (pozn. prekl.).

^{xx}Spomedzi viacerých do úvahy prichádzajúcich ekvivalentov slova „testament“ nech sú uvedené aspoň „závet“ a „posledná vôľa“ (pozn. prekl.).

^{xxi}T. j. dedenia zo zákona (pozn. prekl.).

51. Aux yeux des requérantes, les droits patrimoniaux qu'elles revendiquent relèvent de l'article 8 (art. 8) car ils ressortissent aux droits familiaux. Le Gouvernement combat cette thèse. La Commission n'y souscrit pas davantage dans sa majorité, mais pour une minorité de six membres — le délégué principal l'a indiqué lors des audiences — les droits successoraux entre enfants et parents, ainsi qu'entre petits-enfants et grands-parents, sont si étroitement liés à la vie familiale qu'ils tombent sous l'empire de l'article 8.

52. La Cour se range à cette dernière opinion. Le domaine des successions — et des libéralités — entre proches parents apparaît intimement associé à la vie familiale. Celle-ci ne comprend pas uniquement des relations de caractère social, moral ou culturel, par exemple dans la sphère de l'éducation des enfants; elle englobe aussi des intérêts matériels, comme le montrent notamment les obligations alimentaires et la place attribuée à la réserve héréditaire dans l'ordre juridique interne de la majorité des Etats contractants. Si les droits successoraux ne s'exercent d'ordinaire qu'à la mort du *de cuius*, donc à un moment où la vie familiale change ou même se dissout, il n'en découle pas que nul problème les concernant ne surgisse avant le décès: la succession peut se régler et, en pratique, se règle assez souvent par testament ou avance d'hoirie; elle constitue un élément non négligeable de la vie familiale.

53. L'article 8 n'exige pas pour autant qu'un enfant ait droit à une certaine part de la succession de ses auteurs voire d'autres proches parents: en matière patrimoniale aussi, il laisse en principe aux Etats contractants le choix des moyens destinés à permettre à chacun de mener une vie familiale normale (paragraphe 31 ci-dessus) et pareil droit n'est pas indispensable à la poursuite de celle-ci. En conséquence, les limitations apportées par le code civil belge à la vocation successorale d'Alexandra Marckx ne se heurtent pas à la Convention en elles-mêmes, c'est-à-dire indépendamment du motif dont elles s'inspirent. Les libéralités appellent un raisonnement analogue.

54. La distinction établie à ces deux égards entre enfants "naturels" et enfants "légitimes" pose en revanche un problème sur le terrain des articles 14 et 8 combinés.

55. Jusqu'à son adoption (30 octobre 1974), Alexandra n'a joui envers Paula Marckx que d'une capacité de recevoir (paragraphe 49 ci-dessus) nettement inférieure à celle d'un enfant issu d'un mariage. Cette différence de traitement, à l'appui de laquelle le Gouvernement n'avance aucun argument particulier, manque de justification objective et raisonnable aux yeux de la Cour qui se réfère, *mutatis mutandis*, aux paragraphes 40 et 41 ci-dessus.

51. V očiach sťažovateliek sú dedičské práva, ktoré si nárokujú, relevantné podľa článku 8, keďže vyplývajú z rodinných práv. Vláda proti tejto téze bojuje. Väčšina členov Komisie so sťažovateľkami v tomto nesúhlasí, ale — ako na pojednávaniach zaznamenal hlavný delegát, pre menšinu šiestich členov sú dedičské práva medzi deťmi a rodičmi a medzi vnukmi či vnučkami a starými rodičmi tak úzko späté s rodinným životom, že spadajú do rámca článku 8.

52. Súd sa pridáva k menšinovému názoru. Úsek dedičstiev^{xxii} — a dispozícií — medzi blízkymi príbuznými sa ukazuje ako intímne spätý s rodinným životom. Ten nezahŕňa výlučne sociálne, morálne alebo kultúrne vzťahy, napríklad v oblasti výchovy detí; pozostáva tiež z materiálnych záujmov, ako sa medziiným ukazuje pri vyživovacích povinnostiach, ale i s prihliadnutím na miesto, ktoré väčšina zmluvných štátov priznáva inštitúcii povinného dedičského podielu (*réserve héréditaire*)^{xxiii}. Napriek tomu, že dedičské práva sa normálne vykonávajú iba po smrti vlastníka majetku, teda v momente, kedy sa rodinný život mení, alebo dokonca končí, neznamená to, že žiaden problém týkajúci sa takých práv nevystane pred úmrtím: dedenie môže byť usporiadané a v praxi sa dosť často usporiadaava testamentom alebo zálohou na dedičstvo — darom budúceho dedičovi (*avance d'hoirie*); zakladá teda nie zanedbateľný prvok rodinného života.

53. Článok 8 predsa nepožaduje, aby dieťa bolo oprávnené na nejaký dedičský podiel vzhľadom na majetok jeho rodičov alebo dokonca iných blízkych príbuzných: tiež v záležitosti dedičstva článok 8 zásadne ponecháva na zmluvných štátoch výber prostriedkov určených na to, aby každému umožnili viesť normálny rodinný život (paragraf 31) a obdobné právo nie je pre taký život nevyhnutné. Preto obmedzenie, ktoré ukladá belgický Občiansky zákonník so zreteľom na dedičské práva Alexandry Marckxovej pri dedení, nie je samo osebe v rozpore s Dohovorom, súc posudzované nezávisle na motíve, ktorým je inšpirované. Analogické zdôvodnenie sa vzťahuje na vôľové dispozície.

54. Na druhej strane rozdielnosti stanovené v týchto dvoch ohľadoch medzi „prirodzenými“ deťmi a „legitímnymi“ deťmi vyvolávajú problém v súvislosti s článkami 14 a 8, ak sa na ne prihliada ako na kombinované.

55. Až do svojej adopcie (30. októbra 1974), Alexandra požívala spôsobilosť prijať majetok od Pauly Marckxovej (paragraf 49) značne nižšiu, než by požívalo dieťa narodené v manželstve. Tejto odlišnosti v zaobchádzaní, na ktorej podporu vláda nepredložila žiaden osobitný argument, chýba v očiach Súdu objektívne a rozumné ospravedlnenie, *mutatis mutandis* Súd odkazuje na paragrafy 40 a 41.

^{xxii}T. j. dedičstiev bez závetu, resp. zo zákona (v anglickom texte priamo „intestate succession“ (pozn. prekl.).

^{xxiii}„Réserve héréditaire“ odkazuje na tú časť dedičstva, ktorú zákon vyhradzuje pre určité osoby; v slovenskom texte možno na ňu odkázať aj slovami povinný podiel (neopomenuteľného zákonného dediča) (pozn. prekl.).

Le Gouvernement plaide toutefois que depuis le 30 octobre 1974 la seconde requérante possède, dans ses rapports avec la première, les droits patrimoniaux d'un enfant "légitime"; il estime dès lors superflu de s'occuper de la période antérieure.

Il s'agit là, en somme, d'un simple aspect du moyen préliminaire écarté plus haut (paragraphes 26 et 27 ci-dessus). La Cour relève en outre, avec la Commission, que la nécessité même de recourir à une adoption pour effacer ladite différence de traitement revêt un caractère discriminatoire. Comme l'ont souligné les requérantes, la technique ainsi employée en l'espèce sert d'ordinaire à établir des liens juridiques entre une personne et l'enfant d'autrui; obliger en pratique une mère célibataire à l'emprunter si elle veut améliorer la situation de sa propre fille sur le plan patrimonial revient à méconnaître le lien du sang et à utiliser l'institution à une fin qui n'est pas la sienne. La procédure à suivre se révèle, du reste, assez longue et compliquée. Surtout, l'enfant dépend entièrement de l'initiative de son auteur: il ne peut demander en justice son adoption.

56. Après comme avant le 30 octobre 1974 et contrairement à un enfant "légitime", Alexandra n'a jamais eu de vocation successorale *ab intestat* à l'égard de membres de la famille de Paula Marckx (paragraphe 49 ci-dessus). Là encore, la Cour n'aperçoit pas de justification objective et raisonnable.

Pour le Gouvernement, si l'adoption n'attribue en principe à l'adopté aucun droit patrimonial à l'égard de parents de l'adoptant, c'est qu'ils peuvent ne pas l'avoir approuvée. La Cour n'a pas à se prononcer sur ce point en l'occurrence puisqu'elle juge discriminatoire la nécessité, pour une mère, d'adopter son enfant (paragraphe 55 ci-dessus).

57. En ce qui concerne l'ensemble des droits patrimoniaux revendiqués par la seconde requérante, la Cour note que le projet de loi déposé devant le Sénat le 15 février 1978 (paragraphe 21 ci-dessus) préconise, au nom du principe d'égalité, "la suppression du statut d'infériorité qui, en matière successorale, caractérise le sort des enfants naturels" par rapport aux enfants issus d'un mariage.

58. Le Gouvernement affirme d'ailleurs comprendre que l'on estime indispensable d'accroître les droits successoraux de l'enfant "naturel", mais d'après lui une réforme doit s'opérer par la voie législative et sans rétroagir. Si la Cour constatait l'incompatibilité de certaines normes du droit belge avec la Convention, il en découlerait selon lui qu'elles se heurtaient à cet instrument dès son entrée en vigueur à l'égard de la Belgique (14 juin 1955). L'unique manière d'échapper à une telle conséquence consisterait à

Vláda sa stále obhajuje tým, že od 30. októbra 1974 mala druhá sťažovateľka vzhľadom na prvú dedičské práva „legitímneho“ dieťaťa; preto považuje za nadbytočné venovať sa skoršiemu obdobiu.

V podstate ide o zvláštny aspekt predbežnej výpovede vlády, ktorá už bola ponechaná stranou (paragrafy 26 a 27). Navyše Súd spolu s Komisiou považuje za relevantné, že nevyhnutnosť uchýliť sa k adoptii s cieľom eliminovať zmienené odlišnosti v zaobchádzaní nadobúda diskriminačný charakter. Tak ako to sťažovateľky podčiarkli, procedúra, ktorá sa uplatňuje na tento účel v súčasnom prípade, bežne slúži na založenie právnych vzťahov medzi jednou osobou a dieťaťom iného; ukladať v praxi slobodnej matke, aby ju uplatnila, ak chce v rovine dedičstva zlepšiť situáciu vlastnej dcéry, sa rovná prehliadaniu pokrvného zväzku a používaniu inštitúcie adoptie na cieľ, na ktorý nie je určená. Naostatok procedúra, ktorá sa má sledovať, je dosť zložitá a dlhotrvajúca. Predovšetkým je dieťa úplne závislé na iniciatíve svojho rodiča: ono nemôže žiadať súdnictvo o svoju adopciu.

56. V protiklade k „legitímnemu“ dieťaťu Alexandra nikdy pred 30. októbrom 1974 ani po ňom nemala oprávnenie dediť *ab intestat* vo vzťahu k členom rodiny Pauly Marckxovej (paragraf 49). Tu tiež Súd nepostrehol nijaké objektívne a rozumné ospravedlnenie.

Vláda je toho názoru, že ak adopcia zásadne neudeľuje adoptovanému žiadne dedičské právo vo vzťahu k rodičom osvojiteľa, je to preto, že tí s ňou nemusia súhlasiť. Súd sa nemusí vyjadrovať k tomuto bodu na súčasnom pojednávaní, lebo považuje nevyhnutnosť adoptovať svoje dieťa pre matku za diskriminačnú (paragraf 55).

57. Čo sa týka súboru dedičských práv nárokových druhou sťažovateľkou, Súd zaznamenáva, že návrh zákona predložený Senátu 15. februára 1978 (paragraf 21) odporúča v mene princípu rovnosti „zrušenie podradného statusu, ktorý charakterizuje v dedičských záležitostiach údel prirodzených detí“ so zreteľom na deti narodené v manželstve.

58. Vláda okrem toho potvrdzuje, že si uvedomuje, že rozširovanie práv „prirodzeného“ dieťaťa sa považuje za nevyhnutné, no podľa nej, by reformu mala uskutočniť legislatíva a bez spätného účinku^{xxiv}. Ak Súd konštatoval nezlučiteľnosť určitých noriem belgického práva s Dohovorom, tak by z toho podľa Vlády vyplývalo, že boli s Dohovorom v rozpore počnúc dňom jeho platnosti vo vzťahu k Belgicku (14. jún 1955). Jediný spôsob, ktorým by sa dalo vyhnúť takému záveru, by spočíval v tom, že by sa pri-

^{xxiv}T. j. nie retroaktívne – francúzsky: „sans rétroagir“; anglicky: „without retrospective effect“; v ďalšom texte tiež „l'effet rétroactif (fr.)“, „retroactive effect“ (angl.) – požiadavka, aby zákon svojimi účinkami nezasahoval do minulosti; aby sa neaplikoval na situácie, ktoré predchádzali jeho prijatiu (pozn. prekl.).

admettre que les exigences de la Convention ont augmenté entre temps et à indiquer la date précise du changement. A défaut, l'arrêt aboutirait à rendre irréguliers de nombreux partages successoraux postérieurs; les intéressés pourraient les contester devant les tribunaux car les deux actions ouvertes en la matière par le droit belge ne se prescrivent que par trente ans.

La Cour n'a pas à se livrer à un examen abstrait des textes législatifs incriminés: elle recherche si leur application aux requérantes cadre ou non avec la Convention (paragraphe 27 ci-dessus). Sans doute sa décision produira-t-elle fatalement des effets débordant les limites du cas d'espèce, d'autant que les violations relevées ont leur source immédiate dans lesdits textes et non dans des mesures individuelles d'exécution, mais elle ne saurait annuler ou abroger par elle-même les dispositions litigieuses: déclaratoire pour l'essentiel, elle laisse à l'Etat le choix des moyens à utiliser dans son ordre juridique interne pour s'acquitter de l'obligation qui découle pour lui de l'article 53.

L'intérêt du Gouvernement à connaître la portée du présent arrêt dans le temps n'en demeure pas moins manifeste. Sur ce point, il y a lieu de se fonder sur deux principes généraux de droit rappelés récemment par la Cour de Justice des Communautés européennes: "les conséquences pratiques de toute décision juridictionnelle doivent être pesées avec soin", mais "on ne saurait (...) aller jusqu'à infléchir l'objectivité du droit et compromettre son application future en raison des répercussions qu'une décision de justice peut entraîner pour le passé" (8 avril 1976, Defrenne/Sabena, Recueil 1976, p. 481). La Cour européenne des Droits de l'Homme interprète la Convention à la lumière des conditions d'aujourd'hui, mais elle n'ignore pas que des différences de traitement entre enfants "naturels" et enfants "légitimes", par exemple dans le domaine patrimonial, ont durant de longues années passé pour licites et normales dans beaucoup d'Etats contractants (cf., *mutatis mutandis*, le paragraphe 41 ci-dessus). L'évolution vers l'égalité a progressé lentement et l'on semble avoir songé assez tard à invoquer la Convention pour l'accélérer. Le 22 décembre 1967 encore, la Commission rejetait en vertu de l'article 27 par. 2, et ce *de plano* (article 45 par. 3 a) du règlement intérieur de l'époque), une requête (n° 2775/67) attaquant elle aussi les articles 757 et 908 du code civil belge; le problème ne paraît pas avoir resurgi devant elle jusqu'en 1974 (requête n° 6833/74 de Paula et Alexandra Marckx). Eu égard à cet ensemble de circonstances, le principe de sécurité juridique, nécessairement inhérent au droit de la Convention comme au droit communautaire, dispense l'Etat belge de remettre en cause des actes ou situations juridiques antérieurs au prononcé du présent arrêt. Certains Etats contractants dotés d'une cour constitutionnelle connaissent d'ailleurs une solution analogue: leur droit public interne limite l'effet rétroactif des décisions de cette cour portant annulation d'une loi.

pustilo, že požiadavky Dohovoru medzičasom vzrástli, a v zaznamenaní presného dátumu zmeny. Ak ho niet, výsledkom rozsudku by bolo, že množstvo neskorších rozdelení dedičstiev sa stane chybným; zainteresovaní by ich mohli spochybniť pred súdmi, keďže obdobie, ktoré podľa belgického práva musí v tejto veci uplynúť medzi dvoma prípustnými žalobami, je tridsať rokov.

Súd sa nemusí púšťať do abstraktného preskúmavania inkriminovaných zákonných textov: skúma, či ich aplikácia na Paulu a Alexandru Marckxovú je alebo nie je zlučiteľná s Dohovorom (paragraf 27). Je nepochybné, že jeho rozhodnutie bude mať účinky prekračujúce hranice tohto prípadu, najmä ak relevantné porušenia majú zdroj vo vyššie uvedených textoch, a nie v individuálnych vykonávacích opatreniach, ale samo osebe nebude môcť anulovať alebo zrušiť sporné ustanovenia: rozhodnutie Súdu je v podstate deklaratórne a ponecháva na štát výber prostriedkov, ktoré sa majú použiť na splnenie povinnosti vyplývajúcej preň z článku 53.

Záujem vlády poznať časový účinok súčasného rozsudku je zrejmy. V tomto bode je na mieste oprieť sa o dva všeobecné princípy práva, ktorých sa v prítomnosti dovoľáva Súdny dvor Európskych spoločenstiev: „praktické dôsledky akéhokoľvek súdneho rozhodnutia musia byť starostlivo vzaté do úvahy“, ale „nemalo by sa... ísť tak ďaleko, aby sa znížovala objektivita práva a kompromitovala sa jeho budúca aplikácia z dôvodu účinkov, ktoré by súdne rozhodnutie mohlo mať vzhľadom na minulosť“ (8. apríl 1976, Defrenne v. Sabena, Zbierka 1976, s. 481). Európsky súd pre ľudské práva interpretuje Dohovor vo svetle dnešných podmienok, ale neignoruje, že rozdielnosti v zaobchádzaní medzi „prirodzenými“ a „legitímnymi“ deťmi sa počas dlhých rokov považovali za prípustné a normálne v mnohých zmluvných štátoch, napríklad vo veciach dedičských (pozri *mutatis mutandis*, paragraf 41). Vývin k rovnosti bol pomalý a zdá sa, že pomýšľanie na Dohovor s cieľom urýchliť tento vývin prišlo dosť neskoro. Ešte 22. decembra 1967 Komisia zamietla podľa článku 27 § 2, a to *de plano* (článok 45 § 3a) dobového procedurálneho poriadku) sťažnosť (č. 2775/67), ktorá tiež napádala články 757 a 908 belgického Občianskeho zákonníka; zdá sa, že problém sa znovu neobjavil až do roku 1974 (žiadosť č. 6833/74 Pauly a Alexandry Marckxových). Majúc na zreteli všetky tieto okolnosti, princíp právnej istoty, nevyhnutne obsiahnutý v práve Dohovoru^{xxv} ako aj v komunitárnom práve, zbavuje belgický štát povinnosti, aby spochybňoval právne akty alebo situácie, ktoré predchádzali vyneseniu tohto rozsudku. Navyše určité zmluvné štáty, ktoré majú ústavný súd, poznajú analogické riešenie: ich vnútroštátne verejné právo ohraničuje retroaktívny účinok takých rozhodnutí tohto súdu, čo prinášajú anuláciu zákona.

^{xxv}... "inhérent au droit de la Convention" vo francúzskom texte, ... "inherent in the law of the Convention" v anglickom texte (pozn. prekl.).

59. En résumé, Alexandra Marckx a été victime d'une violation de l'article 14, combiné avec l'article 8, du fait tant des restrictions à sa capacité de recevoir des biens de sa mère que de son absence complète de vocation successorale à l'égard de ses proches parents du côté maternel.

2. Sur les droits patrimoniaux invoqués par Paula Marckx

60. Du 29 octobre 1973 (reconnaissance) au 30 octobre 1974 (adoption), la première requérante n'a joui que d'une capacité limitée de disposer en faveur de sa fille (paragraphe 49 ci-dessus). Elle s'en plaint en s'appuyant sur les articles 8 de la Convention et 1 du Protocole n° 1, considérés isolément et combinés avec l'article 14.

a) Sur la violation alléguée de l'article 8 de la Convention, considéré isolément et combiné avec l'article 14

61. L'article 8 de la Convention, la Cour l'a déjà noté, entre en ligne de compte sur le point dont il s'agit (paragraphe 51 et 52 ci-dessus). Toutefois, il ne garantit pas à une mère la liberté absolue de donner ou léguer ses biens à son enfant: il laisse en principe aux Etats contractants le choix des moyens destinés à permettre à chacun de mener une vie familiale normale (paragraphe 31 ci-dessus) et pareille liberté n'est pas indispensable à la conduite de celle-ci. Partant, la limitation incriminée par Paula Marckx ne se heurte pas à la Convention en elle-même, c'est-à-dire indépendamment du motif dont elle s'inspire.

62. La distinction établie en ce domaine entre mères célibataires et mères mariées soulève en revanche un problème. Le Gouvernement n'avance aucun argument particulier pour la défendre et aux yeux de la Cour, qui se réfère *mutatis mutandis* aux paragraphes 40 et 41 ci-dessus, elle manque de justification objective et raisonnable; elle enfreint donc l'article 14 combiné avec l'article 8.

b) Sur la violation alléguée de l'article 1 du Protocole n° 1 considéré isolément et combiné avec l'article 14 de la Convention

63. Aux termes de l'article 1 du Protocole n° 1,

“Toute personne physique ou morale a droit au respect de ses biens. Nul ne peut être privé de sa propriété que pour cause d'utilité publique et dans les conditions prévues par la loi et les principes généraux du droit international.

59. Sumarizujúc, Alexandra Marckxová bola obeťou porušenia článku 14 v spojení s článkom 8 z dôvodu obmedzení jej spôsobilosti nadobúdať majetok svojej matky, ako aj z dôvodu úplného nedostatku dedičských práv vo vzťahu k blízkym príbuzným zo strany matky.

2. O dedičských právach, ktorých sa dovoľáva Paula Marckxová

60. Od 29. októbra 1973 (uznanie) do 30. októbra 1974 (adopcia) prvá sťažovateľka požívala len ohraničenú spôsobilosť disponovať svojím majetkom v prospech svojej dcéry (paragraf 49). Sťažovala sa na to, opierajúc sa o články 8 Dohovoru a 1 Protokolu č. 1 posudzovaných osobitne a kombinovaných s článkom 14.

a) O údajnom porušení článku 8 Dohovoru posudzovanom samostatne a v spojení s článkom 14

61. Článok 8 Dohovoru, ako to už Súd zaznamenal, je relevantný v bode, o ktorý teraz ide (paragrafy 51 a 52 vyššie). Nezaručuje však matke absolútnu slobodu dať alebo odkázať svoj majetok svojmu dieťaťu: zásadne ponecháva na zmluvných štátoch výber prostriedkov určených na to, aby každému umožnili viesť normálny rodinný život (paragraf 31) a taká sloboda nie je nevyhnutná na jeho vedenie. Preto obmedzenie, na ktoré sa sťažuje Paula Marckxová, nie je samo osebe v rozpore s Dohovorom, to znamená, ak je posudzované nezávisle na motíve, ktorým je inšpirované.

62. Na druhej strane rozdiel, ktorý sa na tomto úseku robí medzi slobodnými a vydatými matkami, vyvoláva problém. Vláda nevznáša nijaký osobitný argument, ktorý by ten rozdiel podporoval a v očiach Súdu, ktorý *mutatis mutandis* odkazuje na paragrafy 40 a 41, rozdielu chýba objektívne a rozumné ospravedlnenie; porušuje teda článok 14 v spojení s článkom 8.

b) O údajnom porušení článku 1 Protokolu č. 1 posudzovanom samostatne a v spojení s článkom 14 Dohovoru

63. Slovanmi článku 1 Protokolu č. 1:

„Každá fyzická osoba alebo právnická osoba má právo na rešpektovanie svojho majetku. Nikto nesmie byť zbavený svojho majetku s výnimkou dôvodu verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné princípy medzinárodného práva.

Les dispositions précédentes ne portent pas atteinte au droit que possèdent les Etats de mettre en vigueur les lois qu'ils jugent nécessaires pour réglementer l'usage des biens conformément à l'intérêt général ou pour assurer le paiement des impôts ou d'autres contributions ou des amendes."

D'après les requérantes, les droits patrimoniaux revendiqués par Paula Marckx relèvent notamment de ce texte. La Commission souscrit à leur thèse que combat le Gouvernement.

La Cour se range à l'avis de la Commission. En reconnaissant à chacun le droit au respect de ses biens, l'article 1 garantit en substance le droit de propriété. Les mots "biens", "propriété", "usage des biens", en anglais "*possessions*" et "*use of property*", le donnent nettement à penser; de leur côté, les travaux préparatoires le confirment sans équivoque: les rédacteurs n'ont cessé de parler de "droit de propriété" pour désigner la matière des projets successifs d'où est sorti l'actuel article 1. Or le droit de disposer de ses biens constitue un élément traditionnel fondamental du droit de propriété (comp. l'arrêt Handyside du 7 décembre 1976, série A n° 24, p. 29, par. 62).

64. En son deuxième alinéa, l'article 1 autorise pourtant les Etats contractants à "mettre en vigueur les lois qu'ils jugent nécessaires pour réglementer l'usage des biens conformément à l'intérêt général". Il les érige ainsi en seuls juges de la "nécessité" d'une telle loi (arrêt Handyside précité, *ibidem*). Quant à "l'intérêt général", il peut dans certains cas conduire un législateur à "réglementer l'usage des biens" dans le domaine des libéralités entre vifs ou à cause de mort. La restriction attaquée par la première requérante ne se heurte par conséquent pas au Protocole n° 1 en elle-même.

65. Toutefois, elle vaut uniquement pour les mères célibataires et non pour les femmes mariées. La Cour estime avec la Commission que cette distinction, pour la défense de laquelle le Gouvernement n'avance aucun argument particulier, revêt un caractère discriminatoire. Eu égard à l'article 14 de la Convention, elle n'aperçoit pas sur quel "intérêt général", ni sur quelle justification objective et raisonnable, un Etat pourrait se fonder en limitant le droit, pour une mère célibataire, de gratifier son enfant d'un don ou d'un legs tandis que la femme mariée ne rencontre aucune entrave analogue. Pour le surplus, elle renvoie *mutatis mutandis* aux paragraphes 40 et 41 ci-dessus.

Dès lors, il y a eu ici violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 1 du Protocole n° 1, dans le chef de Paula Marckx.

Predchádzajúce ustanovenia však nijako nezasahujú do práva štátov^{xxvi} uviesť do platnosti zákony, ktoré považujú za nevyhnutné na kontrolu užívania majetku v súlade so všeobecným záujmom alebo na zábezpeku platby daní alebo iných príspevkov, alebo pokút^{xxvii}.

Podľa sťažovateľiek dedičské práva nárokované Paulou Marckxovou medziiným vyplývajú z tohto textu. Komisia sa prikláňa k ich názoru, Vláda ho popiera.

Súd sa pridáva k mienke Komisie. Uznávajúc právo každého na rešpektovanie svojho majetku, článok 1 v podstate zaručuje vlastnícke právo. Slová „majetok“, „vlastníctvo“, „užívanie majetku“, v angličtine „possessions“ a „use of property“^{xxvii} zreteľne umožňujú si to myslieť; prípravné práce^{xxviii} to z ich strany bez dvojznačnosti potvrdzujú: redaktori sústavne hovorili o „práve na vlastníctvo“, aby opísali náplň postupných návrhov, z ktorých vznikol aktuálny článok 1. Isteže, právo disponovať svojím majetkom konštituuje tradičný a fundamentálny prvok vlastníckeho práva (porovnaj rozsudok Handyside zo 7. decembra 1976, séria A č. 24, s. 29, § 62).

64. Vo svojom druhom odseku však článok 1 oprávňuje účastnícke štáty „uviesť do platnosti zákony, ktoré považujú za nevyhnutné na kontrolu užívania vlastníctva v zhode so všeobecným záujmom“. Tento odsek tak ustanovuje zmluvné štáty ako jediných sudcov „nevyhnutnosti“ takého zákona (skôr uvedený rozsudok Handyside, *ibidem*). Čo sa týka „všeobecného záujmu“, môže v určitých prípadoch viesť zákonodarcu, aby zabezpečil „kontrolu užívania vlastníctva“ na úseku dispozícií medzi živými alebo vôle pre prípad smrti. Preto obmedzenie, na ktoré sa sťažuje prvá sťažovateľka, nie je samo osebe v rozpore s Protokolom č. 1.

65. Obmedzenie sa však uplatňuje len u slobodných a nie vydatých matiek. Súd podobne ako Komisia považuje tento rozdiel, na ktorého podporu Vláda neuvádza žiaden zvláštny argument, za diskriminačný. Z pohľadu článku 14 Dohovoru Súd nechápe, o aký „všeobecný záujem“, ani o aké objektívne a rozumné ospravedlnenie by sa štát mohol oprieť pri obmedzovaní práva slobodnej matky niečo darovať alebo odkázať v prospech svojho dieťaťa, keď sa vydatá žena nestretáva s nijakou analogickou prekážkou. Čo sa týka ďalšieho, Súd *mutatis mutandis* odkazuje na paragrafy 40 a 41.

V tomto bode teda došlo k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 1 Protokolu č. 1 vo vzťahu k Paule Marckxovej.

^{xxvi} „droit que possèdent les Etats“ vo francúzskom texte; ...“right of a State“ v anglickom texte (pozn. prekl.).

^{xxvii} Keďže anglické ekvivalenty sa uvádzajú priamo vo francúzskom texte, na tomto mieste aspoň uvádzam pôvodné francúzske výrazy „biens“, „propriété“, „usage des biens“. (pozn. prekl.).

^{xxviii} Špeciálny francúzsky termín „travaux préparatoires“, ktorý som priblížil ako „prípravné práce“ tu paralelný anglický text ponecháva vo francúzštine (pozn. prekl.).

D. Sur la violation alléguée des articles 3 et 12 de la Convention

66. Les requérantes se déclarent atteintes dans leur dignité humaine par la législation dont elles se plaignent; elle leur infligerait un “traitement dégradant” au sens de l’article 3. Le Gouvernement combat leur thèse; quant à la Commission, elle n’a pas cru devoir examiner l’affaire sous l’angle de cette disposition.

Aux yeux de la Cour, le régime juridique en litige présente sans doute des aspects que les intéressées peuvent ressentir comme humiliants, mais il ne constitue pas un traitement dégradant tombant sous le coup de l’article 3.

67. Dans son rapport du 10 décembre 1977, la Commission exprime l’avis que l’article 12, relatif au “droit de se marier et de fonder une famille”, n’entre pas en ligne de compte en l’espèce.

En revanche, les requérantes persistent à penser que le code civil belge méconnaît en la personne de Paula Marckx le droit de ne pas se marier, inhérent d’après elles à la garantie de l’article 12: pour conférer à Alexandra le statut d’enfant “légitime”, il faudrait à sa mère la légitimer, donc se marier. La Cour relève que nul obstacle légal ne s’oppose à l’exercice de la liberté, pour la première requérante, de se marier ou de rester célibataire; elle n’a donc pas besoin de rechercher si la Convention consacre le droit de ne pas se marier.

L’article 12 serait aussi violé en ce que la loi ne donne pas aux parents “naturels” les mêmes droits qu’à des époux. Les requérantes semblent ainsi l’interpréter comme exigeant que toutes les conséquences juridiques attachées au mariage valent également pour des situations comparables par certains côtés à celui-ci. La Cour ne saurait souscrire à une telle opinion; elle estime avec la Commission que le problème dont il s’agit sort du cadre de l’article 12.

Ce dernier (art. 12) ne se trouve donc pas enfreint.

E. Sur l’application de l’article 50 de la Convention

68. A l’audience du 24 octobre 1978, Mme Van Look a invité la Cour à octroyer à chacune des requérantes, en vertu de l’article 50 de la Convention, un franc belge de dommages et intérêts pour préjudice moral. Le Gouvernement ne s’est pas prononcé à ce sujet.

D. O údajnom porušení článkov 3 a 12 Dohovoru

66. Sťažovateľky tvrdia, že legislatíva, na ktorú sa sťažujú, porušuje ich dôstojnosť ako ľudských bytostí; uvažuje na ne „degradujúce zaobchádzanie“ v zmysle článku 3. Vláda popiera ich tvrdenie; Komisia sa nenazdávala, že má preskúmať prípad z pohľadu tohto článku.

V očiach Súdu má spochybňovaný právny režim nepochybne aspekty, ktoré zainteresované môžu pociťovať ako ponížujúce, ale nezakladá degradujúce zaobchádzanie patriace do rámca článku 3.

67. Vo svojej správe z 10. decembra 1977 Komisia vyjadruje mienku, že článok 12 vzťahujúci sa na „právo uzavrieť manželstvo a založiť rodinu“ nie je pre súčasný prípad relevantný.

Na druhej strane sťažovateľky trvajú na tom, že belgický Občiansky zákonník zneužíva v osobe Pauly Marckxovej právo neuzavrieť manželstvo, ktoré podľa nich zaručuje článok 12: aby bol Alexandre udelený status „legitímneho“ dieťaťa, musela by ju jej matka legitimizovať^{xxxix}, teda uzavrieť manželstvo. Súd zaznamenáva, že proti výkonu slobody vstúpiť do manželstva alebo zostať slobodná niet pre prvú sťažovateľku nijakej právnej prekážky; Súd teda nemusí stanoviť, či Dohovor posväcuje právo neuzavrieť manželstvo.

Článok 12 by mal byť porušený tiež tým, že zákon neposkytuje „prirodeným“ rodičom rovnaké práva ako manželskému páru. Zdá sa, že sťažovateľky ho interpretujú tak akoby vyžadoval, aby sa všetky právne dôsledky späté s manželstvom rovnako aplikovali na situácie, ktoré sú po určitej stránke porovnateľné s manželstvom. Súd sa nemôže prikloniť k takému názoru; spolu s Komisiou usudzuje, že problém, o ktorý tu ide, nepatrí do rámca článku 12.

Článok 12 teda nebol porušený.

E. O aplikácii článku 50 Dohovoru

68. Na pojednávaní 24. októbra 1978 pani Van Looková požiadala Súd, aby podľa článku 50 Dohovoru pririekol každej sťažovateľke jeden belgický frank ako kompenzáciu za spôsobené morálne škody^{xxx}. Vláda sa k tejto záležitosti nevyjadrila.

^{xxxix}Francúzskym textom uvádzané slovo „légitimer“ v danom kontexte skutočne predznamena-
váva odkaz na slová „vyhlásiť dieťa za manželské“ (pozn. prekl.).

^{xxx}T. j. symbolické odškodné pohybujuce sa vo výške asi jednej slovenskej koruny pre každú
sťažovateľku (pozn. prekl.).

La Cour considère la question comme en état (article 50 par. 3, première phrase, du règlement, combiné avec l'article 48 par. 3). Dans les circonstances de la cause, elle estime qu'il n'y a pas lieu d'accorder à Paula et Alexandra Marckx une satisfaction équitable autre que celle résultant de la constatation de plusieurs lésions de leurs droits.

PAR CES MOTIFS, LA COUR

I. SUR LE MOYEN PRELIMINAIRE DU GOUVERNEMENT

1. *Dit*, par quatorze voix contre une, que les requérantes peuvent se prétendre "victimes" au sens de l'article 25 de la Convention;

II. SUR LE MODE D'ETABLISSEMENT DE LA FILIATION MATERNELLE D'ALEXANDRA MARCKX

2. *Dit*, par dix voix contre cinq, qu'il y a eu violation de l'article 8 de la Convention, considéré isolément, dans le chef de Paula Marckx;
3. *Dit*, par onze voix contre quatre, qu'il y a eu aussi violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8, dans le chef de cette requérante;
4. *Dit*, par douze voix contre trois, qu'il y a eu violation de l'article 8 de la Convention, considéré isolément, dans le chef d'Alexandra Marckx;
5. *Dit*, par treize voix contre deux, qu'il y a eu aussi violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8, dans le chef de cette requérante;

III. SUR L'ETENDUE JURIDIQUE DE LA FAMILLE D'ALEXANDRA MARCKX

6. *Dit*, par douze voix contre trois, qu'il y a violation de l'article 8 de la Convention, considéré isolément, dans le chef des deux requérantes;
7. *Dit*, par treize voix contre deux, qu'il y a aussi violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8, dans le chef des deux requérantes;

Súd posudzuje otázku ako pripravenú na rozhodnutie (článok 50 § 3 prvá veta Rokovacieho poriadku Súdu v spojení s článkom 48 § 3). Vzhľadom na okolnosti prípadu Súd zastáva názor, že nie je na mieste priznávať Paule a Alexandre Marckxovým nijaké spravodlivé odškodné okrem toho, ktoré vyplýva z konštatácie viacerých porušení ich práv.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD

I. O PREDBEŽNEJ NÁMIETKE VLÁDY

1. *Rozhodol* štrnástimi hlasmi proti jednému, že sťažovateľky sa môžu považovať za „obete“ v zmysle článku 25 Dohovoru;

II. O SPÔSOBE URČENIA PÔVODU ALEXANDRY MARCKXOVEJ ZO STRANY MATKY

2. *Rozhodol* desiatimi hlasmi proti piatim, že došlo k porušeniu samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru vo vzťahu k Paule Marckxovej;
3. *Rozhodol* jedenástimi hlasmi proti štyrom, že došlo tiež k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 vo vzťahu k tejto sťažovateľke;
4. *Rozhodol* dvanástimi hlasmi proti trom, že došlo k porušeniu samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru vo vzťahu k Alexandre Marckxovej;
5. *Rozhodol* trinástimi hlasmi proti dvom, že došlo tiež k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 vo vzťahu k tejto sťažovateľke;

III. O PRÁVNOM ROZSAHU RODINY ALEXANDRY MARCKXOVEJ

6. *Rozhodol* dvanástimi hlasmi proti trom, že došlo k porušeniu samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru vo vzťahu k obidvom sťažovateľkám;
7. *Rozhodol* trinástimi hlasmi proti dvom, že došlo tiež k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 vo vzťahu k obidvom sťažovateľkám;

IV. SUR LES DROITS PATRIMONIAUX INVOQUES PAR ALEXANDRA MARCKX

8. *Dit* à l'unanimité, que l'article 1 du Protocole n° 1 ne s'applique pas aux griefs d'Alexandra Marckx;
9. *Dit*, à l'unanimité, qu'il n'y a pas eu violation de l'article 8 de la Convention, considéré isolément, dans le chef de cette requérante;
10. *Dit*, par treize voix contre deux, qu'il y a violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8, dans le chef de la même requérante;

V. SUR LES DROITS PATRIMONIAUX INVOQUES PAR PAULA MARCKX

11. *Dit*, à l'unanimité, qu'il n'y a pas eu violation de l'article 8 de la Convention, considéré isolément, dans le chef de Paula Marckx;
12. *Dit*, par treize voix contre deux, qu'il y a eu violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 8, dans le chef de cette requérante;
13. *Dit*, par dix voix contre cinq, que l'article 1 du Protocole n° 1 s'applique aux griefs de Paula Marckx;
14. *Dit*, par neuf voix contre six, qu'il n'y a pas eu violation de cet article, considéré isolément, dans le chef de la même requérante;
15. *Dit*, par dix voix contre cinq, qu'il y a eu violation de l'article 14 de la Convention, combiné avec l'article 1 du Protocole n° 1, dans le chef de cette requérante;

VI. SUR LA VIOLATION ALLEGUEE DES ARTICLES 3 ET 12 DE LA CONVENTION

16. *Dit*, à l'unanimité, qu'il n'y a violation ni de l'article 3 ni de l'article 12 de la Convention en l'espèce;

VII. SUR L'ARTICLE 50

17. *Dit*, par neuf voix contre six, que les décisions qui précèdent constituent par elles-mêmes une satisfaction équitable suffisante aux fins de l'article 50 de la Convention.

IV. O DEDIČSKÝCH PRÁVACH, KTORÝCH SA DOVOLÁVA ALEXANDRA MARCKXOVÁ

8. *Rozhodol* jednohlasne, že článok 1 Protokolu č. 1 nie je aplikovateľný na dôvody uvádzané v sťažnosti Alexandry Marckxovej;
9. *Rozhodol* jednohlasne, že nedošlo k porušeniu samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru vo vzťahu k tejto sťažovateľke;
10. *Rozhodol* trinástimi hlasmi proti dvom, že došlo k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 vo vzťahu k tej istej sťažovateľke;

V. O DEDIČSKÝCH PRÁVACH, KTORÝCH SA DOVOLÁVA PAULA MARCKXOVÁ

11. *Rozhodol* jednohlasne, že nedošlo k porušeniu samostatne posudzovaného článku 8 Dohovoru vo vzťahu k Paule Marckxovej;
12. *Rozhodol* trinástimi hlasmi proti dvom, že došlo k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 vo vzťahu k tej istej sťažovateľke;
13. *Rozhodol* desiatimi hlasmi proti piatim, že článok 1 Protokolu č. 1 je aplikabilný na dôvody sťažnosti Pauly Marckxovej;
14. *Rozhodol* deviatimi hlasmi proti šiestim, že nedošlo k porušeniu tohto článku posudzovaného samostatne vo vzťahu k tej istej sťažovateľke;
15. *Rozhodol* desiatimi hlasmi proti piatim, že došlo k porušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 1 Protokolu č. 1 vo vzťahu k tejto sťažovateľke;

VI. O ÚDAJNOM PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 A 12 DOHOVORU

16. *Rozhodol* jednohlasne, že v danom prípade nedošlo ani k porušeniu článku 3, ani článku 12 Dohovoru;

VII. O ČLÁNKU 50 DOHOVORU

17. *Rozhodol* deviatimi hlasmi proti šiestim, že predchádzajúce rozhodnutia samy osebe konštituuju spravodlivé odškodnenie dostatočné na účely článku 50 Dohovoru.

Rendu en français et en anglais, le texte français faisant foi, au Palais des Droits de l'Homme à Strasbourg, le treize juin mil neuf cent soixante-dix-neuf.

Signé: Gérard WIARDA
Vice-président

Pour le Président
Signé: Marc-André EISSEN
Greffier

Au présent arrêt se trouve joint, conformément à l'article 51 par. 2 de la Convention et à l'article 50 par. 2 du règlement, l'exposé des opinions séparées suivantes:

- opinion dissidente commune aux juges Balladore Pallieri, Pedersen, Ganshof van der Meersch, Evrigenis, Pinheiro Farinha et García de Enterría sur l'application de l'article 50 de la Convention;
- ...
- ...
- opinion dissidente de Sir Gerald Fitzmaurice;
- ...
- ...
- ...

Dané vo francúzštine a v angličtine, autentickým textom je francúzština, v Paláci ľudských práv, Štrasburg, trinásty jún tisícdeväťstosedemdesiatdeväť.

Podpísaný: Marc-André EISSEN
registrátor

Za prezidenta
Podpísaný: Gérard WIARDA
viceprezident

K danému rozsudku je priložené v súlade s článkom 51 § 2 Dohovoru a s článkom 50 § 2 Rokovacieho poriadku Súdu expozé nasledujúcich odlišných názorov:

- nesúhlasný názor, ktorý spoločne zastávali sudcovia Balladore Pallieri, Pedersenová, Ganshof van der Meersch, Evrigenis, Pinheiro Farinha a García de Enterría, týkajúci sa aplikácie článku 50 Dohovoru;
- ...
- ...
- nesúhlasný názor, ktorý zastával Sir Gerald Fitzmaurice;
- ...
- ...
- ...

OPINION DISSIDENTE

COMMUNE AUX JUGES BALLADORE PALLIERI,
PEDERSEN, GANSHOF VAN DER MEERSCH, EVRIGENIS,
PINHEIRO FARINHA ET GARCÍA DE ENTERRÍA SUR
L'APPLICATION DE L'ARTICLE 50

Nous avons participé au vote affirmatif de la Cour notamment sur la violation de l'article 8, considéré isolément, ainsi que de l'article 14, combiné avec l'article 8. Mais nous regrettons de ne pas pouvoir nous rallier à la majorité de nos collègues qui ont rejeté la demande des requérantes tendant à obtenir "pour préjudice moral" un franc belge de dommages et intérêts, décidant qu'il n'y avait pas lieu de leur accorder une "satisfaction équitable" autre que celle qui résulte de la constatation par la Cour de plusieurs lésions de droits dont la Convention garantit aux requérantes le respect.

Mme Paula Marckx, à qui la loi a refusé de consacrer pleinement sa maternité, a été atteinte dans sa sensibilité et sa dignité de mère, ainsi que dans son sentiment de considération familiale. Elle l'a été par le fait que l'enfant qu'elle a mis au monde a été, dès sa naissance, l'objet d'une discrimination publique par rapport aux enfants légitimes. Elle a été au surplus placée devant la pénible et angoissante alternative, ou de reconnaître sa fille Alexandra, mais alors en la lésant, puisqu'elle allait être limitée dans sa capacité de lui donner ou de lui léguer ses biens (paragraphe 36), ou de renoncer à créer avec elle un lien juridique. Cette situation et ces circonstances sont de nature à faire admettre comme équitable et justifiée une satisfaction distincte de la seule constatation de la violation des droits de Mme Paula Marckx, c'est-à-dire l'octroi d'une somme de un franc belge.

Il en est d'autant plus ainsi que les tourments, les inquiétudes et les angoisses qu'une mère peut ressentir en pareil cas se sont prolongés jusqu'à ce que Mme Paula Marckx ait décidé finalement d'adopter son propre enfant pour atténuer le régime discriminatoire auquel il était soumis par l'effet de la reconnaissance.

Sans doute la Cour a-t-elle, dans l'affaire Golder, décidé que la constatation par l'arrêt d'une lésion des droits du requérant constituait une satisfaction équitable suffisante (arrêt du 21 février 1975, série A n° 18, p. 23, par. 46), conclusion en droit qui n'est pas approuvée par certains des juges soussignés (voir l'opinion séparée des juges Ganshof van der Meersch et Evrigenis, jointe à l'arrêt Engel et autres du 23 novembre 1976, série A n° 22, p. 71). La situation, dans cette affaire, était cependant différente de ce qu'est celle de Mme Paula Marckx, même sans préjudice des distinctions propres aux violations des droits des parties lésées: le requérant n'avait, dans l'affaire Golder, présenté aucune demande tendant à obtenir une satisfaction équitable et la question avait été soulevée d'office par la Cour elle-même (arrêt précité du 21 février 1975, *ibidem*).

NESÚHLASNÝ NÁZOR,
KTORÝ SPOLOČNE ZASTÁVALI SUDCOVIA
BALLADORE PALLIERI, PEDERSENOVÁ, GANSHOF VAN
DER MEERSCH, EVRIGENIS, PINHEIRO FARINHA
A GARCÍA DE ENTERRÍA
TÝKAJÚCI SA APLIKÁCIE ČLÁNKU 50 DOHOVORU

Zúčastnili sme sa hlasovania, na ktorom sme kladne hlasovali o porušení samostatne posudzovaného článku 8, ako aj článku 14 v spojení s článkom 8. Ľutujeme však, že sa nemôžeme pridať k väčšine našich kolegov, ktorí zamietli požiadavku sťažovateliek týkajúcu sa poskytnutia jedného belgického franku za „morálnu škodu“ na takom základe, že im nie je potrebné pririeknuť iné „spravodlivé odškodnenie“ okrem toho, ktoré vyplýva z konštatácie Súdu o viacerých ujmach na právach, ktorých rešpektovanie zaručuje sťažovateľkám Dohovor.

Pani Paula Marckxová, ktorej zákon odoprel v úplnosti potvrdiť jej materstvo, bola ako matka zasiahnutá po citovej stránke a v svojej dôstojnosti, ako aj po stránke citového vnímania rodiny. Stalo sa to vskutku tak, že dieťa, ktoré priviedla na svet, bolo od svojho narodenia objektom verejnej diskriminácie v porovnaní s legitímnymi deťmi. Navyše bola postavená pred bolestnú a tiesnivú alternatívu uznať svoju dcéru Alexandru za cenu, že bude poškodená vzhľadom na obmedzenie vlastnej spôsobilosti dať alebo odkázať jej svoj majetok (paragraf 36), alebo zriecť sa toho, že s ňou vytvorí právny zväzok. Táto situácia a tieto dôsledky sú takej povahy, že sa musí pripustiť spravodlivé a oprávnené odškodnenie odlišné od konštatácie porušenia práv pani Pauly Marckxovej, čo znamená priznanie sumy jedného belgického franku.

Je toho ostatne viac, keďže útrapy, úzkosť a tieseň, ktoré matka v takom prípade môže pociťovať sa predlžovali až do konečného rozhodnutia Pauly Marckxovej adoptovať svoje vlastné dieťa, aby tak došlo k zmierneniu diskriminačného režimu, ktorému bolo vystavené v dôsledku uznania.

Je nepochybné, že v prípade Golder Súd rozhodol, že konštatácia ujmy na právach sťažovateľa konštituuje spravodlivé postačujúce odškodnenie (rozsudok z 21. februára 1975, séria A č. 18, s. 23, § 46), právny záver, ktorý nebol schválený niektorými dolu podpísanými sudcami (pozri odlišný názor, ktorí zastávali sudcovia Ganshof van der Meersch a Evrigenis priložený k rozsudku Engel a iní z 23. novembra 1976, séria A č. 22, s. 71). Situácia v prípade Golder však bola odlišná od situácie pani Pauly Marckxovej, i keď sa ponechajú bokom rozdiely v porušených právach poškodených strán: v prípade Golder sťažovateľ nepredložil požiadavku na spravodlivé odškodnenie a otázka bola podnietená samotným Súdom (skôr uvedený rozsudok z 21. februára 1975, *ibidem*).

Nous pensons que l'évaluation du caractère équitable de la satisfaction due à une partie lésée, sous la forme de la constatation de la violation de ses droits par la Cour, ne saurait être acquise par une décision de principe de portée générale seulement, et que l'appréciation du caractère équitable de la satisfaction accordée à la partie lésée et la forme qui lui est donnée doivent être déterminées par les faits et les situations propres à chaque affaire.

Dans la présente affaire, les inquiétudes, les tourments et les angoisses inhérents à la détermination de son statut juridique, et des conséquences qui devaient s'y attacher dans l'avenir, ont été épargnés à Alexandra en raison de son jeune âge à l'heure où ces décisions durent être prises. C'est sa mère qui en a porté le poids, mais les effets de la discrimination dont elle a été l'objet ont subsisté pour elle, même après son adoption, ce qui nous incline à penser qu'en ce qui la concerne aussi, la satisfaction équitable – soit la somme de un franc belge – distincte de la seule décision de principe qu'est la constatation de la violation de ses droits, est fondée.

Paula Marckx et sa fille ont limité leur demande de compensation au strict minimum sur le plan pécuniaire. Cette extrême modération est déterminée par leur commune volonté, dans un souci de dignité et de réserve, de ne pas exploiter pécuniairement les situations malheureuses dans lesquelles elles ont été placées par le système légal qui leur était applicable. Elle revêt le caractère d'une satisfaction de principe, mais cette satisfaction, due en compensation d'un dommage moral, doit conserver un caractère personnel adapté aux effets de la loi dans leur propre cas; elle est fondée, dans le cas de Mme Paula Marckx et de sa fille Alexandra, sur le dommage qu'elles ont subi et sur l'intérêt qu'elles ont à être reconnues individuellement victimes de la situation juridique créée par l'Etat. Il n'existe, au surplus, ni dans la Convention ni dans les principes du droit international de règles qui s'opposent à l'octroi, en pareilles circonstances de fait, d'une satisfaction de principe individualisée.

Nazdávame sa, že rozhodnutie o tom, že konštatácia Súdu o porušení práv konštituuje spravodlivé odškodnenie poškodenej strany, nemôže byť založené výlučne na princípe všeobecného dosahu a že posúdenie toho, či bolo poškodenej strane pririeknuté spravodlivé odškodnenie a v primeranej forme, musí byť založené na zvláštnych faktoch a situáciách vlastných každému prípadu.

Vzhľadom na nízky vek, ktorý mala v čase prijatia predmetných rozhodnutí, bola v danom prípade Alexandra ušetrená od úzkosti, útrap a tiesne, ktoré sprevádzali určenie jej právneho statusu, a dôsledkov, ktoré tým mali byť v budúcnosti spôsobené. I keď to bola jej matka, ktorá niesla bremeno, účinky diskriminácie, ktorým bola Alexandra vystavená, pretrvávali dokonca po jej adopcii, čo nás privádza k tomu, aby sme tiež vzhľadom na ňu pomýšľali na spravodlivé odškodnenie – to znamená sumu jeden belgický frank – odlišné od samého rozhodnutia z princípu konštatácie porušenia jej práv.

Paula Marckxová a jej dcéra sa v požiadavke na kompenzáciu obmedzili na striktné finančné minimum. Táto extrémna umiernenosť je určená ich spoločnou vôľou, starosťou o dôstojnosť a zdržanlivosťou, aby sa finančne nevyužívali nešťastné situácie, v ktorých sa ocitli vďaka právnemu systému, ktorý bol na ne aplikovaný. Berie na seba podobu princípu odškodnenia, ale toto odškodnenie, patriace im ako kompenzácia za morálnu ujmu, si musí uchovať osobný charakter prispôbený účinkom zákona v ich zvláštnom prípade; v prípade pani Pauly Marckxovej a jej dcéry Alexandry je založené na ujme, ktorú znášali, a na ich záujme byť individuálne uznané ako obeť právnej situácie vytvorenej štátom. Navyše ani v Dohovore, ani v princípoch medzinárodného práva niet pravidiel, ktoré by za takých okolností bránili poskytnúť zásadne individualizované odškodnenie.

OPINION DISSIDENTE DE SIR GERALD FITZMAURICE, JUGE

(Traduction)

I.

La question de l'applicabilité en général

1. Je dois qualifier mon opinion de “dissidente” parce que, bien qu’ayant voté avec la majorité de la Cour sur plusieurs points¹, je suis en désaccord avec elle sur tous ceux qui sont fondamentaux pour les principales questions soulevées et sur lesquels la Cour a fait droit aux griefs des requérantes, ces points étant aussi ceux dont les autres dépendent pour la plus grande part.

2. Sans parler de la question de savoir si chacune des requérantes peut se prétendre “victime” au sens de l’article 25 de la Convention européenne des Droits de l’Homme, question que j’examine dans le post-scriptum à la présente opinion, la principale des questions fondamentales posées par l’affaire est celle de l’*applicabilité* ou de la portée de l’article 8 de la Convention — celle de savoir si cet article est en quelque façon applicable ou pertinent dans le cas précis des griefs formulés par les requérantes ou en leur nom. Une autre question essentielle est celle de l’applicabilité de l’article 1 du Protocole n° 1 à la Convention. Ces deux questions soulèvent automatiquement celle de l’applicabilité de l’article 14 de la Convention, à laquelle je reviendrai. Quant aux griefs invoquant d’autres dispositions, à savoir les articles 3, 12 et 50, ou bien ils dépendent aussi de ces questions fondamentales ou de questions analogues, ou alors ils ne mériteraient pas d’être présentés isolément; la Cour a en tout cas rejeté les griefs des requérantes formulés sur le terrain de ces trois articles, en quoi je l’ai approuvée.

3. La question de l’applicabilité d’une disposition légale — est-il besoin de le dire? — est juridiquement tout à fait distincte de celle de savoir s’il y a violation de cette disposition dans tel ou tel cas. Les questions de l’applicabilité ou de la portée d’une disposition sont donc strictement préliminaires. Une disposition (règle, paragraphe, clause, article, etc.) est applicable dans une affaire, du moins à première vue, si elle se rapporte à la classe, à la catégorie, à l’ordre, au type, au genre de sujet visé par la plainte ou les griefs présentés dans cette affaire, ou si elle a quelque lien avec les faits, événements ou circonstances de l’affaire. Sinon — si elle a un autre objet ou si elle demeure étrangère à ces éléments —, il est clair qu’elle est sans rapport avec la plainte ou les griefs, et alors la question d’une violation éventuelle de la Convention ne se pose pas. Il ne peut pas y avoir violation d’une disposition qui n’a pas d’application dans l’affaire, c’est-à-dire dont la portée, dont le domaine d’application n’est pas le domaine auquel l’affaire se rapporte.

¹C’est-à-dire (en me référant à la dernière partie de l’arrêt de la Cour comprenant le dispositif et les résultats du vote) sur les points 8, 9, 11 et 16 où la Cour a été unanime à rejeter les griefs des requérantes, et sur le point 17 où elle s’est prononcée à la majorité pour un tel rejet.

NESÚHLASNÝ NÁZOR, KTORÝ ZASTÁVAL SUDCA SIR GERALD FITZMAURICE

(Preklad)

I.

Otázka aplikability vo všeobecnosti

1. Som povinný nazvať môj názor ako „nesúhlasný“, pretože, i keď som hlasoval s väčšinou Súdu v množstve bodov¹, nesúhlasím s ním v žiadnom z tých, čo sú základné z hľadiska hlavných vytýčených otázok, o ktorých Súd rozhodol v prospech požiadaviek sťažovateľiek — sú to zároveň body, od ktorých v najväčšej miere závisia aj iné.

2. Ponechávajúc bokom otázku, spytujúcu status každej zo sťažovateľiek ako údajnej „obete“ v zmysle článku 25 Európskeho dohovoru o ľudských právach — prebádam ju v časti postskriptum k prezentovanému názoru — hlavná zo základných otázok nastolených daným prípadom je otázka *aplikability* alebo rozsahu článku 8 Dohovoru — alebo toho, či je nejakým spôsobom vôbec relevantný na čiastkové sťažnosti vyjadrené sťažovateľkami alebo v ich mene. Ďalšou podstatnou otázkou je aplikabilita článku 1 Protokolu č. 1 na Dohovor. Tieto dve otázky automaticky zahŕňajú otázku aplikability článku 14 Dohovoru, ku ktorej sa dostanem. Čo sa týka požiadaviek dovoľávajúcich sa iných ustanovení, a síce článkov 3, 12 a 50, tak tie takisto závisia od základných otázok alebo analogických otázok, a preto nevyžadujú, aby boli prezentované zvlášť, — v každom prípade Súd zamietol tie požiadavky sťažovateľiek, ktoré sa opierali o tieto tri články — nález, s ktorým som súhlasil.

3. Otázka aplikability legálneho ustanovenia — netreba o tom azda ani hovoriť — je po právnej stránke značne odlišná od tej, čo sa pýta, či došlo k porušeniu toho ustanovenia v tom-ktorom prípade. Otázky aplikability alebo otázka rozsahu sú teda striktne predbežné. Ustanovenie (pravidlo, paragraf, klauzula, článok, atď.) je aplikabilné v každom danom prípade prinajmenej *prima facie*, ak sa vzťahuje na triedu, kategóriu, povahu, typ alebo druh predmetnej záležitosti, na ktorú sa vzťahuje nárok alebo sťažnosť sama, ako sa to stalo v tomto prípade, a/alebo sa dotýka faktov, udalostí alebo okolností zahrnutých v prípade. Ak tomu tak nie je, ak sa týka čohosi odlišného alebo ak takého zahrnutia niet, potom je zjavne nerelevantné a otázka možného porušenia Dohovoru nevznikne. V danom prípade nemôže ísť o porušenie ustanovenia, ktoré v tomto prípade nemá aplikáciu — t. j. ktorého rozsah nemožno aplikovať na sféru, ktorá nie je tou, na ktorú sa prípad vzťahuje.

¹To znamená, (odkazujúc na záverečnú časť rozsudku zahŕňajúcu výrok a výsledky hlasovania) v bodoch 8, 9, 11 a 16, v ktorých Súd jednohlasne zamietol požiadavky sťažovateľiek, a v bode 17, ktorý dosiahnutá väčšina zamietla.

4. D'autre part, le fait qu'une disposition donnée *soit* applicable — que la question puisse être valablement posée de savoirs'il y a eu violation de cette disposition en l'espèce, question qui autrement ne pourrait pas être posée du tout — ne signifie nullement qu'une telle violation s'est bien produite. Ainsi, le défendeur dans une affaire peut être absous (a) si la clause ou l'article invoqué n'est pas applicable et (b) s'il est applicable, mais n'a pas été violé. C'est seulement quand la disposition, étant applicable, a aussi été violée, que le défendeur peut être tenu pour responsable et violateur de la Convention des Droits de l'Homme.

5. Ce sont là des propositions élémentaires et classiques qu'on ne devrait pas avoir à énoncer car elles sont de celles que tout le monde approuve en principe; mais on perd facilement de vue les principes lorsque le désir d'obtenir des résultats précis, quelle qu'en soit d'ailleurs la valeur propre, fait taire la voix de la conscience juridique. Aussi m'a-t-il paru bon de les rappeler car leur pertinence pour notre affaire constitue l'aspect le plus important de celle-ci. Un rapport vague ou général entre l'objet d'un texte ou d'une clause et l'objet de la plainte ou du grief ne suffit pas à rendre les premiers applicables aux seconds. La question essentielle est de savoir si les uns et les autres ressortissent à la même classe ou catégorie de concepts juridiques. Dans certaines limites, presque n'importe quoi peut être présenté avec vraisemblance comme lié ou se rapportant à quelque autre chose, ou comme appartenant au même ordre d'idées, ainsi que le montre la tentative faite en l'espèce (mais justement récusée par la Cour) d'alléguer une violation de l'article 3 de la Convention des Droits de l'Homme². Le tour de passe-passe que comporte une telle prétention ne suffit pas.

II.

La question de l'applicabilité de l'article 8 de la Convention

6. C'est la question-clé dans cette affaire, car non seulement la plupart des autres questions en dépendent d'une manière ou d'une autre, mais on peut affirmer que si l'on n'avait pas escompté une réponse affirmative, les

²L'article 3 dispose que "nul ne peut être soumis à la torture ni à des peines ou traitements inhumains ou dégradants". Les requérantes avaient invoqué cette disposition en soutenant qu'elles avaient subi un "traitement dégradant", non pas en raison d'actes ou de mesures dirigés contre elles, mais simplement parce que la loi belge ne reconnaît pas automatiquement l'existence d'un lien de parenté *de droit* (et non seulement de sang) entre la mère célibataire et l'enfant illégitime du seul fait de la naissance (et à compter de la date de celle-ci) sans que l'une ou l'autre ait à faire les démarches exigées par la loi belge pour l'institution *subséquent* d'une telle parenté de droit (et non seulement de sang). Cela, au dire des requérantes, constituait pour elles un "traitement dégradant". La Cour a rejeté cette allégation, mais à mon avis elle aurait dû aller beaucoup plus loin et considérer qu'une disposition comme l'article 3 de la Convention portait sur un objet tout différent et n'était nullement applicable à une situation comme celle des requérantes.

4. Súčasne fakt, že dané ustanovenie je aplikabilné — stručne, či otázka, či došlo k porušeniu ustanovenia v danom prípade, môže byť vlastne položená — otázka, ktorá inak vôbec položená byť nemôže — nijako neznamená, že k takému porušeniu skutočne došlo. Takto strana, ktorá sa v prípade bráni, môže byť oslobodená, (a) ak klauzula alebo článok, ktorého sa dovoľovala protistrana, nie je aplikabilný, a (b) ak aj je aplikabilný, niet jeho porušenia. Iba ak je aplikabilný a tiež porušený, tak iba vtedy sa môže strana, ktorá sa bráni, považovať za zodpovednú stranu a (vzhľadom na Dohovor o ľudských právach) za porušiteľa Dohovoru.

5. Predchádzajúce ustanovenia sú elementárne a štandardné a nemuseli byť vyhlásené, lebo patria k tým, čo by každý principiálne schválil — lenže princíp sa ľahko stratí zo zreteľa, keď snaha obdržať presné výsledky, akokoľvek meritórne by mohli ako také byť, preváži, umlčiac hlas právneho vedomia. Zdalo sa mi preto potrebné ich pripomenúť, lebo ich relevancia konštituuje najdôležitejší aspekt súčasného prípadu; pretože nie je správne považovať vzdialenú alebo syntetickú súvislosť medzi predmetnou záležitosťou textu alebo klauzuly a aktuálnym tvrdením alebo sťažnosťou za dostatočnú pre aplikabilitu skoršieho na neskoršie. Podstatnou otázkou je, či sa obe týkajú tej istej triedy alebo kategórie právneho pojmu. V určitom rámci môže byť takmer čokoľvek predstavené ako pravdepodobne späté či vzťahujúce sa na niečo iné, alebo ako patriace do rovnakej sféry ideí — ako o tom svedčí pokus urobený v súčasnom prípade (správne však zamietnutý Súdom) tvrdiť porušenie článku 3 Dohovoru o ľudských právach². Ale kakuliarsky trik, ktorý také tvrdenie obsahuje, nie je dostatočný.

II.

Otázka aplikability článku 8 Dohovoru

6. Toto je kľúčová otázka prípadu, lebo od nej nielenže tým či iným spôsobom závisia mnohé iné, ale bezpečne možno povedať, že bez očakávania kladnej odpovede na túto ďalšie by asi sotva vznikli alebo by nepriniesli

²Článok 3 stanovuje zákaz „mučenia — alebo ... neľudského alebo degradujúceho zaobchádzania alebo trestania“. Tvrdenie sťažovateľiek týkajúce sa tohto ustanovenia bolo, že boli vystavené „degradujúcemu zaobchádzaniu“ — nie z dôvodu čohosi, čo by na nich bolo páchané, alebo opatrení prijatých proti nim — ale jednoducho z dôvodu, že belgický zákon automaticky neuznával *legálny* (nie čisto pokrvný) zväzok rodičovstva medzi slobodnou matkou a nelegitímnym dieťaťom, zakladajúci sa iba na narodení (a počnúc jeho dátumom) bez toho, že by od nich nevyžadoval zvláštne, belgickým zákonom stanovené, kroky na *subsekventné* vytvorenie takého právneho (nie čisto pokrvného) vzťahu. Toto, ako tvrdili sťažovateľky, konštituovalo „degradujúce zaobchádzanie“ s nimi.

Súd zamietol túto námietku, no podľa môjho názoru mal ísť ďalej a rozhodnúť, že ustanovenie článku 3 Dohovoru sa týka úplne odlišnej triedy predmetnej záležitosti a nie je vôbec druhom, pre ktorý by prichádzala do úvahy aplikabilita za okolností, v akých sa sťažovateľky nachádzali.

autres n'auraient guère surgi ou n'auraient guère pu avoir de suites positives. Voici les passages pertinents de ce texte:

“Article 8

1. Toute personne a droit au respect de sa vie privée et familiale, de son domicile et de sa correspondance.
2. Il ne peut y avoir ingérence d'une autorité publique dans l'exercice de ce droit que ...” [suit ici une liste d'exceptions qui n'intéressent pas la présente affaire³]

La Cour a estimé que le second paragraphe de cet article n'intéressait pas l'affaire, car il n'était pas allégué qu'une autorité belge ait pris une mesure positive ou concrète d'“ingérence” dans la vie privée, familiale, etc., des requérantes. On incriminait en réalité la loi belge elle-même qui, était-il prétendu, ne respectait pas ces éléments parce qu'elle créait pour les requérantes la situation décrite à la note 2 ci-dessus⁴. En conséquence, la Cour s'est fondée exclusivement sur le paragraphe 1 de l'article 8. Or, à mon sens, le paragraphe 2 est également pertinent, non parce qu'il y eut ingérence concrète des autorités belges dans la vie des requérantes mais parce que la mention d'une ingérence (possible) au paragraphe 2 contribue à éclairer le paragraphe 1 en montrant les limites dans lesquelles on a voulu que tout l'article produise son effet, c'est-à-dire s'applique. Je reviendrai plus tard sur ce point: voir la note 5 au paragraphe 7.

7. Il est tout à fait clair (du moins à mes yeux) — et tout le climat dans lequel l'idée de la Convention européenne des Droits de l'Homme a été conçue étaye cette opinion — que le principal, sinon le seul objet, le seul champ d'application visé par l'article 8 était ce que j'appellerai la “protection domiciliaire” de l'individu. Celui-ci et sa famille ne devaient plus être exposés au sinistre toc-toc de quatre heures du matin à la porte, aux intrusions domestiques, perquisitions et interrogatoires, aux contrôles, retards et confiscations de correspondance, à l'installation d'appareils d'écoute (mouchards), aux restrictions d'emploi de la radio et de la télévision, à l'écoute ou au débranchement du téléphone, aux mesures privatives comme les coupures d'électricité ou d'eau, à des abominations comme le fait d'obliger les enfants à rapporter les activités de leurs parents, et même parfois des époux à témoigner l'un contre l'autre, bref à toute la gamme des pratiques inquisitoriales fascistes et communistes, de ces pratiques comme on n'en connaissait presque plus, du moins en Europe occidentale,

³Ces exceptions se retrouvent dans plusieurs dispositions de la Convention destinées à préserver par exemple la sécurité nationale, la sûreté publique, l'ordre, la santé, la morale, le bien-être économique, etc. Aucune d'elles n'a été invoquée par le gouvernement défendeur.

⁴Cette note décrivait la situation sous l'angle du “traitement dégradant” que les requérantes prétendaient avoir subi, mais c'est exactement la même situation qui leur avait fait invoquer le manque de respect de la loi belge pour leur vie familiale.

úspešné výsledky prešetrovaní. Relevantné časti tohto ustanovenia znejú takto:

„Článok 8

1. Každá osoba má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obdobia a korešpondencie.
2. Verejná autorita nebude do výkonu tohto práva zasahovať okrem...“ (a tu nasleduje zoznam výnimiek, ktoré sa nevzťahujú na súčasný prípad³).

Súd zaujal stanovisko, že druhý paragraf nemá vzťah k súčnému prípadu, pretože sa netvrdilo nič o tom, že by nejaká belgická autorita prijala pozitívny alebo konkrétny krok smerujúci k „zasahovaniu“ do súkromného a rodinného života atď. sťažovateľiek. Skutočné obvinenie smerovalo proti belgickému zákonu ako takému, o ktorom, ako bolo povedané, sťažovateľky tvrdili, že vo vzťahu k nim nerešpektuje tie záležitosti, keďže vytvára situáciu, ktorú opisovala poznámka 2⁴. Preto Súd vychádzal výlučne z článku 8 paragrafu 1. Podľa mojej mienky je však paragraf 2 tiež vysoko významný — nie preto, že by došlo ku konkrétnemu zasahovaniu do životov sťažovateľiek belgickými autoritami — ale preto, že referencia na také (možné) zasahovanie v paragrafe 2 pomáha vysvetliť paragraf 1 tým, že navodzuje hranice, v ktorých boli zamýšľané účinky celého článku — t. j. jeho aplikovateľnosť. Vrátim sa k tomuto bodu neskôr — pozri poznámku 5 k paragrafu 7.

7. Je viac než dostatočne zrejme (prínajmenej mne) — a povaha celkového pozadia, proti ktorému mieril Európsky dohovor o ľudských právach, podporuje tento názor — že hlavný, ak pravdaže nie jediný cieľ zamýšľanej sféry aplikácie článku 8 spočíval v tom, čo budem nazývať „ochrana obdobia“ jednotlivca. Tento a jeho rodina nemali byť viac o štvrtej hodine ráno vystavení zlovestnému ťukaniu na dvere; zásahom, prehliadkam a vypočúvaniam v prostredí domova; výsluchom, zadržaniam a konfiškáciám korešpondencie; nasadzovaniu skrytých odpočúvacích prístrojov (špičľovaniu); obmedzeniam v používaní rádia a televízie; nahrávaniu telefonických hovorov alebo ich prerušovaniu; násilným opatreniam ako je odpojenie elektrickej energie alebo vody; takým ohavnostiam ako prikazovaniu deťom, aby vypovedali o aktivitách svojich rodičov, ba občas dokonca tomu istému vzhľadom na manželstvá, aby partneri svedčili proti sebe — stručne, celej škále fašistických a komunistických inkvizitorských praktík takých, ako

³Tieto výnimky sú také, ktoré možno nájsť vo viacerých ustanoveniach Dohovoru v prospech napr. národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, poriadku, zdravia alebo morálky, hospodárskeho blahobytu atď. Nijakej z nich sa brániaca sa Vláda nedovoľovala.

⁴Poznámka opisala situáciu vo vzťahu k tvrdeniu sťažovateľiek, podľa ktorého mali byť vystavené „degradujúcemu zaobchádzaniu“; bola to však rovnaká situácia, čo ich podnietila namietnuť, že belgický zákon nedostatočne rešpektuje ich rodinný život.

depuis les époques d'intolérance religieuse et d'oppression jusqu'à leur réapparition (l'idéologie remplaçant la religion) dans de nombreux pays entre les deux guerres mondiales et par la suite. C'est tout cela, et non la réglementation interne, nationale, des rapports familiaux qui fait l'objet de l'article 8; et c'était pour éviter ces horreurs, ces tracasseries et ces vexations que "(la) vie privée et familiale (...) (le) domicile et (...) (la) correspondance" devaient être respectés, que l'individu devait être investi du droit à ce respect — et non pas pour réglementer l'état civil des enfants en bas âge⁵.

8. Or il est évident que le type de grief présenté par les requérantes en l'espèce n'a absolument aucun rapport avec les situations décrites dans le paragraphe précédent. Elles n'ont été soumises à aucune des pratiques en question et n'ont pas vécu sous un régime juridique où ces pratiques fussent légales et pussent à un moment quelconque être appliquées par l'autorité, de telle manière que (comparer l'affaire *Klass*, examinée récemment par la Cour⁶) la seule possibilité d'application de certaines de ces pratiques — par exemple l'écoute téléphonique, l'ouverture de la correspondance — eût un effet concret (parce qu'inhibiteur) sur la vie quotidienne des requérantes. Leurs griefs sont tout différents (différence non seulement de degré, mais de genre): elles vivent sous un régime juridique qui, en cas de naissance illégitime, ne reconnaît pas la création automatique d'un lien juridique entre la mère et l'enfant du seul fait de la naissance (une distinction étant établie par rapport au lien naturel de sang qui, bien entendu, est dûment reconnu). Elles font valoir entre autres que cet état de choses place à divers égards la mère célibataire et son enfant "naturel" dans une situation désavantageuse par rapport aux parents et aux enfants légitimes, bien que les choses puissent s'améliorer ensuite (c'est-à-dire que le lien naturel puisse être transformé en un lien reconnu en droit) par des démarches que la mère accomplira facilement ou qui le seront au nom de l'enfant grâce au régime de tutelle prévu par la loi belge et couvrant de tels cas. Le point de savoir si une telle situation implique une violation de l'article 8 (à supposer qu'il s'applique à ce type de grief) est une autre question dont je ne m'occupe pas pour le moment. Elle me permet cependant d'en venir à mon point suivant.

9. On peut parfaitement soutenir que, bien que l'objet essentiel et à l'époque sans doute le seul véritable de l'article 8 soit conforme à la défini-

⁵Cette opinion est indirectement corroborée par la référence du paragraphe 2 de l'article 8 à "l'ingérence" d'une autorité publique. Car s'il y a évidemment une distinction entre l'ingérence et le manque de respect (celui-ci n'impliquant pas nécessairement celle-là), l'existence de lois permettant — et par conséquent en contenant la menace latente — le recours aux pratiques décrites au paragraphe 7 ci-dessus, entraînerait, même si ces lois n'étaient pas appliquées, un manque de respect de la vie privée et familiale, du domicile et de la correspondance qui, si les mesures en cause étaient mises à exécution, se traduirait par de véritables ingérences dans ces domaines. L'indication est très claire.

⁶Arrêt du 6 septembre 1978, série A n° 28.

boli zriedkavo známe, prinajmenej v západnej Európe, od obdobia náboženskej intolerancie a útlaku až pokým (ideológia nahradila náboženstvo) sa znova nestali prevládajúcimi v mnohých krajinách medzi dvoma svetovými vojnami a neskôr. Taká, a nie vnútorná vnútroštátna regulácia rodinných vzťahov bola predmetom článku 8, a to preto, aby došlo k vyvarovaniu sa týchto hororov, tyraní a útrap, s tým, že „súkromný a rodinný život...obydlie a korešpondencia“ mali byť rešpektované a individuum vybavené právom požívať ten rešpekt — a nie na to, aby bol regulovaný občianskoprávny status maloletých detí^{xxxi, 5}.

8. Teraz je evidentné, že typ sťažnosti prezentovaný sťažovateľkami nemá v súčasnom prípade absolútne nič spoločné s povahou už opísanej veci v predchádzajúcom paragrafe. Sťažovateľky neboli podrobené žiadnej z praktík, o ktorých tam bola reč, ani nežili v podmienkach právneho režimu, za ktorého by také praktiky boli legálne a mohli byť kedykoľvek autoritami uvedené do chodu. Takže (porovnaj prípad *Klass*, ktorý bol Súdom prejednávany nedávno⁶) číra možnosť, že niektoré z nich sa naplnia, napr. nahrávanie telefonických hovorov, otváranie korešpondencie by mala konkrétnej (pravdaže prekazujúcej) účinok na každodenný život sťažovateľiek. Ich sťažnosť je celkom odlišná (rozdielnosť nie je len v stupni, ale i v druhu) v tom smere, že ony žili za právneho režimu, ktorý, v prípade narodenia nelegitímneho potomka, neuznával automatické vytvorenie právneho vzťahu medzi matkou a dieťaťom faktom narodenia *per se* — (ako opozitum prirodzeného pokrvného vzťahu, ktorý, samozrejme, bol ako jestvujúci riadne uznaný). Časť sťažnosti bola o tom, že táto situácia vo viacerých ohľadoch slobodnú matku a jej „prirodzené“ dieťa znevýhodňuje v porovnaní s legítimnými rodičmi a potomkom, a pritom toto mohlo byť neskôr napravené (t. j. premenené na právom uznaný vzťah) prostredníctvom krokov, ktoré matka mala ľahko urobiť alebo ktoré mal urobiť v mene dieťaťa opatrovnícky režim, na ktorý belgický zákon v takých prípadoch pamätá. To, či existencia takej situácie zahŕňala porušenie článku 8 (predpokladajúc, že toto ustanovenie je aplikabilné na tento typ sťažnosti) je odlišná otázka, ktorou sa v tejto chvíli nezaobieram. Poslúži mi však pri prechode k ďalšiemu bodu.

9. Úplne konkrétne možno zastávať názor, že i keď primárnym a svojho času pravdepodobne jediným skutočným predmetom ustanovenia článku

^{xxxi}V anglickom texte doslova „babies“ (pozn. prekl.).

⁵Tento názor je nepriamo podporený v článku 8 paragrafe 2 referenciou na „zasahovanie“ verejnou autoritou, — i keď je samozrejme rozdiel medzi zasahovaním a nedostatkom rešpektu (keďže neskôršie nevyhnutne neimplikuje skoršie), jestvovanie zákonov toto dovoľujúcich a tým obsahujúcich latentnú hrozbu uchýlenia sa k praktikám opísaným v paragrafe 7 — ak by sa hoc aj podľa takých zákonov skutočne nekonalo — zahŕňali by nedostatok rešpektovania súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie, ktoré, ak boli sporné opatrenia vykonané, vystúpili by na úroveň aktuálneho zasahovania v tej sfére. Tento ukazovateľ je veľmi jasný.

⁶Rozsudok zo 6. septembra 1978, série A č. 28.

tion qui en a été donnée au paragraphe 7 ci-dessus, une disposition ainsi libellée doit avoir une application plus large couvrant toute situation où il existe un manque de respect touchant réellement — cette condition est fondamentale — la classe ou catégorie de concepts où entrent “(la) vie privée et familiale (...), (le) domicile et (...) (la) correspondance” ou un ou plusieurs de ces éléments, pourvu (et c’est évidemment essentiel) qu’on donne auxdits éléments un contenu normal et non une interprétation *pro domo* conçue pour produire le résultat qu’on veut en voir découler, au lieu de celui auquel elle devrait tendre. En l’espèce, les droits à l’égard desquels un manque de respect est allégué devraient donc être des droits appartenant au même ordre juridique que ceux qui intéressent la vie privée et familiale, etc. Or tel n’est nullement le cas.

10. A mon avis, la classe ou catégorie juridique à laquelle l’objet de la présente affaire appartient *réellement* n’est pas du tout “la vie familiale”; et l’assimilation à ce dernier concept qu’opère l’arrêt de la Cour constitue une distorsion de l’un et l’autre concepts. La présente affaire ne se rapporte en aucune façon à la “vie” familiale au sens habituel de ce terme. Elle a essentiellement pour objet une question de filiation, et c’est cette question, et non la vie familiale, qui lui donne son véritable caractère. La catégorie fondamentale en cause est donc celle de l’état des personnes; or les questions d’état ne sont pas traitées par l’article 8: elles n’entrent pas dans son champ d’application.

11. Les questions d’état et les questions de vie familiale se rapportent à des *ordres* différents de concepts juridiques. Il est peut-être vrai que certaines questions d’état, comme les questions de filiation, *peuvent* avoir un aspect privé ou familial aussi bien que public, mais elles ne présentent en aucune manière cet aspect intrinsèquement ou *per fundamentum*: elles n’ont pas de lien nécessaire ou essentiel avec la vie privée ou familiale en tant que telle. Les catégories de concepts dont il s’agit sont juridiquement tout à fait indépendantes l’une de l’autre. Des questions de filiation ou d’autres questions d’état peuvent surgir ou être présentes même lorsqu’il n’y a pas de vie familiale ou lorsque les intéressés ne vivent pas ensemble de manière à constituer une famille (ce qui n’est pas rare). De même, la vie familiale peut exister quel que soit l’état des personnes habitant le foyer commun, pourvu qu’il y ait entre elles un lien de sang, d’adoption ou même, à la rigueur, d’amitié, de commodité ou de longue habitude. Bref, les liens découlant de la filiation juridique ne sont nullement essentiels pour assurer “l’intégration de l’enfant dans sa famille” et lui permettre de “mener une vie familiale normale”, pour reprendre les critères appliqués au paragraphe 31 de l’arrêt de la Cour.

12. Mais l’inverse n’est pas vrai en bonne logique: c’est même précisé-ment parce que l’un des éléments peut exister quelle que soit la situation quant à l’autre, que le premier (la vie familiale) n’impose rien quant au second (l’état) et l’article 8 ne prétend pas régler celui-ci; aucun procédé

8 bolo to, čo je už uvedené v paragrafe 7, predsa len jeho znenie musí mať širšiu aplikáciu na každú situáciu, v ktorej existuje nedostatok rešpektovania, a (toto je praktická podmienka) rýdzo mieri na triedu alebo kategóriu pojmu, ktorý zahŕňa „súkromný a rodinný život...bydlisko a ...korešpondenciu“, alebo jeden či viac tých prvkov s podmienkou (a táto, je samozrejme, podstatná), že sú ponímané v zhode s normálnymi ideami o tom, čo zahŕňajú, a nie v zhode so samoobslužnou interpretáciou utvorenou tak, aby priniesla výsledok, ktorý sa chcel dosiahnuť, aby z nej vyplynul, namiesto toho, ku ktorému inšpirácia mala interpretáciu viesť. Preto v súčasnom prípade práva, v súvislosti s ktorými sa namieta údajný nedostatok rešpektu, musia byť právami patriacimi na úroveň rovnakého právneho rádu ako tie, ktoré sa týkajú súkromného a rodinného života atď. To sa, pravdaže, v danom prípade nestalo.

10. Podľa môjho názoru právna trieda alebo kategória, do ktorej predmetná záležitosť daného prípadu *vlastne* patrí, vonkoncom nie je „rodinný život“; a prispôsobenie sa tomuto poslednému, ako to urobil Súd v rozsudku, konštituuje skreslenie oboch pojmov. Daný prípad vôbec nie je o rodinnom „živote“ v zaužívanom zmysle tohto slova. V podstate sa týka záležitosti stanovenia pôvodu, — je to táto otázka, a nie rodinný život, čo konštituuje jeho skutočný charakter. Preto základnou kategóriou, ktorú zahŕňa, je občianskoprávny status; a záležitosti občianskoprávneho statusu nie sú upravené článkom 8: nepatria do jeho rámca.

11. Záležitosti občianskoprávneho stavu a záležitosti rodinného života sa vzťahujú k iným *rádom* právnych pojmov. Je, pripúšťam, pravda, že určité otázky občianskoprávneho stavu, ako otázka stanovenia pôvodu, môžu mať súkromný alebo rodinný aspekt, práve tak ako verejný. Ale nemajú ho nijako inherentne alebo *per fundamentum*: nemajú vôbec nevyhnutnú alebo podstatnú spojitosť so súkromným alebo rodinným životom ako takým. Rády pojmov, o ktoré ide, sú navzájom právne celkom nezávislé. Otázky stanovenia pôvodu alebo iné otázky občianskoprávneho stavu sa môžu objaviť a jestvovať i vtedy, keď vôbec niet rodinného života alebo keď zainteresované osoby nežijú spolu ako rodina — (a to sa nie málokedy stáva). Podobne môže rodinný život jestvovať, nech by bol občianskoprávny status obyvateľov spoločného domova akýkoľvek, len keď je medzi nimi pokrvný vzťah, z adopcie alebo dokonca, čo si možno predstaviť, priateľský, z výhodnosti dlhodobého zvyku. Stručne, vzťahy závislé od legálneho stanovenia pôvodu nie sú v žiadnom prípade podstatné pre zábezpeku „integrácie dieťaťa do jeho rodiny“ a na to, aby mu umožnili „viesť normálny rodinný život“ — ak tu majú byť predvedené pokusy, ktoré boli aplikované v paragrafe 31 rozsudku Súdu.

12. Lenže opak nie je logicky pravdivý: isteže, upresňujúc, pretože jedno môže jestvovať bez ohľadu na situáciu vzťahujúcu sa na iné, pôvodné (t. j. rodinný život) neimplikuje nič o neskoršom (t. j. aspekt občianskoprávneho stavu) a článok 8 toto nezamýšľa regulovať, ani sa legitímne nemožno

déductif ne peut légitimement le faire considérer comme réglant l'état des personnes: il serait inconcevable qu'une disposition tendant à régler ou à couvrir ne fût-ce que *l'un* des aspects d'une question aussi importante, mais aussi différente, que l'état, n'eût pas été formulée de manière à la mentionner à part, ou à en préciser du moins l'aspect envisagé, alors qu'elle mentionnait spécifiquement la vie privée et familiale, le domicile et la correspondance. Si ces deux derniers éléments, par exemple, ont dû être mentionnés séparément comme non impliqués de façon évidente par la "vie privée et familiale", combien davantage une mention spéciale n'eût-elle pas dû s'imposer pour assurer l'inclusion (si telle eût été l'intention) de matières comme la filiation et l'état, pour ne rien dire des droits patrimoniaux et autres droits économiques qui en découlent et que la Cour a vus dans une disposition où il n'y est même pas fait la moindre allusion indirecte.

13. A aucun moment n'a-t-on donné à entendre qu'il y ait jamais eu manque de respect pour la vie familiale des Marckx (mère, fille et parents par le sang), si l'on prend l'expression "vie familiale" au sens qu'elle a normalement (et exclusivement) dans le vocabulaire de M. Tout-le-monde et qui recouvre la vie quotidienne de la famille à la maison ou, à l'égard de la parenté ou des amis, dans le foyer des uns ou des autres à l'occasion de visites ou de séjours – en somme, la notion de complexe familial ou de "ménage". L'inclusion des termes "vie privée", "domicile" et "correspondance" dans le même contexte, à l'article 8, confirme bien cette manière de voir. Ni ces termes, ni ceux de "vie familiale" ne suggèrent le moins du monde des concepts comme ceux d'état, de filiation douteuse, de droits patrimoniaux et de propriété, dont l'arrêt de la Cour est exclusivement préoccupé, mais qui ne peuvent être considérés comme inscrits dans les notions de vie privée, vie familiale, domicile, etc., que par une interprétation forcée et artificielle. Ce sont là des éléments appartenant à un tout autre ordre, à une tout autre catégorie.

14. Ces considérations sont remarquablement confirmées par la situation faite dans la Convention à l'institution du mariage, qui est aussi une question d'état et qui est liée beaucoup plus directement à la vie familiale que ne l'est la filiation. Pourtant, les rédacteurs de la Convention ont jugé nécessaire de consacrer non seulement un ensemble distinct de mots – non seulement une phrase ou un paragraphe séparé –, mais bien toute une disposition spéciale (l'article 12) au droit de se marier, et non seulement à ce droit mais à celui "de fonder une famille". Si le droit de fonder une famille n'a pu être tenu pour automatiquement couvert par l'obligation de respecter la "vie privée", etc., comment le droit d'une fille naturelle à être considérée *ipso facto* comme l'enfant de sa mère du seul fait de la naissance et sans enregistrement particulier pourrait-il être regardé comme découlant automatiquement de cette même obligation (respect de la vie privée,

nazdávať, že by tu akosi mal zasahovať: je nemysliteľné, aby ustanovenie, v ktorého intenciách by bolo regulovať alebo zahŕňať jediný aspekt takej dôležitej, ale odlišnej záležitosti, ako je občianskoprávny stav, bolo vypracované takým spôsobom, žeby sa o ňom zvlášť nezmieňovalo alebo žeby sa nezmienilo prinajmenej o zvláštnom aspekte, ktorého by sa dotýkalo – súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie. Ak napríklad o dvoch posledných prvkoch mala byť oddelená zmienka, keďže nie sú zrejme pričítateľné pojmom „súkromný a rodinný život“, o to väčší by sa žiadalo, aby tam boli zahrnuté (ak by bol taký zámer) také záležitosti, ako je stanovenie pôvodu a občianskoprávny stav, nehovoriac o dedičských právach z toho plynúcich a iných ekonomických právach, čo Súd vyčítal z ustanovenia, ktoré je úplne zbavené hoci aj nepriamej narážky na ne.

13. V nijakej chvíli nebolo ani náznaku, že by došlo k nedostatku rešpektovania rodinného života Marckxových (matky, dcéry a pokrvných príbuzných^{xxxii}), ak by bol pojmu „rodinný život“ prisúdený význam, ktorý mu normálne zodpovedá (a je ustálený) v chápaní „človeka-na-ulici“^{xxxiii}, totiž vo význame každodenného domáceho života rodiny alebo, vzhľadom na pokrvných príbuzných alebo priateľov, ich domova alebo ich samých počas vzájomných návštev alebo pobytov – stručne pojmom rodinný komplex alebo „ménage“.^{xxxiv} Zahŕnutie pojmov „súkromný život“, „obydlie“ a „korešpondencia“ do rovnakého kontextu v článku 8 vhodne potvrdzuje tento názor. Nijaký z týchto termínov ani „rodinný život“ ani len v najmenšom nenavodzujú pojmy, ako je občianskoprávny stav, pochybné stanovenie pôvodu, dedičské práva a práva vlastnícke, výlučne ktorými bol zaneprázdnený rozsudok Súdu, ktoré sa však môžu považovať za vpísané do pojmov súkromný život, rodinný život, obydlie atď. iba prepiatou a umelou interpretáciou. Tieto sú prvkami patriacimi do celkom odlišného rádu, do celkom odlišnej triedy alebo kategórie.

14. Predchádzajúce úvahy sú pozoruhodne potvrdené tým, ako Dohovor odkazuje na inštitúciu manželstva – takisto predmet občianskoprávneho stavu a omnoho priamejšie spätú s rodinným životom ako stanovenie pôvodu. V každom prípade redaktori Dohovoru považovali za nevyhnutné venovať právu na manželstvo nielen odlišný súbor slov – nielen zvláštnu vetu alebo zvláštny paragraf – ale celé zvláštne ustanovenie (článok 12) – a nielen právu uzavrieť manželstvo, ale i právu „založiť rodinu“. Ak sa právo založiť rodinu nemohlo považovať za automaticky zahrnuté v povinnosti rešpektovať „súkromný život“ atď., ako by sa právo prirodzenej dcéry byť považovaná *ipso facto* za dieťa svojej matky na základe faktu narodenia *per se* a bez

^{xxxii}Anglický text uvádza „blood relations“, t. j. „pokrvných vzťahov“; z francúzskeho textu možno odkázať ako je uvedené vyššie, resp. na „pokrvných rodičov“. (pozn. prekl.).

^{xxxiii}T. j. všade na svete bežne pochopiteľný „život“. (pozn. prekl.).

^{xxxiv}Týmto, obidvoma textami uvádzaným slovom tu možno odkázať najmä na „domácnosť“, alebo „spolužitie“ (pozn. prekl.).

etc.), en l'absence de toute expression englobant clairement cette idée, pour ne pas dire en l'absence d'une mention expresse? Si le mariage et la fondation d'une famille exigeaient un traitement particulier dans la Convention, pourquoi n'en eût-il pas été de même des notions beaucoup plus abstruses de filiation et d'état en raison des circonstances de la naissance? La réponse toute naturelle est qu'on a voulu aborder le premier aspect et non le second; qu'en tout cas on n'a pas introduit celui-ci. Comment s'en étonner puisque pour le traiter convenablement, avec ses complications et ses conséquences, il eût fallu des clauses d'un caractère différent et beaucoup plus élaboré?

15. De longs passages de l'arrêt de la Cour en témoignent abondamment. Combien laborieux et peu convaincants, par exemple, les efforts faits pour démontrer la thèse contraire, dans les paragraphes de l'arrêt figurant sous le titre A (sur "*le mode d'établissement de la filiation maternelle d'Alexandra Marckx*")! Il suffira de dire que ce titre, comme les titres B et C (sur "*Vétendue juridique de la famille d'Alexandra Marckx*" et "*les droits patrimoniaux invoqués par les requérantes*"), ne sont guère autre chose qu'une entreprise mal inspirée pour voir, ou plutôt pour introduire tout un code de droit familial dans l'article 8 de la Convention, en le gonflant dans des proportions sans commune mesure avec ses dimensions véritables et voulues. Le droit de la famille n'est pas la vie familiale, et cet article constitue un fondement trop fragile et incertain pour que l'on puisse greffer les complexités et les détails de celui-là sur les simplicités relatives de celle-ci. La prétention d'y parvenir pour contraindre l'affaire à entrer dans le cadre (effectivement) très étroit de l'article 8 est, comme le dit si bien l'expression française, "cousue de fil blanc"⁷. Il n'y a pas lieu de s'étendre sur les titres B et C, car les idées qui y sont exprimées reviennent toutes au même point fondamental examiné plus haut dans la présente opinion. Certes, les questions d'héritage peuvent avoir des *répercussions* sur la vie familiale, comme bien d'autres choses d'ailleurs (elles donnent souvent lieu, par exemple, à des frictions ou des rancunes). L'héritage constitue cependant une catégorie juridique distincte. Du reste, en l'espèce, ces questions ne se posent pas *sui juris*, pour ainsi dire. Elles dérivent, sont comme des sous-titres de la question fondamentale du droit de filiation qui, à mon avis, doit être considéré comme absent de l'article 8. Qu'une chose puisse se répercuter sur la vie familiale ne signifie pas qu'elle en fait partie. Les questions d'héritage et autres semblables échappent donc au champ d'application de cette disposition, si elle est bien comprise. L'article 8 ne confère aucun des droits examinés sous les titres A à C.

16. On doit donc conclure que la principale disposition invoquée en l'espèce — l'article 8 de la Convention — ne s'applique pas au type de grief

špecifickej registrácie mohlo považovať za automaticky vyplývajúce z tej istej povinnosti (rešpektovať súkromný život atď.) bez zahrnutia akéhokoľvek vyjadrenia jasne zahrňujúceho tú ideu, či bez výslovnej zmienky o tom? Ak si manželstvo a založenie rodiny vyžadovalo v Dohovore zvláštny ohľad, prečo ho potom niet pri nejasnejších pojmoch stanovene pôvodu a stavu v dôsledku okolností narodenia? Celkom prirodzená odpoveď znie, že prvé bolo zamýšľané zahrnúť do Dohovoru a druhé nie alebo že doň v žiadnom prípade zahrnuté nebolo, — a toto sa mohlo očakávať, lebo ak by to malo byť uspokojivo upravené so všetkými náležitosťami a dôsledkami, vyžadovalo by to klauzuly odlišnej, omnoho prepracovanejšej povahy.

15. Dlhé pasáže rozsudku Súdu žiarivo ilustrujú to, čo sa povedalo. Napríklad, aké len prepracované a nepresvedčivé bolo úsilie zamerané na demonštráciu protichodného názoru v paragrafoch rozsudku, ktoré figurujú pod písmenom A („o spôsobe určenia pôvodu Alexandry Marckxovej zo strany matky“)! Stačí povedať, že tento titul, ako aj tituly B a C (o „právnom rozsahu rodiny Alexandry Marckxovej“ a „o dedičských právach namietaných sťažovateľkami“) — sú sotva čímsi iným ako pomýlenou nádejou vidieť — alebo skôr uviesť — celý kódex rodinného práva do rámca článku 8 Dohovoru, nafukujú ho tak čo do spôsobu i rozsahu úplne disproporčne vzhľadom na jeho skutočné a zamýšľané rozmery. Rodinné právo nie je rodinný život a tento článok konštituuje priveľmi krehký a neistý základ akéhokoľvek procesu navrhovania komplexít a detailov prvého na relatívne jednoduchosti druhého. Pretenzia, že sa to môže podariť, znamená vnútiť prípadu (vskutku) celkom úzky rámec článku 8, ako to vhodne vyjadruje francúzske spojenie „consue de fil blanc“^{xxxv}:⁷. Nie je potrebné rozširovať sa o tituloch B a C, keďže idey, ktoré sú tam vyjadrené, sa všetky vracajú do jedného základného bodu preskúmaného vyššie v tomto názore. Isteže, otázky dedičstva môžu mať ďalekosiahle dôsledky pre rodinný život, ale tie môžu mať napokon aj mnohé iné veci (napríklad často spôsobujú trenice alebo zlú krv). Dedičstvo však konštituuje zvláštnu právnu kategóriu. Takisto v súčasnom prípade sa také otázky takpovediac *sui juris* nekladú. Súc odvodené, vyplývajú ako dôsledok alebo ako podtitul základnej otázky práva afiliácie, ktorá, podľa môjho názoru, sa má posudzovať ako vyňatá z článku 8. To, že môže mať vážny vplyv na rodinný život, neznamená, že je jeho časťou. Otázky týkajúce sa dedičstva a ďalšie podobné otázky sa teda týkajú záležitostí, nepatriacich do sféry aplikácie tohto ustanovenia, ak sa správne rozumie. Článok 8 neudeľuje práva tohto druhu, ktoré sú preskúmané pod titulmi A až C.

16. Treba teda končiť záverom, že principiálne ustanovenie namietané v danom prípade — článok 8 Dohovoru — sa neaplikuje na typ podanej

^{xxxv}Pretenzia ako „šitá bielou niťou“; v anglickom texte tiež „sticking out a mile“, azda ako „trčiac na miľu“ (pozn. prekl.).

⁷Vzhľadom na benefit anglických čitateľov, sa táto idea viaže na čierny odev šitý bielou niťou, takže sa ukazujú všetky hrubé stehy.

formulé et certainement pas à ces nombreux éléments qui lui sont tout à fait étrangers et au sujet desquels la Cour a estimé que non seulement elle était applicable, mais qu'elle avait été violée en raison de l'état du droit belge. Vu l'opinion que j'émetts sur l'applicabilité ou la portée de l'article, il devient inutile que j'examine la question de sa violation (voir paragraphes 3 et 4 supra). Néanmoins, même si l'article 8 était applicable, je pense que la Cour a été inutilement sévère, a manqué de charité et de tolérance dans son appréciation du droit belge. Mais c'est là une question qui en implique d'autres, et j'en remets l'examen au chapitre V (paragraphes 27 à 31). Auparavant, je dois traiter la question de l'applicabilité, en l'espèce, de l'article 1 du Protocole n° 1 à la Convention (voir paragraphe 2 ci-dessus) et les incidences de cette question – conjuguée à celle de l'applicabilité de l'article 8, déjà examinée – sur cet autre problème du rôle exact de l'article 14 dans la présente affaire. Ce dernier stipule que la jouissance des droits et libertés reconnus dans la Convention doit être assurée sans distinction aucune entre ceux qui peuvent y prétendre. L'arrêt de la Cour se fonde pour une large part sur l'application de cet article.

III.

La question de l'applicabilité de l'article 1 du Protocole n° 1 à la Convention des Droits de l'Homme

17. Dans la mesure où la Cour a craint de paraître extravagante en apercevant des éléments économiques et en particulier patrimoniaux et successoraux dans les notions de vie privée et familiale, elle a eu recours à l'article 1 du Protocole n° 1 à la Convention, où elle a découvert des droits non seulement à la possession mais aussi à la disposition des biens. La première phrase du premier alinéa de ce texte, la phrase maîtresse qui en indique le véritable contenu, se lit:

“Toute personne physique ou morale a droit au respect de ses biens.”

Rien ici n'indique qu'on se soit préoccupé de sauvegarder les droits d'héritage ou de disposition des biens, et la deuxième phrase de l'alinéa confirme que ces matières n'entrent pas dans le champ d'application de l'article:

“Nul ne peut être privé de sa propriété que pour cause d'utilité publique et dans les conditions prévues par la loi et les principes généraux du droit international.”

sťažnosti a celkom iste nie na mnohé prvky, ktoré sú mu celkom cudzie, a v súvislosti s ktorými sa Súd nazdával, že nielenže je na ne aplikovateľné, ale že bolo porušené z dôvodu stavu belgického práva. Berúc ohľad na názor, ktorý som vyslovil o aplikabilite alebo rozsahu článku, považujem za nepotrebné preskúmať otázku jeho porušenia (pozri paragraphy 3 a 4). Ale keby aj bol článok 8 aplikovateľný, verím, že Súd bol zbytočne prísny, nedostatočne mierny a nedostatočne tolerantný pri posudzovaní belgického práva. Toto je však otázka, ktorá implikuje ďalšie a ja ich preskúmam v kapitole V. (paragraphy 27 až 31). Predtým sa musím zaoberať otázkou aplikability článku 1 Protokolu č. 1 na Dohovor (pozri paragraf 2) v danom prípade a účinkami tejto otázky – spolu s otázkou aplikability článku 8, ktorá už bola preskúmaná – a zamerať sa na ďalší problém, a síce na úlohu, ktorú v danom prípade plní článok 14. Tento článok je ten, ktorý vyhlasuje, že užívanie práv a slobôd priznaných Dohovorom sa musí zabezpečiť bez akejkoľvek diskriminácie medzi tými, ktorí sú oprávnení požívať ich. Rozsudok Súdu sa vo veľkej miere zakladá na aplikácii tohto článku.

III.

Otázka aplikability článku 1 Protokolu č. 1 na Dohovor o ľudských právach

17. Keďže Súd cítil, že by to vyzeralo priveľmi extravagantne, keby v pojmoch súkromný a rodinný život vyčítal určité ekonomické a zvlášť majetkové a dedičské prvky, uchýlil sa k odvolaniu na článok 1 Protokolu č. 1 k Dohovoru, kde postrehol nielen existenciu práv na držbu, ale i na dispozíciu majetkom. Prvá veta prvého odseku tohto ustanovenia, ktorá je vládnuou vetou naznačujúcou jeho skutočný obsah, znie:

„Každá fyzická osoba alebo právnická osoba má právo na rešpektovanie svojho majetku“^{xxxvi} (francúzsky: „biens“).

Nič tu nenaznačuje zameranosť na zvýšenú ochranu práv dedič alebo disponovať majetkom a druhá veta odseku potvrdzuje, že tieto záležitosti nepatria do rámca aplikácie článku:

„Nikto nesmie byť zbavený svojho majetku (francúzsky: „propriété“)^{xxxvii} s výnimkou dôvodu verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné princípy medzinárodného práva.“

^{xxxvi}Podľa anglického textu: „...osoba má právo pokojne užívať svoj majetok“ (anglicky: „possessions“ (pozn. prekl.).

^{xxxvii}V anglickom texte „possessions“ (pozn. prekl.).

Là encore, rien ne permet de dire que les rédacteurs se soient préoccupés des droits d'héritage ou de disposition des biens, si ce n'est en ce sens purement négatif que ce qui a été confisqué ou exproprié illégalement ou arbitrairement ne peut en pratique être hérité, qu'on ne peut en disposer d'aucune manière. Et même si un procédé purement déductif pouvait faire dire à l'alinéa ce qu'on souhaite, les termes employés seraient évidemment tout à fait inappropriés, et il est impossible de croire que si cet alinéa avait réellement tendu à cette fin, il aurait été rédigé en ces termes. Mais l'article a un second alinéa qui a constitué un pilier essentiel dans l'interprétation que la Cour en a donnée:

“Les dispositions précédentes ne portent pas atteinte au droit que possèdent les Etats de mettre en vigueur les lois qu'ils jugent nécessaires pour réglementer l'usage des biens conformément à l'intérêt général ou pour assurer le paiement des impôts ou d'autres contributions ou des amendes.”

La Cour se saisit du terme “usage” pour prêter à l'ensemble de l'article une portée débordant la notion de possession et englobant les droits d'héritage et de disposition. A mon sens, “usage” signifie l'usage de ce qu'on a ou possède encore, et “l'usage des biens” n'est pas le langage qu'on aurait normalement employé si l'on avait voulu englober l'usage sous forme de *disposition* des biens par testament, donation entre vifs, etc. Aucun juriste compétent ne se contenterait de faire allusion à l'usage des biens s'il avait à rédiger une clause s'appliquant clairement à ces matières.

18. La méthode par laquelle la Cour parvient à sa conclusion (paragraphe 63 de l'arrêt) fait appel à deux hypothèses, dont aucune n'est une déduction légitime du texte. D'abord, elle postule (car il s'agit d'un postulat) qu’“en reconnaissant à chacun le droit au respect de ses biens, l'article 1 garantit en substance le droit de propriété”. C'est déjà le langage de l'extrapolation, bien que la rédaction manifestement médiocre du texte, tant dans la version anglaise que dans la française, puisse dans une certaine mesure l'excuser⁸. A la supposition gratuite que le droit de jouissance des biens (de ceux qu'un homme possède effectivement) comporte nécessairement le droit d'abord de les acquérir et de le faire par tel ou tel moyen, est greffée la supposition absolument insoutenable de cette autre phrase du paragraphe 63 de l'arrêt où il est dit que “le droit de disposer de ses biens

⁸L'équivalence apparente des termes “possessions”, “property”, “biens” et “propriété”, dans des contextes différents et sans justification évidente, prête à confusion. La meilleure traduction du français “biens” est en anglais “assets” et non “possessions”, mais la meilleure traduction française de l'anglais “assets” est “avoirs”. En outre, il n'y a pas d'équivalent français vraiment satisfaisant du mot “possessions”, au pluriel. Ces anomalies de traduction ajoutent aux difficultés, mais par là même elles diminuent aussi la valeur de l'interprétation de la Cour.

Ani tu nič nenaznačuje, že by sa redaktori zaujímalí o dedičstvo alebo o dispozíciu majetkom, iba ak by to bolo v čisto negatívnom zmysle, že ten, čo bol nelegálne či svojvoľne skonfiskovaný alebo vyvlastnený, nemôže byť predmetom dedičstva ani žiadnej dispozície. Ba dokonca, aj keby čisto deduktívny prístup k odseku umožňoval hovoriť to, čo sa želá s cieľom dospieť k takému výsledku, použitý jazyk je zrejme dosť neprimeraný tomuto účelu a je nemožné veriť, že ak by bol paragraf skutočne zameraný na taký cieľ, redigoval by sa takým spôsobom. Ale článok má druhý paragraf, ktorý konštituoval hlavný pilier konštrukcie interpretácie, ktorú Súd s ustanovením spojil. Druhý paragraf znie:

„Predchádzajúce ustanovenia však nijako nezasahujú do práva štátov uviesť do platnosti zákony, ktoré považujú za nevyhnutné na kontrolu užívania (francúzsky: „usage”; majetku (francúzsky: „biens”; v súlade so všeobecným záujmom alebo na zábezpeku platby daní alebo iných príspevkov, alebo pokút.“

Súd sa tu spolieha na termín „užívanie“, ktorý akoby dával celému článku širší rozsah než pojem držby^{xxxviii} rozširujúci sa tak na práva dedič a disponovať. Podľa môjho spôsobu myslenia „užívanie“ je užívanie toho, čo niekto stále má alebo drží a „užívanie majetku“ sa nenachádza v jazyku, ktorým by sa normálne narábalo, ak by sa zamýšľalo, aby bola zahrnutá *dispozícia* odkázania majetku testamentom, darovania medzi živými atď. Nijaký kompetentný právnik by sa neuspokojil s odkazom na užívanie majetku, ak by mal vypracovať klauzulu, ktorá by sa jasne aplikovala na tie záležitosti.

18. Metóda, ktorou Súd prichádza k svojmu záveru (paragraf 63 rozsudku) sa zakladá na dvojitej domnienke, pričom z textu nemožno získať legítimnou dedukciou prvok žiadnej z nich. Najprv je postulované (ide totiž o postulat), že „uznávajú právo každého na rešpektovanie svojho majetku, článok 1 v podstate zaručuje vlastnícke právo.“ Toto je už jazyk hyperboly, i keď zjavne chudobné rozvrhnutie textu v anglickom, ale aj vo francúzskom znení ho môžu do určitej miery ospravedlniť^{8;xxxix}. Ale na neopodstatnenú domnienku, že právo užívať majetok (čokoľvek, čo má niekto fakticky v držbe) nevyhnutne zahŕňa právo v prvom rade to nadobúdať a robiť tak tým či oným spôsobom, je navrhovaná celkom neudržateľná domnienka reprezentovaná ďalšou vetou paragrafu 63 rozsudku, kde sa uvádza, že „právo disponovať svojím majetkom konštituuje tradičný a fundamentálny

^{xxxviii}V oboch textoch sa uvádza „possession“ (pozn. prekl.).

⁸Zdanlivá ekvivalencia termínov „possessions“, „property“, „biens“ a „propriété“ v rozličných kontextoch a bez zrejmeého dôvodu je zavádzajúca. Francúzske „biens“ je najlepšie do angličtiny preložené ako „assets“ a nie „possessions“. Ale najlepší francúzsky preklad anglického „assets“ je „avoirs“. Navyše niet skutočne uspokojivého francúzskeho ekvivalentu pre „possessions“ samého osebe a v množnom čísle. Tieto anomálie prekladu sa pridávajú k zložitosti. Ale tým takisto znižujú hodnotu interpretácie Súdu.

^{xxxix}Na tomto mieste možno len vyjadriť súhlas s vyjadreným tvrdením o ťažkostiach pri nachádzaní anglo-francúzskych ekvivalentov doplnený o konštatáciu ťažkosti spätéj s vytvorením ich slovenských ekvivalentov; je však ocenené, že anglická verzia textu nekomplikuje ďalšiu situáciu pojmom „ownership“, ktorý by vo francúzskom znení textu priniesol „propriété“ či „possession“ (pozn. prekl.).

constitue un élément traditionnel fondamental du droit de propriété”. C’est peut-être vrai *en fait* dans de nombreux pays et systèmes juridiques — encore qu’on puisse signaler de nombreuses dérogations —, mais ce n’est pas une vérité nécessaire. Les droits d’hériter et de disposer de ses biens n’accompagnent pas nécessairement le droit de posséder et de conserver. Ce sont des concepts d’un ordre différent. Et lorsqu’une plainte allègue l’inobservation d’une clause donnée, il faut s’assurer que le libellé de cette clause justifie la conclusion que l’on en tire ou l’hypothèse qu’on veut fonder sur elle. Il est parfaitement clair ici qu’aucun rédacteur ayant pour intention ou mandat d’inclure dans le champ d’application d’une clause les droits d’héritage ou de disposition des biens par testament, acte solennel ou donation, ne se contenterait de mentionner “le respect des biens” ou “l’usage des biens”, expression fort ambiguë.

19. En outre — et ce point est assez important pour mériter un paragraphe spécial — on ne parle même pas de “l’usage des biens”, au second alinéa l’article 1 du Protocole, à propos de la reconnaissance d’un droit, mais au contraire à propos de la *limitation* de l’étendue d’un droit, le droit au respect des biens qui, lui, est reconnu. Le second alinéa de l’article, en somme, n’accorde pas des droits à l’individu, mais restreint ceux qu’il possède. Cela seul suffit à détruire la valeur de la référence à l’usage des biens par laquelle l’arrêt voudrait justifier une interprétation de l’expression “respect (des) biens” qui permette d’en étendre radicalement la portée effective.

20. La vérité, évidente pour quiconque n’est pas déterminé à étendre cette portée, c’est que le principal, sinon le seul objet de l’article 1 du Protocole était d’empêcher les saisies, confiscations, expropriations, extorsions ou autres entraves arbitraires à la libre jouissance des biens auxquelles de nombreux gouvernements sont, ou ont souvent été, trop enclins à recourir. Le métamorphoser en véhicule pour l’octroi de droits qui débordent de beaucoup la notion de respect des biens, même s’ils sont liés à celle de propriété, c’est le gonfler bien au-delà de ses vraies proportions. Ce n’est pas là une base sur laquelle on puisse dignement ou convenablement se fonder pour déclarer un gouvernement coupable de violation de la Convention.

21. Il faut donc conclure que l’article 1 du Protocole, rationnellement interprété, ne s’applique pas plus que l’article 8 de la Convention au type de grief qui fait l’objet de la présente cause, ni aux éléments, entièrement étrangers à son sens et à sa destination véritables, que la Cour a jugé bon d’y apercevoir.

22. De cette conclusion quant à l’article 8 de la Convention et à l’article 1 du Protocole, il suit automatiquement que l’article 14 de la Convention (la clause de non-discrimination dans la jouissance des droits et libertés garantis par la Convention) est lui aussi inapplicable car les seules conditions dans lesquelles il pourrait légitimement s’appliquer ne se trouvent pas remplies. Toutefois cela exige un développement auquel j’arrive maintenant.

aspekt vlastníckeho práva“. Toto môže byť *fakticky* pravdivé v mnohých krajinách a právnych systémoch, i keď by bolo možné poukázať na početné odchýlky. Lenže to nie je nevyhnutná pravda. Dedičské práva a práva disponovať nie sú logickými sprievodcami práva mať a držať. Sú to pojmy odlišného konceptuálneho rádu, — pointa je však v tom, že na účely akejkoľvek zvláštnej sťažnosti zahŕňajúcej údajné nedodržiavanie danej klauzuly sa treba ubezpečiť, že jazyk klauzuly umožňuje ospravedlniť samotný záver, ktorý z nej vyplynie alebo domnienku, ktorá sa chce na nej založiť; — a tu je dokonale jasné, že nijaký redaktor, ktorý by mal v úmysle zahrnúť alebo navodiť zahrnutie dedičských práv alebo práv majetkom testamentárne disponovať, prevádzať ho alebo darovať v rámci nejakej aplikabilnej klauzuly, by sa neuspokojil s čírou zmienkou odkazujúcou na „rešpektovanie majetku“ alebo na „užívanie majetku“ — na veľmi mnohoznačný a neistý termín.

19. Naviac — a tento bod je dostatočne dôležitý na to, aby si zaslúžil zvláštny paragraf — referencia na „užívanie majetku“ v článku 1 paragrafe 2 Protokolu dokonca ani nie je vytyčená v spojení s uznaním práva, ale naopak na účel *obranenia* rozsahu práva — to znamená práva na rešpektovanie majetku, ktoré je priznané. Druhý paragraf článku skrátka nepriznáva práva jednotlivcovi, ale obmedzuje ich. Toto samotné postačuje na to, aby to zruinovalo hodnotu referencie na užívanie majetku, ktorou sa rozsudok snažil ospravedlniť interpretáciu výrazu „rešpektovanie majetku“, ktorého skutočný dosah radikálne rozšíril.

20. Evidentná pravda v záležitosti — zrejma komukoľvek, kto sa nedá podľomiť a nezúčastní sa na tomto dosah rozširujúcom procese — je, že hlavným, ak nie jediným predmetom článku 1 Protokolu č. 1 bolo zabrániť ľubovoľným zabaveniam, konfiškáciám, vyvlastneniam, vydieraniam alebo iným rozmarným zásahom do pokojného užívania majetku, ku ktorým mnohé vlády sú alebo často boli náchylné. Premeniť toto na nástroj poskytovania práv, ktoré veľmi presahujú pojem „rešpektovanie majetku“, nech sú hocí aj späť s vlastníctvom, znamená ocitnúť sa spolu s ním mimo pravdivých propozícií. Toto nie je hodnotný a vhodný základ, na podklade ktorého možno na Vláde nachádzať vinu vo veci porušovania Dohovoru.

21. Treba teda uzavrieť, že o nič viac, ako to bolo s článkom 8 Dohovoru, neprichádza za predpokladu použitia racionálnej interpretácie do úvahy ani aplikácia článku 1 Protokolu č. 1 na typ sťažnosti, ktorá je predmetom súčasného prípadu; platí to i o prvkoch celkom cudzích jeho ozajstnému významu a zámeru, ktoré sa Súd nazdával, že v ňom nájde.

22. Z tohto záveru, ktorý sa dosiahol v súvislosti s článkom 8 Dohovoru a článkom 1 Protokolu č. 1 automaticky vyplýva, že článok 14 Dohovoru (klauzula — ne — diskriminácie — v — požívaní — práv — a — slobôd — garantovaných — Dohovorom) — sa stáva takisto neaplikovateľným, pretože jedinými podmienkami, za ktorých by mohol byť legítimne aplikovaný sú tie, ktorých tu niet. V každom ohľade si to vyžaduje úplnejšie vysvetlenie, ku ktorému sa práve dostávam.

IV.

La question de l'applicabilité de l'article 14 de la Convention

23. L'article 14 est essentiellement une disposition auxiliaire et subordonnée, qui ne peut fonctionner par elle-même, mais seulement en combinaison avec un autre article de la Convention ou du Protocole⁹. Le seul passage de cet article qui ait une signification pour notre affaire est le début, très court:

*„La jouissance des droits et libertés reconnus dans la présente Convention doit être assurée, sans distinction aucune ...”*¹⁰

J'ai largement exposé ailleurs¹¹ mon opinion sur les conditions exactes, et seules exactes, dans lesquelles cet article peut entrer en jeu. Puisqu'il n'a pas de champ d'application autonome, qu'il ne garantit pas de droits matériels à lui seul, *suo motu*, mais seulement en combinaison avec une disposition de la Convention ou du Protocole qui, elle, en garantit, il ne vaut que si l'autre disposition s'applique déjà à la plainte ou au grief. En conséquence, pour que l'article 14 puisse jouer, même en combinaison avec une des autres dispositions de la Convention ou du Protocole, il faut d'abord montrer que des droits reconnus par elles sont en cause. Par son libellé même, il *n'interdit pas* la discrimination en général, mais seulement dans la jouissance des “droits et libertés reconnus dans la (...) Convention”. Il ne peut donc trouver à s'appliquer en l'espèce que si une autre disposition garantit ou contient les droits revendiqués par les requérantes. Il n'est pas nécessaire qu'il y ait eu réellement violation de cette autre disposition; il suffit qu'elle s'applique à l'affaire, de sorte que la question d'une éventuelle violation puisse valablement se poser (voir paragraphes 3 et 4 ci-dessus). Lorsqu'elle s'applique — et même lorsqu'elle n'a pas été violée, mais dûment observée — les conditions d'application de l'article 14 sont remplies s'il y a eu discrimination dans la mise en oeuvre de la disposition, si le requérant s'est vu reconnaître les droits en cause sous une forme moins favorable que d'autres individus ou personnes morales. On peut alors rechercher si cette discrimination se justifiait ou non (car il est clair que les *différences* de traitement peuvent répondre à de bonnes raisons et n'équivalent pas toujours à une “discrimination” au sens de l'article 14).

⁹En son article 5, le Protocole prévoit que ses dispositions de fond (les articles 1 à 4) seront considérées comme “des articles additionnels à la Convention” et que “toutes les dispositions de la Convention s'appliqueront en conséquence”.

¹⁰L'article 14 poursuit: “fondée notamment sur ...” et il énumère des motifs possibles ordinaires de discrimination en fonction de la situation ou des opinions de l'individu, en y ajoutant les termes généraux “ou toute autre situation”, “ou toutes autres opinions”. Aussi la Cour n'y a-t-elle vu que des exemples notables et a-t-elle estimé que l'article couvrirait tout motif de discrimination, quels qu'en soient le genre ou l'origine, pourvu seulement qu'il soit injustifiable.

¹¹Notamment dans l'affaire *Syndicat national de la police belge* (arrêt du 27 octobre 1975, série A n° 19); voir paragraphes 18 à 26 de mon opinion séparée.

IV.

Otázka aplikability článku 14 Dohovoru

23. Článok 14 je v podstate pomocným a závislým ustanovením, ktoré nemôže fungovať *per se*, ale iba v kombinácii s nejakým iným článkom Dohovoru alebo Protokolu⁹. Jedinou časťou tohto článku, ktorá má vzhľadom na súčasné účely význam, je vstupná pasáž, ktorá je veľmi krátka a znie:

*„Požívanie práv a slobôd uznaných týmto Dohovorom musí byť zabezpečené bez akejkoľvek diskriminácie...”*¹⁰

Už som na iných miestach¹¹ zoširoka vyjadril názor na presné — a jedine presné podmienky — za ktorých sa môže tento článok použiť. Pretože nemá samostatné pole svojej autonómnej aplikácie — t. j. *suo motu*, nezaručuje nijaké materiálne práva, prichádza do úvahy len v kombinácii s niektorým ustanovením Dohovoru alebo Protokolu, ktoré ich zaručuje, môže byť aktivizovaný v tých prípadoch, v ktorých je už nejaké iné také ustanovenie na prvom mieste aplikabilné na nárok alebo sťažnosť podanú v prípade. Preto ešte predtým, než vstúpi článok 14 do hry, teda v kombinácii s nejakým iným ustanovením Dohovoru alebo Protokolu, musí sa najprv preukázať, že práva poskytnuté týmito inými ustanoveniami sú v hre. Článok 14 svojím znením *nezakazuje* diskrimináciu všeobecne, ale výlučne v kontexte požívania „práv a slobôd uznaných týmto Dohovorom“. V nijakom inom prípade ako v takom, keď niektoré iné ustanovenie priznáva alebo zahŕňa práva, ktorých sa sťažovateľky v súčasnom prípade dožadujú, sa článok 14 neaplikuje. Nie je nevyhnutné, aby došlo k skutočnému porušeniu takého iného ustanovenia — postačí, keď je aplikovateľné na prípad takého druhu, že otázka prípadného porušenia sa môže vlastne s plnou váhou vynoriť — (pozri paragrafy 3 a 4). Ak je na prípad aplikovateľné, potom, a to i keď nedošlo k jeho porušeniu a bolo riadne dodržané — podmienky aplikácie článku 14 sú splnené, ak došlo k diskriminácii v spôsobe, akým sa ustanovenie aplikovalo, ak sťažovateľovi v prípade boli práva, o ktoré ide, poskytnuté menej výhodným spôsobom v porovnaní so spôsobom, ktorým sa tie isté práva poskytli iným jednotlivcom alebo právnickým osobám; potom možno posudzovať, či diskriminácia bola ospravedlnená alebo nie — (pretože samozrejme nie všetky *diferencie* v zaobchádzaní sa rovnajú „diskriminácii“ v intenciiach článku 14 — môžu byť pre ne dobré dôvody).

⁹Článok 5 Protokolu stanovuje, že jeho podstatné ustanovenia (články 1 až 4) sa budú posudzovať ako „dodatkové články k Dohovoru“ a, že „všetky ustanovenia Dohovoru sa budú aplikovať v zhode s tým“.

¹⁰Článok 14 pokračuje: „založenej na ...“ a nasleduje výpočet zvyčajných možných základov na diskrimináciu z dôvodu statusu alebo názorov jednotlivca so všeobecnými zhrnutiami „alebo iné postavenie“, „alebo iné zmysľanie“. V dôsledku toho Súd pristupoval k tomuto výpočtu ako k čomusi, čo iba poukazuje na významné príklady a považoval každý prejav diskriminácie akéhokoľvek druhu a pôvodu za zahrnutý v článku, len na základe predpokladu, že je neospravedlniteľný.

¹¹Najmä v prípade Národný syndikát belgickej polície (Rozsudok z 27. októbra 1975, Série A č. 19); pozri paragrafy 18 až 26 môjho separátneho názoru.

24. Il m'a paru nécessaire d'insister sur ce point, car j'ai l'impression (je dis l'impression et non la certitude) que la Cour, par une aversion naturelle pour toute espèce de discrimination injustifiée, tend à considérer toute discrimination de ce genre comme virtuellement contraire à la Convention en vertu du seul article 14, sans avoir toujours vérifié l'existence et l'applicabilité d'un autre article consacrant en bonne et due forme les droits qui auraient donné lieu à traitement discriminatoire. L'affaire *Syndicat national de la police belge* (voir note 11 supra) peut en fournir un exemple. Ou encore on peut être tenté d'aboutir trop hâtivement à cette conclusion nécessaire, précisément pour ouvrir la voie au jeu de l'article 14 "en combinaison avec" l'autre disposition (supposée applicable).

25. Je répète donc que si les droits prétendument violés en l'espèce ne sont pas des "droits reconnus dans la présente Convention", comme l'exige l'article 14, celui-ci est dépourvu de véritable champ d'application et ne peut jouer, même en cas de discrimination. Il n'interdit pas la discrimination en tant que telle ou dans l'absolu, même lorsqu'elle est injustifiée; il la prohibe seulement dans la "jouissance" de certains droits: ceux que prévoit la Convention. Certes, l'arrêt affecte de l'admettre lorsqu'il dit, en son paragraphe 32, que "dans la jouissance des droits et libertés qu'elles (les autres clauses normatives de la Convention) reconnaissent, il (l'article 14) protège contre toute discrimination les individus ...". Malheureusement, il aboutit à la conclusion que ces autres clauses s'appliquent en l'espèce, sur des bases que j'estime entièrement insuffisantes.

26. Cela étant, et comme les dispositions de la Convention et du Protocole n° 1 invoquées par les requérantes me paraissent dénuées de toute pertinence pour les griefs formulés, je dois conclure que l'article 14 est lui aussi inapplicable – "en combinaison avec" l'une d'elles – car il n'y en a aucune avec laquelle il puisse se combiner pour entrer lui-même en jeu.

V.

L'incrimination du droit belge: la question "in abstracto": la question de la "marge d'appréciation"

27. Etant donné l'inapplicabilité totale (selon moi) des dispositions invoquées par les requérantes à l'appui de leurs griefs contre le gouvernement défendeur, il serait oiseux et même déplacé que je recherche si, au cas où elles auraient été pertinentes, les faits et les moyens juridiques avancés

24. Zdalo sa mi nevyhnutné toto zdôrazniť, pretože mám dojem (ako vravím dojem a nie istotu) – že Súd vzhľadom na prirodzenú averziu proti neospravedlnenej diskriminácii akéhokoľvek druhu mal sklon k tomu, aby akýkoľvek prípad takej diskriminácie považoval za potenciálne protirečivý Dohovoru na základe samotného článku 14 bez toho, že by sa vždy sám ubezpečil o existencii a aplikabilite nejakého iného článku riadne posväcujúceho práva, ktoré sú údajne poskytované diskriminujúcim spôsobom. Prípad Národný syndikát belgickej polície (pozri poznámku 11) bol toho príkladom. Alternatívne by mohlo ísť o to, že by sa bolo možné nechať napochytro zviešť k takému nevyhnutnému záveru s cieľom pripraviť cestu pre aplikáciu článku 14 „v kombinácii s“ takým iným (domnelo aplikabilným) ustanovením.

25. Opakujem teda, že ak práva, ktorých údajné porušenie sa v tomto prípade namieta, nie sú právami patriacimi do rádu „práv uznaných týmto Dohovorom“, ako to špecifikuje článok 14, chyba tomuto článku akéhokoľvek autentické pole aplikácie; a ak by sa aj vyskytla diskriminácia, zostáva mimo hry. Článok 14 nezakazuje diskrimináciu ako takú alebo v absolútnom zmysle, dokonca aj keď nie je ospravedlnená; zakazuje ju iba „v požívaní“ určitých práv, totiž tých, ktoré určuje Dohovor. Isteže, v rozsudku sa prejavuje ich uznanie, keď hovorí (paragraf 32), že „článok 14 chráni pred akoukoľvek diskrimináciou jednotlivcov v požívaní práv a slobôd, ktoré (iné normatívne ustanovenia Dohovoru) uznávajú“. Nanešťastie vyúsťuje do záveru, že také iné ustanovenia sú v súčasnom prípade aplikovateľné na základoch, ktoré považujem za celkom nedostatočné.

26. Takto to teda je, majúť pritom na zreteli, že ustanovenia Dohovoru a Protokolu č. 1, ktorých sa sťažovateľky dovolávajú, sú zbavené akejkoľvek aplikability (relevancie) na ich špecifické sťažnosti, som povinný uzavrieť, že článok 14 je taktiež neaplikovateľný – „v kombinácii s“ nejakým iným ustanovením, lebo niet žiadneho, s ktorým by ho bolo možné kombinovať tak, aby on sám vstúpil do hry.

V.

Obvinenie^{xl} belgického práva: otázka „in abstracto“; otázka „marge d'appréciation“^{xli}

27. Z pohľadu (z môjho názoru vyplývajúcej) totálnej neaplikability ustanovení, ktorých sa sťažovateľky dovolávajú na triedu sťažností vznesených proti žalovanej vláde, by bolo zbytočné, a tiež nevhodné, aby som posudzoval, či tieto ustanovenia boli relevantné na prípad, či namietané fakty a práv-

^{xl}V anglickom texte „inculpation“, vo francúzskom texte „incrimination“; v tomto texte aj ako „inkriminácia“ (pozn. prekl.).

^{xli}V anglickom texte „margin of appreciation“; do slovenčiny dosť ťažko preložiteľné spojenie, azda „hranice voľnej úvahy“, „rámec voľnej úvahy“ (pozn. prekl.).

auraient révélé une violation de la Convention. Je tiens cependant à émettre quelques idées d'ordre plus général sur certains points de principe importants, pour lesquels mon attitude diffère quelque peu de celle de la Cour.

28. En substance, l'arrêt de la Cour constitue une dénonciation d'une partie du droit belge en tant que tel et *in abstracto*, parce que celui-ci ne reconnaît pas à l'enfant naturel la qualité juridique d'enfant de sa mère dès la naissance et du seul fait de celle-ci, sans que la mère ou le tuteur ait besoin de démarches pour établir ce lien de droit. Bien que, de manière générale, il n'entre pas dans les attributions de la Cour d'incriminer les lois des Etats membres pour la seule raison qu'elles se concilient mal avec la Convention ou peuvent aboutir à des violations de celle-ci (normalement, c'est donc à une mesure particulière adoptée en vertu ou à cause de la loi, et aboutissant à une violation, qu'on doit s'en prendre et non à la loi elle-même), je reconnais que quand la loi en soi produit la violation (s'il y en a une) par son action directe, *ex opere operato*, elle peut être attaquée même en l'absence de négligence ou d'acte de l'autorité, ou de mesure fondée sur la loi. En ce cas c'est la loi qui, par sa simple existence, constitue la négligence ou l'acte en question.

29. C'est évidemment la situation ainsi décrite qui se produirait en l'espèce si les articles de la Convention et du Protocole n° 1 invoqués étaient applicables. Les règles pertinentes du droit belge, par leur seule existence, empêchent le lien mère-enfant de découler d'emblée, en droit, de la naissance; ce résultat ne s'obtient que par des démarches de la mère ou de tuteurs agissant au nom de l'enfant. Comme je l'ai longuement exposé, je ne pense pas qu'il y ait là une violation de la Convention, car ces questions, à mon avis, ne ressortissent pas à la vie familiale; ce sont des questions de filiation et d'état que la Convention ne traite pas. Au surplus, même si telle n'était pas mon opinion et même si j'adhérais aux vues exprimées en la matière dans l'arrêt, je resterais convaincu que le gouvernement belge ne devait pas être condamné pour l'application d'une loi qui, si d'aucuns peuvent la trouver défectueuse ou inéquitable, a en réalité beaucoup de mérites (comme cela est clairement apparu au cours de la procédure) et, en tout cas, se situe dans cette marge d'appréciation ou de discrétion à reconnaître à tout gouvernement agissant de bonne foi. Je ne vois pas comment on pourrait exiger des Etats qu'ils aient des lois uniformes sur des questions comme celles-là.

Il me semble exagéré de dire, comme on l'a prétendu pour le compte des requérantes, que les formes anciennes des liens familiaux, en particulier la distinction traditionnelle entre enfants légitimes et enfants illégitimes, sont sur le point de disparaître. Quoi qu'il en soit, il faut laisser aux Etats le soin de changer d'attitude au moment qu'ils jugent opportun, à leur manière et par des moyens raisonnables. Il faut leur laisser une certaine latitude.

30. Le droit belge n'est pas déraisonnable: il donne à la mère la possibi-

ne základy boli porušením Dohovoru. Chcel by som však povedať niečo, čo má všeobecnejší charakter zahŕňajúci určité body princípu, v prístupe ku ktorým sa moje stanovisko tak trochu líši od toho, ktoré zaujal Súd.

28. Rozsudok Súdu v zásade konštituuje zrušenie určitej časti belgického práva ako takého a *in abstracto*, pretože to právo nepriznáva prirodzenému dieťaťu občianskoprávny status dieťaťa svojej matky momentom a iba faktom narodenia bez toho, že by od matky alebo opatrovníka požadoval konkrétny krok smerujúci k stanoveniu tohto zväzku ako právneho. I keď, všeobecne povedané, nie je súčasťou legitímnej funkcie Súdu inkriminovať práva členských štátov iba preto, že sú ťažko zlučiteľné s Dohovorom alebo, že by mohli viesť k jeho porušeniu (v normálnom prípade by to bol iba špecifický krok, také opatrenie, aké by sa prijalo podľa zákona alebo z jeho dôvodu a viedlo by k porušeniu, ktorému treba vlastne oponovať, a nie stavať sa proti zákonu ako takému) – predsa len uznávam, že keď zákon sám osebe priamo *ex opere operato* spôsobuje porušenie (ak také jestvuje), tak mu (zákonu) možno oponovať dokonca i vtedy, ak chýba špecifický akt alebo opomenutie zo strany autorít alebo opatrenie založené na zákone: vtedy to bude sám zákon, ktorý jednoducho tým, že jestvuje, konštituuje akt alebo opomenutie, o ktoré ide.

29. Je evidentné, že práve opísaná situácia by vznikla v súčasnom prípade, ak by články Dohovoru a Protokolu č. 1, z ktorých sa v ňom vychádza, boli aplikabilné. Relevantná časť belgického práva svojou čírou existenciou zabráňuje tomu, aby sa zväzok matka-dieťa stal právnym – (pravdaže, pokrvný zväzok jestvuje) – v dôsledku narodenia *per se* a vyžaduje určité konkrétne kroky vykonané zo strany matky alebo opatrovníka v mene dieťaťa. Ako som už zoširoka vysvetlil, nemyslím si, že by tým došlo k nejakému porušeniu Dohovoru, pretože sa nedomnievam, že tieto záležitosti sú záležitosťami rodinného života, ale afiliácie potomka a občianskoprávného statusu, ktorými sa Dohovor nezaobera. Navyiac aj keby to nebol môj názor, a dokonca aj keby som sa podpísal pod názor zaujatý v rozsudku, stále by som mal silný pocit, že belgická vláda nemá byť obviňovaná, ak ide o aplikáciu zákona, ktorý, i keď sa poniektorým môže zdať chybným alebo nespravodlivým, v skutočnosti má (ako jasne vyplynulo z priebehu pojednávania) mnohé stránky, na ktoré možno poukázať v jeho prospech a v každom prípade patrí do rámca voľnej úvahy alebo diskrečnej moci, ktorá sa má ktorejkoľvek bona fide konajúcej vláde priznať.

Nie je mi jasné, ako možno od štátov požadovať, aby mali uniformné zákony v záležitostiach tohto druhu. Myslím si, že je to takpovediac nadsadené v prospech sťažovateľiek, že staré formy rodinných zväzkov, zvlášť tradičné rozlišovanie medzi legitímnymi a nelegitímnymi deťmi, sa ocitajú v bode vymiznutia. V každom prípade sa však musí ponechať na štáty, aby svoje prístupy menili v čase, ktorý samy považujú za príhodný na to, aby vlastným spôsobom a rozumnými prostriedkami dosiahli zmenu – štátom sa musí priznať istá voľnosť.

lité de modifier l'état de l'enfant par un acte formel de reconnaissance. Cette démarche peut aussi être accomplie au nom de l'enfant en vertu du régime belge de tutelle. La reconnaissance est une formalité peu coûteuse, ordinaire et simple, et l'autorité belge a des motifs que j'estime parfaitement raisonnables de l'exiger. On doit considérer les intérêts de la mère aussi bien que de l'enfant. Comme je l'ai souligné dans certaines de mes questions pendant l'audience, il y a des situations où il est fort injuste d'imposer à la mère les conséquences de la naissance de son enfant. Est-il juste et raisonnable que la législation ne lui accorde jamais le droit de choisir? Que dire, par exemple, de la femme qui a un enfant malgré elle? Il semble parfaitement raisonnable que la loi offre le choix à la mère et si, pour une raison quelconque, la mère refuse d'assumer ses responsabilités, que l'autorité les assume à sa place. L'argument selon lequel la naissance d'enfants non désirés peut aussi se produire dans le mariage, est hors de propos. La naissance d'enfants non désirés ou conçus accidentellement fait partie des "risques professionnels" du mariage, et la situation est alors toute différente.

31. A mon avis, c'est une totale erreur et un mauvais usage de la Convention — pratiquement un abus des pouvoirs conférés à la Cour à son égard — que de considérer un gouvernement, ou l'autorité administrative ou judiciaire d'un pays, comme coupables d'une violation de la Convention, du seul fait de l'existence ou application d'une loi qui n'est pas en soi déraisonnable ou manifestement injuste, et qui peut même passer pour souhaitable à certains égards. Qu'il y ait des motifs de désapprouver ou de ne pas aimer la loi en question ou ses effets dans certaines circonstances, ne constitue pas une justification sur le plan juridique. On ne peut exiger d'un gouvernement ou d'une autorité qu'ils exercent leur action dans une camisole de force comme celle-là, et sans jouir d'une discrétion contenue dans des limites défendables. De même, il ne faut conclure à des violations de la Convention que lorsqu'elles sont évidentes, et non lorsqu'elles ne peuvent être établies que par des arguments complexes et abstrus, en tout cas prêtant fort à controverse, et pouvant être aussi bien faux que justes.

30. Belgické právo nie je nezmyselné: dáva matke možnosť zmeniť status dieťaťa formálnym aktom uznania dieťaťa. Alebo k takému kroku možno v mene dieťaťa pristúpiť podľa belgického opatrovníckeho režimu. Uznanie nie je nákladnou, je bežnou a jednoduchou procedúrou a belgické authority, podľa mňa, majú dokonale doložené dôvody na to, aby požadovali túto formalitu. Záujmy matky treba posudzovať práve tak ako dieťaťa. Ako som podčiarkol v niektorých otázkach položených počas pojednávania, sú situácie, v ktorých je viac ako neférové klásť na matku dôsledky narodenia jej dieťaťa. Je to správne a rozumné, že za žiadnych okolností nebude matke právom dané právo výberu?^{xlii} Tak napríklad, čo povedať o žene, ktorá má dieťa proti vlastnej vôli? Zdá sa dokonale dôvodné, že zákon dáva matke na výber, a ak z akéhokoľvek dôvodu odmieta vziať na seba zodpovednosť, authority ju odkázu do príslušných medzí. Argument, že narodenie nechceného dieťaťa sa môže takisto udiať v manželstve, nie je z hľadiska pointy relevantný. Nechcené alebo náhodne počaté deti sú časťou „profesných rizík“ manželstva a celá situácia je úplne odlišná.

31. Podľa môjho názoru to je úplný omyl a zneužívanie Dohovoru^{xliii} — prakticky abúzus Súdu zverených mocí vzhľadom naň — považovať vládu alebo administratívu či súdnu autoritu jednej krajiny za vinnú z porušenia Dohovoru v dôsledku faktu jestvovania alebo aplikácie zákona, ktorý sám osebe nie je nerozumný alebo manifestne nespravodlivý a ktorý sa dokonca môže v určitých aspektoch predstaviť ako žiaduci. To, že sa môžu vyskytnúť základy nesúhlasu alebo neobľuby dotyčného zákona či jeho účinkov v daných súvislostiach, nie je z právneho hľadiska ospravedlnením. Od žiadnej vlády alebo authority nemožno požadovať, aby praktizovali svoju činnosť v zvieracej kazajke takého druhu a bez požívania možnosti diskrečnej moci^{xliv} v rámci udržateľných hraníc. Rovnako záver o porušení Dohovoru treba vyriešiť len vtedy, keď je jasné, a nie vtedy, keď sa môže stano- viť len prostredníctvom komplexných a nejasných, prinajlepšom vysoko protirečivých argumentov — spoľahlivých do tej miery, že môžu byť práve tak nesprávne, ako správne.

^{xlii}Zdá sa, akoby tak objektívne právo (francúzsky text naň odkazuje ako na „législation“) — podľa názoru, ktorý zastáva Sir Fitzmaurice — malo žene zaručovať právo výberu, t. j. subjektívne právo nehlásiť sa k svojmu dieťaťu (pozn. prekl. na okraj spojenia „...právom dané právo...“).

^{xliii}„...mauvais usage de la Convention“ vo francúzskom texte; „misuse of the Convention“ v anglickom texte (pozn. prekl.).

^{xliv}Vo francúzskom texte „discrétion“; v anglickom texte „faculty of discretion“; v sloven- skom texte je použiteľné i slovo „diskrécia“; t. j. moc, ktorú v danej spojitosti a podľa názo- ru, ktorý zastáva Sir Fitzmaurice, určitá vnútroštátna autorita jednoducho má, aby mohla posúdiť nejakú vec podľa okolností, podľa vlastnej či tzv. „voľnej úvahy“ (pozn. prekl.).

POST-SCRIPTUM

La question de savoir
qui est “victime” au sens de l’article 25 de la Convention

(1) Avant de pouvoir aller devant la Cour, une affaire doit passer devant la Commission européenne des Droits de l’Homme. Or celle-ci d’après l’article 25 de la Convention, ne peut être saisie que d’une requête adressée par une personne physique, une organisation ou un groupe “qui se prétend victime d’une violation” de la Convention par l’une des Parties contractantes. On pourrait y voir une question préliminaire intéressant la seule Commission, mais la Cour en a fait presque une condition de fond du respect de laquelle il faut la convaincre elle aussi. On pourrait soutenir qu’il suffit au requérant de “se prétendre” expressément victime de la violation alléguée, mais comme il le fait toujours ce serait vider l’exigence de son contenu.

(2) La question diffère évidemment de celle de savoir si le plaignant a subi un préjudice matériel ou autre (par exemple moral), pour lequel il aurait droit à une indemnité ou autre satisfaction appropriée, en vertu de l’article 50 de la Convention. Il peut exister des cas où il n’en a pas subi, mais où pourtant il y a violation de la Convention dans son chef ou touchant sa personne ou ses intérêts. La condition dont il s’agit, considérée comme une question préliminaire — de recevabilité ou quasi de fond —, signifie donc que le grief ne doit pas être purement théorique ou hypothétique, mais que, *si la violation alléguée était établie*, le plaignant en serait l’objet ou l’un des objets, ou qu’elle toucherait sa personne ou ses intérêts.

(3) A mon avis, il faut aussi que le plaignant ou ses intérêts n’aient pas été touchés d’une façon purement ou largement formelle, fictive, lointaine ou insignifiante. Voilà pourquoi, en l’espèce, j’ai voté contre l’opinion de la Cour selon laquelle les requérantes sont des “victimes” au sens de l’article 25. Dans les deux semaines qui ont suivi la naissance, la mère a fait le nécessaire pour que son enfant soit juridiquement reconnue comme sa fille. Plus tard, elle a procédé à l’adoption légale de l’enfant, la plaçant ainsi juridiquement sur le même pied qu’un enfant légitime sauf, semble-t-il, en matière de droits sur les biens des parents de la mère décédant *ab intestat*, lacune que l’on pouvait aisément combler par voie testamentaire. Si ces actes de reconnaissance ou d’adoption n’avaient pas été accomplis ou

POSTSKRIPTUM

Otázka, kto je „obeť“ podľa článku 25 Dohovoru

(1) Predtým než akýkoľvek prípad môže prísť pred Súd, musí sa ocitnúť pred Európskou komisiou pre ľudské práva; podľa článku 25 Dohovoru iba Komisia môže prijať (t. j. uznať) sťažnosť^{xlv} od fyzickej osoby, organizácie alebo skupiny „tvrdiacej, že je obeťou porušenia“ Dohovoru^{xlvi} niektorým zo štátov – zmluvných strán. Toto by bolo možné považovať za predbežnú otázku, týkajúcu sa výlučne Komisie; lenže Súd sa ňou zaoberal do tej miery, že sa z nej stala takmer základná podmienka, ktorej sa má vyhovieť. Takisto by bolo možné trvať na tom, že ak sťažovateľ výslovne „tvrdí“, že je obeťou údajného porušenia, tak je požiadavka splnená. Ale keďže to *ex hypothesi* nevyhnutne urobí vždy, viedlo by to k tomu, že požiadavka by bola zbavená obsahu.

(2) Prípad je evidentne odlišný od toho, keď sťažovateľ utrpel nejakú konkrétnu alebo inú (napr. morálnu) ujmu, za čo teda by bol oprávnený na zadosťučinenie podľa článku 50 Dohovoru. Môžu sa vyskytnúť prípady, v ktorých k tomu nedošlo a i tak sa vyskytlo porušenie Dohovoru, ktorého sa niekto stal objektom alebo ktoré sa dotklo jeho osoby alebo jeho záujmov. Sporná podmienka považovaná za predbežnú otázku – či už vzhľadom na prijateľnosť alebo na jej takmer základnosť – teda značí, že sťažnosť nemá byť čisto teoretická alebo hypotetická, ale že, *ak údajné porušenie bolo stanovené*, sťažovateľ bol jeho objektom alebo jedným z objektov alebo bola dotknutá jeho osoba alebo jeho záujmy.

(3) Podľa môjho názoru však je takisto nevyhnutné, aby sťažovateľ alebo jeho záujmy boli dotknuté nie spôsobom čisto alebo zoširoka formálnym, fiktívnym, vzdialeným alebo bezvýznamným^{xlvii}. To bol dôvod, prečo som v súčasnom prípade hlasoval proti názoru Súdu, podľa ktorého sťažovateľky sú „obeťami“ v zmysle článku 25. V období dvoch týždňov po narodení matka urobila nevyhnutné kroky, aby jej dieťa bolo právne uznané ako jej dcéra. Neskôr pristúpila k právoplatnej adopcii dieťaťa, čím dosiahla, že jej dcéra sa ocitla v rovnakom právnom postavení ako legitímne dieťa s výnimkou, ktorú, ako sa zdá, predstavujú dedičské práva na majetok matkiných *ab intestat* zosnulých príbuzných – túto medzeru by bolo možné ľahko preklenúť prostredníctvom závetu. Ak by akty uznania alebo adopcie

^{xlv}V porovnaní s právnym stavom, ktorý bol aktuálny v časoch prejednávania daného prípadu, možno poznamenať, že počnúc 1. novembrom 1998, keď nadobudol platnosť Protokol č. 11, sa Komisia vytratila z textu Dohovoru a jej právomoci prešli na Súd resp. jeho štruktúry – pozri bližšie články 19, 27 a ďalšie Dohovoru v znení Protokolu č. 11 (pozn. prekl.).

^{xlvi}Vzhľadom na referenciu na „obeť“ by v zmysle predchádzajúcej poznámky prichádzalo do úvahy porovnať niekdajší článok 25 s článkom 34 Dohovoru v znení Protokolu č. 11 (pozn. prekl.).

^{xlvii}Slová „alebo bezvýznamným“ som zvolil pre francúzske „ou insignifiante“, resp. anglické „or trivial“ (pozn. prekl.).

avaient été empêchés par la mort ou une autre cause, les deux requérantes, ou l'une d'elles, auraient été les "victimes" de toute violation d'une disposition applicable de la Convention ou du Protocole qui aurait pu être établie. Ils ont toutefois été accomplis, et le seul fait qu'ils auraient hypothétiquement pu ne pas l'être ne me paraît pas constituer les requérantes "victimes" de ce qui n'a jamais eu lieu ou n'aurait pu avoir que des effets lointains, ou en tout cas des effets trop peu substantiels pour autoriser à les considérer comme remplissant cette condition de l'article 25 de la Convention.

neboli završené alebo ak by k nim nedošlo v dôsledku smrti, alebo ak by sa v spojitosti s nimi vyskytla iná prekážka, sťažovateľky či jedna z nich by boli „obeťami“ každého porušenia aplikabilného ustanovenia Dohovoru alebo Protokolu, ktoré by bolo možné stanoviť. Lenže toto sa nestalo a iba fakt, že sa to hypoteticky mohlo stať, mi nepripadá ako dostatočný na to, aby konštitoval to, že by sťažovateľky bolo možné považovať za „obete“ vzhľadom na niečo, čo sa nikdy nestalo alebo čo mohlo mať iba vzdialené následky — prinajmenej nie dostatočné v podstatnom zmysle, v dôsledku ktorého by ich bolo možné považovať za spĺňajúce podmienku požadovanú článkom 25 Dohovoru.